

Χρόνος Β'.

ΜΑΡΤΗΣ - ΑΠΡΙΛΗΣ

° Δρ. ζ—4

Κωστή

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ

Σαυτό τό φύλλο δημοσιεύουν οί κ. κ.

ΑΠ. ΜΕΛΑΧΡΙΝΟΣ, ΡΟΔΟΦΙΛΟΣ,
ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ,
ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΡΩΤΟΠΑΤΣΗΣ (μετ. Ζ. ντε Νερβάλ),
ΔΗΜ. ΣΑΡΡΟΣ (μετ. Εὐριπίδου),
κ. τ. λ. κ. τ. λ.

ΠΟΛΗ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΕΣΤΙΑ
1921

ΖΩΗ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ

ΒΓΑΙΝΟΥΝ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

Διευθυντής ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΕΛΑΧΡΙΝΟΣ.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΓΑΛΑΤΑΣ ΟΥΖΟΥΝ ΧΑΝ 6

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Για ένα χρόνο Λίρες 3

Για έξη μήνες » 2

ΣΗΜ.—Οι συνδρομές αρχίζουν από την 1η του Γενάρη.
*Όσοι θέλουν νάχουν τὰ 5 προηγούμενα φύλλα που έχουν έκδοθει θὰ πληρώσουν 1 λίρα παραπάνω.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΑΒΑΜΕ:

Η ΣΚΕΨΗ, Λίμνη λογοτεχνικό περιοδικό. *Αλεξάνδρεια.

*Έκδοσες του βιβλιοπωλείου Χ. Γιανιάρη και Σας 3, οδός Σοφοκλέους:

ΚΩΣΤΑ ΠΑΡΟΡΙΤΗ: *Ο Πατέρας και άλλα διηγήματα Δρ. 5.

ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ: Δρόμοι και μονοπάτια, ποιήματα.

ΙΣΑΝΤΡΟΥΑΡΙ: Τὰ Μοντέρνα και τὸ Καινούριο Μανιφέστο.

ΘΡ. Α. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ: Οί έρημιές του *Ηλιόχαρου.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ * * * *

ΤΟΥ ΑΝΤΡΕΙΩΜΕΝΟΥ

— Τὸ νερὸ στέκει ἀμίλητο,
δεντροῦ δὲ σιέται φύλλο·
ὄλα λὲς κι ἀφουγγράζονται
τοῦ Ἀντρειωμένου νὰ μᾶς πεῖς τὸ θρύλο. —

— Ὁ Ἀντρειωμένος ἐγεννήθηκε!
Ἀκούστε το ὄρη και βουνά,
ἀκούστε το και μὴν τρομάξετε
και διαλαλῆστε το ξανά.—

Στὸν κόσμο ὡς βγήκε ἀρώταγε
γιὰ τοὺς ἀντρείους πῶχει:

— Ἐχει κι ἀντρείοτερο ἀπὸ ἐμέ;
Κι ἔντρομα τὰ στοιχιά ἔλεαν.— Ὁχι!

Γιγάντους, Σαραντάπηχους,
γύρευε κ' ἐπολέμα·
κ' οἱ Δράκοι μόλις τᾶκουγαν
ἐκατουρούσαν αἷμα.—

Κάθε ἄσκημον ξολοθρεμός,
μὲ ἀράπηδες εἶχε ἔχτρα,
ποὺ ὑποταγμένους σφύριζε
Νεράιδα περιπαίχτρα·

ποὺ ἐκόλναγαν στὸν οὐρανὸ
τὸ ἓνα τους μαύρο χεῖλο
και τὸ ἄλλο τὸ ἀναδρόσιζαν
ξεραίνοντας τὸ Νεῖλο

και τώρα ἀσήκωναν γυρτοὶ
τὸ νικητὴ στὸ νόμο
ἢ φράζαν μὲ τὰ χεῖλη τους,
σὰ διάταζε, τὸ δρόμο.—

Τοῦ εἶπε τοῦ κόσμου ἡ Γιόμορφη
μιά μέρα: — « Παραδώσου! »
— « Σκλάβος ποτέ μου δὲν μπορῶ
νὰ γίνω ἐγὼ δικός σου,

τί εἶμαι τῆς ἀστραπῆς ὁ γιός »
καὶ στὰ βουνὰ ἐτραγοῦδα·
— « Σοῦ ἔδεσα χεροδύναμη
στὸν τοίχο τὴν πλεξούδα! »

*
* *

Πέρα, σὲ χώρα μακρινή,
σὲ μιὰ κρήνη κατάκρια,
σὲ βράχο—νέα σὰν κρύο νερό—
δεμένη, ἔχυνε δάκρια.

— Τί κλαίς; — Ἔνε μου ἀλάργαρε!
Παραμονεύει γύρα,
ἢ πὺν θὰ φάγει με ὄχεντρα,
τί μοῦ ἦταν τέτια ἢ κλήρα·

κ' ἔτσι νᾶφήκει ἐλεύτερη
λίγον καιρὸ τῆ βρύση,
νᾶρθει ὁ λαὸς μὲ τὰ σταμνιά
νερὸ νὰ τὰ γιομίσει.

Φύγε· κείσαι γλυκύτερος
ἀπὸ Ἥλιον ὅταν βγαίνει
κ' ἐγὼ τὸ Χάρο ἄς καρτερῶ
σὰ νύφη στολισμένη.

Φύγε· γιατί εἶσαι πιὸ ὁμορφός
κι ἀπ' τᾶστρο τὸ συρμένο
καὶ τώρα πὺν σὲ ἀγνάντεψα
δίχως καημὸ πεθαίνω! —

Κρύβεται ἀκαρτερόντας το
μὲς τὸ ἡγερό ραγάτι,
πὺν τὸ στεκάμενο νερὸ
παρέκει βαθρακιάζει. —

Βάλτος μπροστά του ἀπλώνεται,
κι ἀνθοῦν νυμφαῖες στὰ βούρκα·
λαλεῖ ἡ νεροχελώνα ἐκεῖ
κ' ἐκεῖ κρύβεται ἡ νούρκα.

Κι ἀφαντος—πέρα—ὁ γήταυρος
κάθε διαβάτη διώχτει,
φρουμάζοντας τὴν ἀνοιξη
κι ἀχοῦν σύντρομοι οἱ ὄχτοι.

Βγαίνουν τῆ νύχτα καὶ γυροῦν
στὴν ὄψη του τὰ φώσια,
ὅταν στοὺς ὄχτους του οἱ Ἐωθιᾶς
ἦσκια πλέχουν κρόσια

Ἐκεῖ τὸ νυχτοπάρωρο
σέρνει τὸ χαμοδράκι
κι ὀμπρός του βγαίνει ἡ Ἐωθικιά·
πὺν τῆ στολίζουν μάκοι,

πὺν ἐδιάλεγε στοχαστικὰ
κ' ἐσμυγε τὰ καλάμια,
λαλώντας του ὡς τὸ χάραμα,
σὰ βλέπει πὺν ἦταν Λάμια. —

Καὶ νά! Φουσκώνουν τὰ νερά,
ὅπου ριπίδιαζε ἡ ὄψη·
βγαίνουν κεφάλια ἑφτὰ φιδιοῦ
κι ὀρμάει νὰ τοῦ τὰ κόψει.

Τὸ πρῶτο εὐτίς κοντάριασε
καὶ βγάζει μαβιά χνώτα·
μόλις τὸ δεύτερο χτυπᾶ,
τὸ ἄλλο φυτρώνει ὡς πρῶτα.

Στὰ μάτια του στροφατοκοποῦν
πλήθος ρουμπίνια—σάμπως
καὶν τᾶναμένα κάρβουνα —
πὺν λὲς κι ἀναψε ὁ κάμπος!

Τις γλώσσες πέταε σὰ σπαθιά
κι ὡς στίβουνταν, πού ἐπόνα,
μέ τὴν οὐρά του ἐθέριζε
τὸ σύθροο καλαμιώνα—

Πὰ στὸ πετσὶ τῆς ράχης του
μιὰ πιθαμὴ εἶχε γλήνα
μὰ στὴν πιτσιλωτὴ κοιλιὰ
τὰ λέπια ἐγορροκίνα.—

Μὰ εἶδε πού δίχως τελειωμὸ
πάλεμα εἶναι παρόμιο
κῆσως νὰ φαρμακῶνουνταν
ἀπ' τὸ αἷμα του τὸ βρώμιο.

Θυμήθη: — Ἄν πολεμᾶς θεριό,
— τοῦπε ἢ Ὠραία τῆς πλάσης —
κεῖναι ἢ μονιά του ἀθάνατη,
νὰ τὸ ἀλλαξοτοπιᾶσεις.

Κάνει πὼς φεύγει καὶ χυμᾶ
νὰ φάει τον ἢ φιδώνα
κἔτσι τὴν ἐξολόθρευε
πέρα ἀπ' τὸν καλαμιώνα.—

Στάθηκε ὀρθός. Τοῦ ἀντίφεγγεν
ἀλλόκοιη μιὰ δύση,
πού ἔλεες ἀπ' τὸ αἷμα τοῦ θεριοῦ
πὼς θάχε πλημμυρίσει.

Καὶ τὸ κοντάρι καὶ σπαθὶ
σκούπιζε πὰ στὰ βρούλα.
— Ἐλα, γιὰ τὸ παλάτι μας,
τοῦ ἔλεγε ἢ ρηγοπούλα,

νὰ σὲ παινοῦν τραγουδιστὲς
πὰ στὸ γλυκὸ λαγούτο.
— Δὲν εἶμαι ἐγώ, εἶπε φεύγοντας,
ἀπὸ τὸν κόσμο ἐτοῦτο.—

*
*
*

Χυμᾶει ὁ λαὸς νὰ πιεῖ νερὸ
καὶ τὸν ἀνήλιαγο ὄφιο,
τὸν βλέπει ἐκεῖ νὰ κοίτεται,
σὲ βούρκο αἱμάτων, ψόφιο.

Κι ὁ Ρήγας: — Πιὸς τὸν σκότωση;
στὴν κόρη λείει πού ἀπόρα.
— Ξένος θάταν κι ἀπόξενος
κι ἀπ' ἄγνωρη μιὰ χώρα.

Ντυμένος φάνταζε ἀπὸ φῶς,
κρίνος στὸ λίγισμά του
πού τὸν χαϊδέβει ἀνάλαφρα
πνοὴ ἀγεριοῦ δροσάτου.

Μὰ ἀλοὶ σέμέ, πού ἀπόμεινα
στὰν κόσμῳ αὐτὸν τὸν πλάνο·
μιὰ πού εἶδα τὸν ἀσύγκριτο
κἔχάθηκε, ἄς πεθάνω! —

— Ἄλαλο στέκει τὸ νερὸ
δεντριοῦ δὲ σειέται φύλλο·
ὅλα λὲς καὶ μαγέφτηκαν
τοῦ Ἀντρειωμένου ἀκούγοντας τὸ θρύλο!

ΑΠ. ΜΕΛΑΧΡΙΝΟΣ

μηδίο!

ΟΙ ΜΙΜΟΙ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ

Τὸ χαμόγελο τῆς Τζιοκόντας.

Μέσα ἀπὸ τὸ μόνον τῶν μαργαριταριῶν, μέσα ἀπὸ τὸ σάλεμα τῶν κοραλλίων σὰ νὰ ξαναζούσαν στὰ θαλασσινὰ βύθη ὡς μέσα ἀπ' τὸ ζευγαρωμένο πύρωμα τῶν καρβουνιῶν, μιὰ ὄνειρεμένη χαρυνγή, ἓνα σκληρὸ ἀντιλάμπισμα, — πῶς νὰ τὸ ταιριάξω πὸν χάνουμαι στῶν παρασμοιασμάτων τὸ ἀβόλετο κνηγόντας ἤσκιους!

χαμογέλασες! —

Κένα ψιθύρισμα ἀνάκουστο, ἓνα θρόισμα ἀρρύνμιστο, ἓνα φλοίσβισμα νεραϊδοπόταμων, γιατί εἶχε ἀχὸς πὸν δὲν αἰσθανόμουν ἀντίστοιχες δύνამες στὸ νοῦν γιὰ νὰ σημάδευω τὸ πέρασμά τους — ὅλα μιὰ λάμψη, μιὰ εὐωδιά, μιὰ ἔξαρση, γιὰ νὰ σβυστοῦν ἀφοῦ μὲ πήραν τὰ φρένα, γιὰ νὰ μοῦ κάμουν νὰ μὴν μπορέσω νὰντικρύσω πιά τίποτε γήινο.

Ποιὰ μουσικὴ ἀναπάντεχη, ἀμελέτητη, ἄγνη τῶν ἀμίλητων πραγμάτων, στοίχιωσε ξάφνω τὸ θάλαμό μου, ἀπονειρόνοντας ὅλα τὰ πλάσματα τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης; Καὶ πρώτη φορὰ μοῦ πρόβαλλε τὸ διπλοπρόσωπο αἴνιγμα:

—“Ὅλο ἐκεῖνο τὸ ἀβέβαιο τοῦ νοῦ, τὸ ἀμφίβολο τῆς ψυχῆς, τὸ τρεμουλιασμά τῶν φώτων, τὸ φρικίασμα τῶν γραμμῶν, τὸ λιποθύμισμα τῶν μύρων — ὡς ὅλα τὰ στοιχεῖα τὰ παλιότερα τοῦ μουσικοῦ μεθυσιοῦ, πλάσματα τῆς φύσης καὶ τοῦ κοῦ; ὄντα ξέχωρα καὶ ἐνωμένα σ' ἓνα πλάσμα τῆς τέχνης — εἶτανε μαντατοφόροι τοῦ Ἡλίου πὸν θ' ἄρχονταν ἢ ἀπομεινάρει ἐνὸς Ἡλίου πὸν βασίλεψε πιά; —

Γλυκά, ἀπαλά, χωρὶς νὰ τὸ νιώσουμε εἴμασταν οὐρμένοι μπρὸς τὴ βιβλιοθήκη πὸν ἔκρυβε τοὺς διαλεκτοὺς μου, ἀφαιρεμένα διαλέγοντας τὸν ἀνθὸ τῶν ἐκλεχτῶν — κεῖταν ἢ ὁμιλία μας τῆς σιγμῆς μπρὸς τὰ αἰώνια, κεῖταν ὁ λόγος μας πρόφαση ἐνὸς ἀρχινίσματος μπρὸς σὶς ὑποβαλλόμενες γοητεῖες. Κι ὅταν κοιταζόμασταν, οἱ ψυχές μας σὰν ἀντικριστοὶ καθρέφτες, παρᾶτειναν στὸ ἀπέραντο τὸ σχεδιαζόμενο ὄνειρο, δίχως τελειωμό.

Κι ὅπως ἢ στοιχειωμένη ἀτμόσφαιρα μοῦ εἶχε δώσει τοῦ ὄνειρου τὴν πίστη, καὶ ὅπως ἢ δημιουργικὴ δρμὴ πὸν ξεχύνονταν μέσα στὸ σασιτισμένο θάλαμο, ἄθελα ξεχείλιζε σ' ἐξομολόγησι ὑπνωτισμένα τὰ χεῖλη μου σοῦ εἶπαν τὴν αἰώνια λέξη.

Μὰ ἐὼν δίχως νὰ ξαφριστεῖς δὲ θέλησες νὰ ζευγαρώσεις τ' ὄνειρο καὶ ἀνά π' ἔξες τὴν παραδείσια ὑπόσχεση.

Κεῖδα τὸ χαμόγελό σου — κρεμάμενα ἀνθονέγια ἀπὸ κρουστάλια — πὸν εἶταν εἰρωνεία, νὰ κλειδώνει τὸ σφίγγινο λόγο καὶ πῆρα τὸ δρόμο τοῦ σουρουπώματος πονώντας καὶ θρηνώοντας τὸ ἠλιοβούτημα, στοὺς δρόμους τοῦ ἀβέβαιου.

Ἦναι. —

(Μέσα σὲ κήπους οηγικούς, δίχως τέλος, σὰν ἀντιλαμπισμένους, εἶταν παράξενα δέντρα πὸν στὰ κλώνια τους κρέμουνταν ὄροιμοι ὄλων τῶν ἐποχῶν οἱ καρποί, μαζί μὲ ξωτικές καὶ ἄγνωστες ὁπώρες. Πέτρινες Σφίγγες πὸν μὲ τὸ ἴδιο σου χαμόγελο χαμογελοῦσαν γιὰ τὴ σουβλεράδα τῶν νυχτιῶν τους, βίβλιζαν τοὺς ξωτικούς καρπούς φυλάγοντάς τους μὲ τὴν εἰρωνεία τῶν σκληρῶν χειλιῶν. Μὰ θάλεγες πὸν παραμόνεβαν πιότερο τὸν ἄρπαγα τοῦ μυστικοῦ παρὰ τὸν τρυγητὴ τῶν φρούτων, τόσο κοιτάζανε τὰ μάτια τους μέσα, ἀλλόκοτα.

Κένας ψηλόλινγος ἀσπροφόρος, σὰν αἰγύπτιος ἱερέας, ξηγοῦσε σιᾶφανα πὸν κρεμάστηκαν γιὰ νὰκούσουν, τὴ μυστικὴ θεωρεῖα του, πὸν εἶταν: ἢ εἰρωνεία ἀφορμὴ μεθυσιοῦ καὶ ὁ σαρκασμὸς ὀτιχεῖο δημιουργίας.

Μὰ ὅλα τὰ φανερά, νερά, δέντρα καὶ πέτρες φοινοῦσαν νὰ μιλοῦσαν ἀναμειάζῃ τους δίχως νὰ προσέχουν σὲ τίποτε ἄλλο:

«Νὰ συγκεντρωθοῦν ὅλα: ἄνθια, πετράδια, μύρα, σκοποὶ. Νὰ διαπεραστοῦν, νὰ ἀνατριχιάσουν, νὰ λαλαμπίσουν, νὰντιφωνήσουν. Νὰ κορφολογηθεῖ ὁ βαλσαμουργικὸς ἀχὸς τοῦ παλιοῦ λόγου στὸ ἀπόβαθο ὑπόρχημα τοῦ θρύλου καὶ στοῦ σύμβολου τὸ ἄνθισμα τὸ πατροπαράδοτο. Ἡ ψυχὴ, πεταλούδα, νὰ βυζαίνει λουλούδια ξωτικά-κρουστάλια. Ὁλόδροσο ἀναβρετὸ νὰ βγαίνει ἀπ' τὸ στόμα μυθικῶν πουλιῶν σκαλισμένων ἀπὸ πολυτιμες παλαιῖκες πέτρες.

Κ' ἢ πεταλούδα καὶ ἢ ἀνάβρα, νὰ σχεδιάζουν στὰ σαλέματά τους μιὰν ἱερογλυφικὴ γραφὴ, τοῦ ὄνειρου γραφὴ.

Μιὰ γραφὴ θεοτικὴ πὸν θὰ σὲ καλεῖ νὰ τὴν ἰδεάσεις μὲ τοὺς ἀβέβαιους στοχασμούς σου, σὰ βαρὺ μυρωδικὸ ριχμένο στὸ ἀναβρετὸ-γιὰ νὰ δώσεις νόημα στὰ σαλέματα τῆς Φύσης καὶ νὰ θεοπαρθεῖς! » —)

Ξεθρόισμα. —

Ἦναι. Ὅμως τὰ μάτια σου τὰ δλόμανρα μὲ τὰ δλόμακρα ματόκλαδα εἶναι ρουφήχτρες ὄνειρου.

— Θυμήσου, τὸ πανέμορφο στένεμα τοῦ Βόσπορου, τὸ μαγικώτερο καθρέφτη πὸν γνώρισα — ὁ διπλὸς ἀντιλαμπισμὸς τῶν πράσινων κορφοσειρῶν κρύβει γοητεῖες πὸν δὲν ἔχουν τελειωμό καὶ σήμερα ἀ γόμα ἢ Κρομένη Νεράδα μέρα μεσημέρι τὸν κροφποπαίξει — ἐκεῖ πὸν τὰ ρέματα συναπαντιοῦνται καὶ σχηματίζεται ὁ πὸν ἐπικίνδυνος στρόβιλος-ἀλοί, καὶ σὶν πὸν ἐπιδέξιο κολυμπηστή. Ὡς τὰ γλυκύτατα σὰ θάνατος ὄνειρευτὸς μάτια σου.

Ἦναι μὲ εἶχε τραβήξει ἢ ἠδονὴ τοῦ χαμοῦ, μὰ ξάφνω σὰ νάνωσα πὸν ἤμουν καβάλλα στὴ Χίμαιρα, τραβήξα γερὰ τὰ λουριά γιὰ νὰ τὴ δαμάσω, καὶ τὴ Σφίγγα πὸν μοῦ ἀρνιούσαν τὸ μυστικὸ τὴ φοβέριζα μὲ τὴ νεφέλινη ρομφαία-καὶ ὄρησα ἀλλόφρενος στὰ χεῖλη σου πὸν μ' ἐκρυβες καὶ στὸ σῶμα σου πὸν τραβοῦσες:

Νὰ τὸ πῶ; — Ὅλα μαζί τὰ φευγαλέα ὄντα ποὺ δὲν εἶχα νύσει τὴν ἐπόστασή τους, ποὺ δὲ βροῆκα καιρὸ νὰ τὰ στοχαστῶ, ὅλα τὰνάνιωτα πλάσματα, ὅλα τὰμίλητά κι ὅλα τὰφαντα στοιχεῖα, γέλασαν, ἕνα γέλιο παραδεισιακό, ποὺ τᾶκουσε ἡ ψυχὴ μου—γελοῦσαν ἀκόμη, ὡ μᾶθε πὼς κρατιέται ἡ αἰωνιότητα σὰ στάλα δροσιᾶς σιῆ φύχια τῆς σιγμῆς, διὰν σὲ εἶδα οὐμοζωμένη κάτω ἀπ' τὸ μεγάλο πορτραῖτο τῆς Τζωκόντας τὰ νὰ γύρευες προοτασία κάτω ἀπ' τὸ χαμόγελο ποὺ μελέτησες, σὰ νὰ γύρευες καταφύγιο στὴν τέχνη ποὺ σὲ δασκάλεψε. Κι ἀπ' ἐκεῖ μού ξανάρχονταν ζευγαρωμένη τότε ἡ εἰρωνεία σου, σὰ δίδυμο βέλος στὴν καρδιά: — Τρελέ!

Σάγαπῶ! Ὡς τότε δὲν τολμοῦσα νὰ ξεστομίσω τὴ λέξη αὐτὴ ποὺ εἶναι τόσο κοινὴ, ποὺ μειοειπωμένη μού φαίνονταν πὼς εἶχε ξεθυμάνει καὶ δὲν θᾶχε καμιὰν ἀξία γιὰ τὸν ἀσύγκριτο καημὸ μου.

— Κοίταξε τὴν ὁμορφιά τῆς ξαναγεννημένης πλάσης, ὑπάρχει πῶς δροσερὸ πρᾶμα στὸν κόσμο ἀπὸ τὴ φρεσκάδα τῆς πράσινης κλιμακας ποὺ δείχνει; Μπορεῖς νὰ πεῖς πὼς τὰηδόνια, — τὸ μολόγησες διὸ σὲ μάγεψαν ἐπὲς τὸ βράδι— μμμούνται τὰ περσιὰ; Ὅχι, ἡ Φύση τὰ ὀδηγᾷ ὅλα μὲ μιὰν δρομὴ παρθένα.

Κεῖνὸ ποὺ παρανυχιώθηκα ἐπὲς στὸν κήπο τοῦ Μαγιοῦ ρωτοῦσα κάθε πλάσμα ποὺ τοῦ εἶχα παραδώσει τὸ μυστικὸ μου, νὰ μὲ βοηθήσει στὴν καινούργια ἔκφραση. Μὰ τὸ ρυάκι κυλοῦσε κρουσιάλινα: Σάγαπῶ καὶ τὰηδόνια παίρνοντιὰς τὸ τὸ μάγεψαν στὴν ἀνείπωτη γλυκάδα τοῦ σκοποῦ των καὶ τὸ ἀψήλωναν ἀπ' τὴ γῆ παραδίνοντιὰς τὸ σιᾶστρα. Καὶ τὰ δέντρα τὰ πλατύφυλλα μέσθ ἀπὸ μύρια ἠχοσυναπαντήματα, λιχνίσματα, παλμούς, ξεθροῖζαν: σάγαπῶ. Κι ἐνιοσα τὸ μοσκοβόλημα τῶν νυχτολούλουδων ποὺ μὲ ἀρωμάτιζε μὲ τὴν ἴδια λέξη. Μὰ τότε παράξενα τὴν ἐνιοθα σὰ νέα, σὰ νὰ τὴν πρωτάκουσα κι ὄχι μονάχα εἶχε τὸν καημὸ μου ἀλλὰ μού φάνηκε ποὺ εἶταν τὸ ἀπόσταγμα τοῦ πόνου ὅλων τῶν ἐρωτικῶν καημῶν ποὺ προσπέρασαν κέδιναν τὴν στερνήν ὑπέροχην ἀναλαμπή τους στὴ λέξη ποὺ ἀνάδενε στὰ χεῖλη μου.

Μερεθίζεις μὲ τὴν εἰρωνεία σου καὶ μένα δεμάτι νιοθέριστων χόρτων μού ἐχάιδεψες τὸ πρόσωπο:

— Μιλᾶς σὰν ἐκείνους ποὺ τραγουδοῦν ἐκεῖ κάτω ἀπ' τὰ πλατάνια.

— Ἀστοχαστὴ, ξεχνοῦσες ποὺ τοὺς εἶχε μεθύσει ὁ Μᾶης!

— Χαμογέλῳς σφίγγινα καὶ τὴν εἰρωνεία σου τὴ θέλεις ξεχωριστὴν ἀπὸ τὴ δημιουργία. Δὲ θέλεις νὰ τὴ ζευγαρώσεις μαυτὴ.

Μὰ ἐμένα δὲ μὲ νιάζει πῶς ἂν ἐπιμένεις νὰ μὴν ἔχεις πίστη, ἂν τὴν ἄρρηξη στερεώνεις. — Τόσο βαθὺν ξεχύθηκε τὸ μεθύσι στὴ ψυχὴ μου στὸ ἄγγιγμα τῶν χειλιῶν μου στὰ χεῖλη σου τὰληθινά, — αὐτὸ δὲν μπορεῖς ποτε νὰ τὸ ἀρνησεῖς — ποὺ ἡ Φύση χόρεψε μαζί μου.

Κι ἂν λὲς ποὺ ἐμεινες ξένη ἀπὸ τὴν ἡδονὴ μου, τί μὲ μέλλει! ἐγὼ ἔχω ἀρπάξει τὴ ζωτικὴν ὁπώρα ἀπὸ τὸν κήπο τοῦ οὐνείρου.

Κι ἂν δὲν ἀπάντησες ἀκόμα στὸ ἐρώτημά μου ἐγὼ βροῆκα τὴν ἀπόκρισή σου στὴ Φύση.

Ἐγὼ βροῆκα τὴν ἀναπόκριση τοῦ μεθυσιῶ μου στὰ ροδόφυλλα, — χλυκόχειλα ἰδανικεμένα — ὁμολογώντας με ὅλα πὼς εἶναι μεθυσιμένα ἀκόμα ἀπ' τὸ φιλή μου.

— Κοίταξέ τα! οὐροὶ στὸ θάλαμό μου στοιβάζονται. Δὲ χόρτασα νὰ τὰ ρωτῶ ὅλη νύχτα. —

ΡΟΔΟΦΙΛΟΣ

ΑΓΓΕΛΟΚΡΟΥΣΤΟΙ

Τὸν κύτταξε βαθιὰ στὰ μάτια, κρατῶντας τον ἀπὸ τὸ χέρι, σφίγγοντας του τὸ χέρι, καὶ τρομασμένη ἀπὸ ἄγνωρη φοβέρα, μὲ τὸ πρόσωπο ὅλο τρεμάμενο. Τὰ μάτια ἐβουρκώσανε, τὰ κύκλωσε τὸ δάκρυ, καὶ τρεμε μέσα ἡ κόρη ἀπὸ φωτεινὸ σπασμό. Φαίνονταν πὼς ἐπασχε νὰ τοῦ μιλήσει. Γιὰ μιὰ στιγμή ἔσταξε τὸ δάκρυ, τὰ μάτια προσοχὴ ταραγμένη ἐπήρανε καὶ φάνηκε διὸ ἀκροάζεται, κατὰ τὴν κάμαρα τοῦ ἄρρωστου στηλώνοντας τοῦ κορμιοῦ τὸ κίνημα.

— «Μίλησε;»

Ψιθύρισε ρωτῶντας. Καὶ θάνοντας τὸ χέρι στὴν καρδιά, ἀνάγειρε στὸ διότι ἀδυνατισμένη ἀκούμπισε πίσω τὸ κεφάλι, κι ἀνάσαινε γλήγορα. Τῆς ἐπιασε τότε καὶ τὰ δυὸ χέρια, ποὺ ἦτανε παγωμένα. Ἡ ἀχνάδα τοῦ προσώπου τῆς ἔσβυσε σιγᾶ-σιγᾶ, καὶ μιὰν ἀντιφεγγιὰ ροδοκέρηνη διάβαινε, περνοδιάβαινε τὸ δέρμα, σὰν τὸ φᾶς μέσα σὲ κρουσμένο ἀπὸ τὴ τὴ δύση καθαρέφτη. Τὰ βλεφαρὰ τῆς ἐπέφτανε ἀπάνω στὰ μάτια μὲ κίνηση παράξενη, σκοτωμένα ἀπὸ ὑπνερὸ τρόμο, σὰν τῆς πεταλούδας τὰ φτερά στὸ θάνατο τοῦ πάθους τῆς.

— «Ὅχι πατέρα... μὴ σταυροκοπιέσαι πατέρα μου... πονεῖς πολὺ... μὴ δέρνεις τὰ χέρια σου πατέρα μου, τὰ χέρια σου ποὺ τὰ φιλῶ... Εἶσαι τόσο ἀχαμνισμένος, εἶσαι τόσο βασανισμένος... Θὰ γίνεις πατέρα θὰ γίνεις καλά... μὰ ἴδες πατέρα τὴ μανοῦλα πὼς κλαίει... μὴ δέρνεις ἔτσι πατέρα... Καὶ

ἦτανε ἀχαμνισμένος στυσμένος στὸ κρεβάτι ἦτανε... καὶ τὰ μάτια του δὲ φαίνονταν νὰ βλέπουνε... ἄπλانا ἦτανε, πονεμένα... τὰ μαλλιά του ἄσπρισαν τόσο καὶ μακρύναν τόσο ποὺ σκεπάζανε τὸ προσκεφάλι... καὶ τὸ στόμα του σὰν νᾶθελε πάντα νὰ γελάσει, νὰ γελάσει δυνατὰ, νὰ εἰπεῖ τὸν πόνο του, μὰ δὲ δύνονταν... καὶ τὰ χέρια του δέρνονταν, δέρνονταν, κ' ὕστερα πέφτανε στὰ σκεπάσματα ἤσυχα σιγαλά, σὰν νὰ ζητούσανε κάτι νὰ χαϊδέψουνε... καὶ τᾶπερνα τότε, τὰ φιλοῦσα, καὶ ἔλεγα... Κ' ἄλλοτε σηκωνόντανε στὸ κρεβάτι σιγᾶ, καὶ πᾶσχιζε νὰ πάρει δύναμη νὰ μᾶς μιλήσει, καὶ κύτταζεν ὀλόγυρά του, καὶ σὰν νὰ μὴν ἤξερε τί ἤθελε, ξανάπεφτε πάλι στὸ κρεβάτι... Κύταξε πρόσωπο ποὺ ἀχάμνινε, ποὺ ξεράθηκε, κορμὶ ποὺ ἔλυωσε... Πατέρα φιλῶ τὰ χέρια σου ποὺ τρέμουνε καὶ μανοῦλα μὴ κλαῖς... Τὴν ξέρω τὴν ἱστορία... μὴ λέτε πὼς δὲν τὴν ξέρω... γιὰ τὸ Σπύρο μητέρα τί φταῖτε σεῖς... γιὰ τὸν ἀδερφό μου πατέρα τί φταῖτε σεῖς... Δὲν πρέπει μητέρα νᾶρχετε ἐδῶ στὸ κρεβάτι τοῦ πατέρα ὁ Σπύρος πὼς βανανίζετε μητέρα... Ὁ πατέρας κάτι θέλει νὰ εἰπεῖ μητέρα... Τί θέλεις πατέρα μου;... ἐδῶ εἴμαστε...

«Λίγο... ἀκόμη νὰ ζήσω... θέλω νὰ ζήσω γιὰ κεῖνο... νὰ τὸ ἴδῳ καλά... Θέ μου, δόσε με δύναμη νὰ ζήσω... νὰ τὸ βλέπω καλά καὶ νὰ σβυνα. Τὴν ἴδια στιγμή... Ἀκοῦτε μάννα

και αδερφή...σάν πεθάνω ζηστε σεϊς για κείνο...»

—«Μή μιλείς έτσι, καλέ μου... μή μ'ες πικραίνεις έτσι... μή μ'ας μιλείς έτσι για κείνο τὸ ἄμοιρο...»

Και βούρκωσαν τὰ μάτια τῆς μητέρας. Τὸ πρόσωπό τῆς γύρισε καταμένα, σάν νὰ ζήτησε βοήθεια· και γὼ ἐκατάπινα τὸ φαρμάκι· ὁ πόνος μ' ἐκαιγε στὰ σπλάχνα, πῶς νὰ μιλῶ, τί νὰ εἰπῶ· και νύχτες, νύχτες ἀγρύπνιας θανατερῆς στὸ προσκεφάλι του, και ἡ μανούλα μας νὰ λιώνει στὸν ἀπάνω κόσμο... Ὁ Σπύρος νὰ μπαίνει στὴν κάμαρα ἀμίλητος, νὰ κυττάζει τὸν πατέρα, νὰ κυττάζει ἀμίλητος, και τὸ μακρύ του πρόσωπο νὰ μὴ δείχνει τίποτα παρά μιὰ καταφρόνια... κ' ὑστερα νὰ βλέπει καταμάς, χαμογελῶντας μόλις, με μιὰ πίκρα... Κι ἕνα θράδυ, ποῦ ὁ πατέρας ἦτανε κάπως ἡσυχασμένος, γύρισε και με εἶδε πλάι, στὸ κρεβάτι του, και μ' ἐρώτησε· «Ποῦ εἶναι ὁ Σπύρος, Μάρθα μου;»

—«Εἶναι στὴν κάμαρά του, πατέρα μου, κι ὄλο διάβάζει...» Και ὁ Σπύρος ἀνείξε τὴν πόρτα γλήγορα, και τρέχοντας ἔπесе πλάι στὸ κρεβάτι· γονατιστός, ἐπῆρε τὸ χέρι τοῦ πατέρα και τόφερε στὰ χεῖλια του, ξεσπώντας, σὲ λυγμούς... Ὁ πατέρας ἔκαμε ν' ἀνασηκωθεί, τὸν βοήθησε· ἔπιασε τὸ κεφάλι τοῦ Σπύρου, τὸ χ' ἔδεψε πικροχαμογελῶντας κ' ὑστερα με ταραχή, φίλησε τὸ Σπύρο στὰ μαλλιά, στὰ μάτια.

—«Μὴ με πεθαίνεις, πατέρα μου, με τὸ πικρό σου, μή με πονεῖς, με τὸν πόνο σου για μένα... δὲν ἔχω κανένα πόνο γιατι τότε με βα-

σανίσεις χειρότερα... Ἐλα, παιδιά μου, πηγαίνετε τώρα νὰ πλαγιαστε... εἶμαι καλά...»

Και μοῦ ἐγενεφεν ὁ πατέρας. Πῶς νὰ τὸν ἀφίσω και νὰ πάω με τὸ Σπύρο; Δὲ λυπόμουν για τὸν ἀδερφό μου ὅσο για τὸν πατέρα μου· ἴσως γιατι τονε συνήθισα κι ἀπὸ μικρὸ παιδάκι νὰ εἶναι έτσι· και κείνο τὸν καιρὸ σάν πηγαίναμε νὰ κοιμηθοῦμε με ρωτοῦσε για τόσα πράματα, με τρόπο παράξενο, ποῦ ἐγὼ δὲν ἤξερα νὰ τοῦ ἀποκρίνομαι, και κείνη τὴ νύχτα μοῦ ἔλεγε·

—«Μάρθα, στοχάσου νὰ θέλω νὰ ζήσω. Κάθομαι και συλλογιέμαι πολλές φορές, γιατι τάχα εἶναι ὁμορφο νὰ ζεῖ ἕνας ἄνθρωπος σάν ἐμένα; Πῶς νὰ νοιώθεις ἐσὺ τὴ ζωὴ, Μάρθα; Τὸ ξέρω πῶς εἶσαι ἄλλη ἀπὸ μένα ἐσὺ, γιατι ἐσὺ παίζεις ὅτι σεῦ ταιριάζει, ἐσὺ γελάς τὰ γέλοια ἀλλοιώτικα, και σάν τραγουδάς ἐγὼ ἔχω κάτι σάν λύπη στὴν ψυχὴ μου, γιατι πῶς νὰ τραγουδήσω ἐγὼ; Οὔτε ποῦ χάρηκα ποτέ, οὔτε ποῦ λαχτάρησα για τὴ χαρὰ μου ποτέ, γιατι ποῦ νὰ εἶναι κείνο ποῦ λὲς ἐσὺ «χαρὰ μου». Πῶς νὰ νοιώθεις ἐμένα ἐσὺ, Μάρθα πῶς νὰ με νοιώθεις; Θλίψη εἶναι για μένα σὲ κάθε πράμα κι ὄλα τὰ βλέπω ἀλλοιώτικα, κι ὅτι σὺ λὲς ὁμορφο ἐγὼ διαφορετικά θὰ τὸ αἰσθάνομαι, γιατι δὲ θὰ τὸ βλέπω τέτοιο, δὲ θὰ τὸ κατέχω τέτοιο... Μόνον ξανοίγεται ἡ ψυχὴ μου νὰ νοιώσει κάποιαν ὁμορφιά, μόνον πάσχω νὰ ζήσω στὴν ψυχὴ μου τὴν ὁμορφιά τῆς ζωῆς, Μάρθα· και σάν στέκεις ἐδῶ πλάι μου, και κυττάζω τὸ εἶναι σου, κάπως ἀναγαλλιάζω ποῦ συλλογίζομαι

πῶς ἐσὺ ζεῖς μιὰ χαρὰ· και σὲ βλέπω φωτεινὴ στὴν ψυχὴ μου, σάν ἀπὸ ἄλλο κόσμο σὲ βλέπω, και χαίρεται τὸ εἶναι μου ἴσως τότε ἀπὸ τὴν ἀναγάλλιαση τῆς δικῆς σου ζωῆς. Ἄχ, νὰ αἰσθανόμουν τὴ ζωὴ ὅπως ἐσὺ, λέω τότε με τὸν ἐχυτό μου, νὰ με λαχτάρει ὅτι και σένα λαχταρίζει, νὰ ζοῦσα με τὸ αἷμα σου, με τὸ στοχασμό σου, με τὸ τραγοῦδι σου... Με καταλαβαίνεις, Μάρθα;... Ἀδερφή μου, νὰ ἤμουναι και γὼ καλός, δυνατός, ὁμορφος, θάκουγα τὴ φωνὴ σου νὰ με μιλεῖ βαθύτερα τότε, ἢ τώρα ποῦ τὴν ἀκούω θλιμμένη μέσα στὸ εἶναι μου; Πῶς ἔζησα ὡς τώρα, Μάρθα, ποῦ νειάτα ἔχω, και νὰ μὴν εἶχα τὸ ἴδιο θὰ ἦτανε, πῶς ἔζησα ἔτσι χωρὶς ζωὴ, πεσμένος σὲ βασανιστικό, σὲ ἀσάλευτο κόσμο, ἀπὸ μικρὸς ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι μου, και μόλις λίγο με θγάνανε στὸ περιβόλι, με τὸ ξυλοκρέβατό μου, και κείτομον ἐκεῖ ἀνάσκελα, κι ἀνάσαινα ἀπὸ τὰ φύλλα μιὰν εὐωδιά, κι ἐνοιωθα στὸ πρόσωπό μου τὸ μουχλιασμένο, ἔως ξάστερο νὰ με ἀγγίζει, ἔβλεπα τὸν οὐρανὸ νὰ μοῦ ἀνοίγεται στὰ μάτια, ἀφταστος, ὡς ποῦ χάνονταν τὰ μάτια μου μέσα, και πλημύριζε ἡ ψυχὴ μου πρώτη φορὰ ἀπὸ κάτι ἄγνωρο... Και σὰς ἔβλεπα ποῦ ἐπαίζατε και εἶχα χαμογέλοια στὸ πρόσωπο, και σάν τρέχατε ἔτρεχε μαζὴ σας ἡ ψυχὴ μου, και τότε δὲν ἐζήλεψα· και λέω, πῶς νὰ ζῶ ἔτσι πάντα, πῶς νὰ ὑποφέρω ἔτσι τὴ ζωὴ θλιμμένη, ποῦ δὲν εἶναι λόγια νὰ σοῦ εἰπῶ τί νοιώθω, και σάν συλλογίζομαι τόσα ποῦ δὲ θὰ νοιώσω και δὲ θὰ αἰσθαντῶ στὴ

ζωὴ, και ποῦ τὰ μαντεύω νὰ μοῦ ἐγγίζουε μόλις τὴν ψυχὴ, νὰ μοῦ τὴ λαχταροῦν και νὰ φεύγουν ὑστερα περιπαιχτικά, και πάλι νὰ ξαναγυρίζουε, και μάλιστα στὰ ὄνειρά μου, στίς συλλογιστικὲς μου στιγμὲς, στὰ ξεχάσματά μου και στὴ βαθιὰ μου θλίψη... Ἐτσι σάν βλέπω τὰ δέντρα στὸ περιβόλι τὴν αὐγὴ, νὰ παίζουε στὸ φῶς, στὸν ἀγέρα, στὴ δροσιά. Τί μοῦ κεντάει μέσα στὸ χορτάρι, νὰ μὴ σὲ φτάνω στὸ κυνηγητό, νὰ λαχταρίζω ἀπὸ μανία, γιατι δὲ θὰ μπορῶ νὰ σῶσω τὴ δίψα ποῦ μοῦ ἐβασανίζε τὴν ψυχὴ, τὴ λαχτάρω ποῦ δὲν ἀπέλαψα, ἐν χάρηκα... Και πάλι σάν βλέπω τὸ δειλὶ νὰ χαράζωνταν ὡς ἄν πολὺ χρωμα λουλουδιστὰ ποτάμια κάτω στὸ δῦσμα τὰ σύγνεφα, τότε κιματα σιγαλά, ἀπὸ εὐωδισμένα περιβόλια διαβαίνουε στὴν ψυχὴ μου, και βλέπω τὸν κόσμον νὰ σχηματίζεται νέος, ἀναγαλλιαστός, πλασμένος ἀπὸ ὁμορφιά, ποῦ μοῦ ἀναδίνει στὸ κορμι ἕναν καημὸ νὰ φτερωθῶ, νὰ ἀνοίξω τὴν ἀγκαλιά μου για νὰ δεχθεῖ μύρια πλάσματα, και ἀνοίγω τὰ χεῖλια μου για νὰ φιλήσω μιὰν ἀγάπη σὲ ὄλα... Και τότε, ἄχ, πῶς βλέπω νὰ μὴ δεινίζεται στὴ θάλασσα ὁ καημὸς μου, στίς ἀλλαγὲς και στίς φανταχτερὲς γαλήνες, στοὺς ἡσκιους ποῦ πραγματικά πῖστεψα πλάσματα, και ἐξοφίτου σῶνονουε οἱ λαχτάρες ποῦ ἐνοιωσα νὰ μ' ἀγγίζουε οἱ ἄγνωρες για τὴν ψυχὴ μου πρὶν, και νὰ με ἀπομένει μόνον μιὰ γλυκειὰ ρύμηση, ὡς ὅν λαλιὰς γνώριμες στὸν ὕπνον μου, σάν ὁμορφιὲς ποῦ ὄνειρεῦθηκα, και στολισματα ποῦ φαντάστηκα τῆς ζωῆς

μου, και ποῦ ποτὲ δὲν ἐχάρηκα... Καὶ νᾶξερές πόσο μ' ἐφραίνει, τί νοιόθω σὲ μιὰν ἀνθρώπινη φωνή, ἔταν τὴν ἀκούω κείνες τὶς στιγμές, καὶ νᾶξερές στὰ μάτια τοῦ ἀνθρώπου τί βλέπω, καὶ πόσες ὄψεις ἀπολαβαίνω στὸν αἰθέρα καὶ τὶς χαίρομαι, ἔτσι ποῦ ἡ ψυχὴ μου λάμπει ἀπὸ τόσες φωτεινὲς ὑπαρξές, καὶ ὁμορφαίνω μοῦ φαντάζεται, γίνομαι τότε γερός, φτιάνω κορμί, τὸ πρῶτό μου τὸ νοιόθω ἄλλο, ἄλλο τὸ χέρι μου ὅπως τὸ κινῶ, κι ἄλλο τὸ πέδι μου ἔταν τὸ πατῶ στὸ περιβόλι...»

—Καὶ κείνη τὴν νύχτα ποιά συφορὰ ἔπεφτε στίς ψυχές μας, καὶ πῶς ἐτρέμαμε σωμαίνοντας ὀλόγυρα στὸ κρεβάτι σου, ἄμοιρε πατεράκη, τὸ κρεβάτι σου ποῦ μονάχα τὰ μακρὰ μαλλιά σου φαίνονταν ποῦ σκέπαζαν τὸ προσκεφάλι, κι ἔκρυβαν τὸ πρόσωπό σου, ποῦ μίκρυνε, ἔλυωσε, καὶ μέσα ἐκεῖ φωτίζανε στὸ βασίλειμά τους τὰ μάτια σου... Κι ἄχνα δὲν ἔβγαينه ἀπὸ μᾶς, καὶ σὲ κυττάζανε χωρὶς νὰ βλεφαρίζουνε τὰ μάτια σου ποῦ μᾶς ἔβλεπες, μᾶς ἔβλεπες βαθιά, πότε τὸν ἕνα καὶ πότε τὸν ἄλλο, καὶ δείχνοταν στὰ μάτια σου ἡ θλίψη, φαινότανε πονετικὸ νόημα, ποῦ μᾶς ἀναφρίκιασε, καὶ δὲν εἴχαμε πνοὴ νὰ σοῦ δώσουμε, δὲν κατέχαμε νόηση νὰ σοῦ μιλήσουμε, σὺ νὰ τρέμαμε νὰ κόψουμε τὸ συλλόγισμά σου, τὴ βαθιὰ σου σιγαλιά, καὶ νὰ μὴ θέλαμε νὰ ταραξοῦμε τὸν πόνο σου οὔτε μ' ἕνα δάκρυ, γιατί θέλαμε νὰ κλάψουμε καὶ κόμπωνε στὴν ψυχὴ τὸ κλάμα, πάγονε στὸν ἐρχομὸ τῆς συφορᾶς

ποῦ ἀγέριζε στίς ψυχές τὸ ριγὶδ τοῦ χαμοῦ... Τὰ μάτια του κατὰ τὸ Σπύρο μας, τὰ μάτια του γύριζε περισσότερο κατὰ τὸν ἀδερφό μου, κι ἀνοίγανε τότε σὺν νὰ γιομίζανε ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ δάκρυου ποῦ ἀνέβαινε ὡς ἐκεῖ καὶ δὲν ἔπεφτε, καὶ σὺν ν' ἀγωνίζοταν τότε νὰ χαμογελάσει, καὶ στὸ πρόσωπο του φαίνονταν ἕνα τρεμούλιασμα, ἕνα ἀντάμωμα τῆς θλίψης καὶ τοῦ πικροῦ χαμογέλοιου, καὶ λὲς πῶς ἐστέκοταν γιὰ μιὰ στιγμὴ ὅλος του ὁ νοῦς στὴ ματιὰ του, ὡς ἂν νὰ ζεῦσε ὀλάκερη τὴ ζωὴ του σὲ κείνη τὴ στιγμὴ, φωτίσθηκε ἐλπιδερὰ ἡ ὄψη του, γαλήνεψε, πῶς ἡ γλώσσα ἐκινήθη στὸ στόμα του τὸ σπασμένο, πῶς συγκέντρωνε τὸν ἑαυτό του σὲ κάποιον νόημα καὶ πῶς ἤθελε μιλήσει... καὶ σκύψαμε σιμὰ στὸ προσκεφάλι του, καὶ ἡ Μανούλα τοῦ μίλησε σιγά, πολὺ σιγά, σὺν νὰ μὴν ἤθελε νὰ ταραξοῦ τὴν γαλήνη του...

—«Μίλα μας, καλέ μου, τί θέλεις;...»

Καὶ κείνος σηκώνοντας μόλλις τὰ χέρια, τ' ἀπίθωσε στὸ κεφάλι τοῦ Σπύρου καὶ τῆς Μανούλας πρῶτα, ὕστερα καὶ στὸ δικό μου, Θέ μου, καὶ σωμαίναμε κυττάζοντας τὸν στὰ μάτια, κυττάζοντας τὰ χεῖλια, περιμένοντας τὸ λόγο ποῦ θὰ μᾶς ἔλεγε, καὶ τὸν ἀκούσαμε σὺν μέσα στὰ στήθια του νὰ μιλοῦσε ἡ ψυχὴ του, σὺν νὰ ἀκούσαμε τὴν καρδιά του νὰ ἠχῆσει τὰ στερνὰ του λόγια:

«—Ἐχετε τὴν εὐχὴ μου... Τὸ Σπύρο μας...»

Ἡ μητέρα τὸν ἐσφιγγε στὴν ἀγ-

γαλιά της, τοῦ φιλοῦσε τὸ πρόσωπο, καὶ ξεχύθηκε σὲ τέτοιο κλάμα, ποῦ μὲ φόβισε πῶς θὰ κοπεῖ ἡ καρδιά της ἀπάνω στὰ στήθια του... καὶ γὼ ἔτρεμα, ἐλειποψύχαγα, δὲν εἶχα νόηση κείνη τὴ στιγμὴ γιὰ τὸ χαμό, σὺν νὰ μὴ τὸ πίστευε πῶς ἔφυγε ἡ ψυχὴ του ἔτσι σὺν τοῦ πουλιοῦ, καὶ δάκρυα δὲν εἶχα, καὶ σὺν νὰ πάσχιζα νὰ κλάψω, γιατί μέσα μου ἐνοιωσα πῶς σταμάτησε ἡ ζωὴ μου, πῶς δὲν ἔχω πόνο, πῶς ἐν ἔφτασε στὴν καρδιά μου ὁ πόνος... κι ἔβλεπα τὸν ἀδερφό μου ποῦ βουβὸς βαστοῦσε τὸ κεφάλι του, δὲν ἔβλεπε κανένα, ἕνα κορμί φαίνονταν καὶ κείνος ἄψυχο, σὺν νὰ περιμένε νὰ συνεφερθεῖ ὁ νοῦς ἀπὸ τὸ ξάφνισμα του, γιὰ ν' ἀναδοθεῖ ἡ ψυχὴ στὸ κλάμα... καὶ ξαφνικὰ σηκώθηκε, μὲ καταφρόνια στὴν ὄψη του, καὶ πλησιάζοντας τὴν μητέρα, μὴ κυττάζοντας καθόλου τὸν ξέψυχο πατέρα, τὴν πήρε ἀπὸ τὸ χέρι κείνη τὸν κύτταξε, καὶ σὺν νὰ τῆς πέρασε στὴν ψυχὴ ἡ ματιὰ τοῦ Σπύρου, σὺν νὰ αἰσθάνθηκε μὲ κείνη τὴ ματιὰ, τοῦ εἶπε:—«Ὅχι παιδί μου, τίποτε παιδί μου... ἐσὺ νὰ εἶσαι καλά, παιδί μου... ὁ θεὸς ἤθελε καὶ τὸν πήρε...»

Κείνος τὴν τράβηξε, πήγανε στὴν κάμαρα του. Καὶ γὼ ἀπόμεινα ἐκεῖ παγωμένη, ἀσάλευτη, μὴ ξέροντας πῶς θὰ συνεφερθῶ ἀπὸ τὸν τρικυμὸ ποῦ μέσα του σάστισε ὁ νοῦς μου.

«—Θὰ πεθάνω, μητέρα, θὰ πεθάνω σὺν κλαῖς... δὲ θέλω νὰ κλάψεις, δὲ θέλω νὰ κλάψεις, δὲ θέλω νὰ φωνάξεις μητέρα... φτάνει γιὰ τὸν πόνο μας ἡ ζωὴ μας... μητέρα μου δὲ θέλω νὰ πονέσεις περισ-

σότερο... σοῦ φτάνει ὁ δικός μου πόνος, μητέρα... Ἐγὼ μητέρα τί εἶμαι;... ζωντανὸς ἢ πεθαμένος... σοῦ φθάνω ἐγὼ ποῦ θὰ ζῶ σιμὰ σου...» Καὶ ὁ Σπύρος ξέσπασε τώρα σὲ λυγμούς, καὶ σηκώθηκα σὺν παραλυμένη, καὶ πήγα μέσα στὴν κάμαρα, ἔτσι σὺν νὰ λησμονήσω τὸ μεγάλο χαμό, σὺν νὰ μὲ λαχτάρησε ἡ φωνὴ τοῦ Σπύρου· ὁ πόνος του περισσότερο, καὶ πέφτοντας στὴν ἀγγαλιά του, τὸν ἔσφιξα πονετικά· κείνος σώπασε τότε καὶ μεῖς εἶπε. —«Καὶ σὺ λιγοψυχᾶς Μάρθα; σὺ ποῦ μὲ ξέρεις;» Καὶ ἡ μητέρα ἀγγαλιάζοντας μας, ἔκαμε νὰ χαμογελάσει, καὶ θέ μου, τί λαχτάρω φανερώθη στὸ πρόσωπό της τότε ποιὸς πόνος ἐδείχνοταν στὰ μάτια της. «Σεῖς νᾶσαστε καλὰ παιδιά μου... καὶ δὲν εἶχε ἄλλα λόγια νὰ εἶπει, ὡς ποῦ ἐσώπασε, γελώντας ξαφνικὰ, μὲ στριγγλικά γέλοια.

«—Μάρθα! Μάρθα!» φώναξε ἀπὸ τὴν κάμαρά του ὁ ἄρρωστος ἀδερφός της. Κείνη ἀνασείστηκε, ἀναπήδησε στὸν τόπο της, ἀκρουμάστηκε χωρὶς ν' ἀποκριθεῖ καὶ φοβισμένη φάνηκεν ἡ ὄψη της· τὸ κορμί της μαζεύτηκε σιμὰ στὸν Πέτρο καὶ τοῦ πιασε τὸ χέρι, τοῦ τόσφιξε παράξενα, ὡς ἂν νὰ ζητοῦσε κάποια βοήθεια. Ὑστερα εἶπε σὺν βυθισμένη σὲ συλλογὴ βαθειά, καὶ σὺν νὰ ρωτοῦσε κάποιο πνεῦμα νὰ τῆς ἀποκριθεῖ: «Θὰ πεθάνω;»

«Μάρθα!...»

Βάδισε κατὰ τὴν πόρτα τῆς κάμαρας τοῦ ἄρρωστου, σὺν ἀθέλητα, ἔτσι ὡς ἂν κρατημένη ἀπὸ τὴ φωνὴ του, κυριευμένη ἀπὸ τὴ φρίκη μίαν ἀγνωρῆς συφορᾶς ποῦ θάμελλε νὰ γίνε.

«—Φέρε μου ένα φως, Μάρθα»
είπε μ' αδυνατισμένη φωνή πάλι ο
αδερφός της. «—Τί μ' αφίνεις έτσι
στά σκοτάδια...φέρε μου φως...»

Κείνη πήρε με αδέβαιο χέρι το
καντιλιέρι. Εγύρισε και κύτταξε τον
Πέτρο, και το πρόσωπο της έδειχνε
φωτερό μέσαθε, τὰ με μάτια ανοιγ-
μένα διάπλατα, ώσάν νὰ πέφτανε
στην άδυσσο·στάθηκε κρατώντας το
καντιλιέρι για μιὰ στιγμή, ώσάν νὰ
ήθελε κάτι νὰ τοῦ γνέψει, κάτι νὰ τοῦ
εἰπεί, μὰ δὲν ἐστάθηκε δυνατό·δαγγά-
νοντας τὰ χείλια της, φάνηκε σάν νὰ
τὴν ἐσπρωχνε κάποιος δυνατό χέρι για
νὰ μπει στήν κάμαρα τοῦ ἀδερφοῦ της.

«—Τί ἄμορφη ἀλήθεια ποῦ εἶσαι
έτσι Μάρθα ἀπόψε, με τὸ καντη-
λιέρι στο χέρι· για στάσου λίγο
έτσι και κύταξέ με· μὰ γιατί με
βλέπεις με ξαφνισμένα μάτια;...
γιατί δὲ χαμογελάς Μάρθα;... Εἴ-
σαι πεισιμωμένη ποῦ σοῦ εἶπα νὰ μὴ
διαβάσεις ἄλλο; Ὅχι, Μάρθα, δὲ
στό εἶπα για κακό· έτσι, δὲν ξέρω
και γὼ πὼς μοῦ ἐφάνηκε κείνη τὴ
στιγμὴ... ἄχ, Μάρθα, πὼς δὲ με
ξέρεις, πὼς δὲν ξέρεις τὴν ψυχὴ μου,
πὼς νοιόθω τὰ πράματα παράξενα,
ἀλλοιώτικα ἀπὸ τοὺς ἄλλους... Πό-
σες φορές δὲ σοῦ τὸ εἶπα, μὰ εἶναι
τόσο δύσκολο νὰ με καταλάβεις...
Νὰ τώρα ἔπως βαστάς τὸ φῶς
ἐμπρός μου, τ' εἶναι τ' ὅτι νοιόθω
ἀν ἤμποροῦσα νὰ σοῦ εἰπῶ, μὰ με
τί τρόπο νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ... Ἔτσι στά
μάτια μου εἶναι θαρρεῖς ἢ εἰκόνα
σου φωτισμένη, ἔτσι στά μάτια μου
εἶναι ἢ ὄψη σου με τὰ μάτια σου
βαθιά βλεπόμενα, με τὸ στόμα ἐ-
τοιμο νὰ μοῦ ἀγγίξει τὴν ψυχὴ μ'
ένα λόγο, με τὰ χείλια σφιγμένα

ἀπάνω στο φύλλο τῆς καρδίας μου...
Σάν ἐμπήκες μέσα κάποια θύρα ἀ-
νοιξε μέσα μου, και κάποιος ἤχοι
ἀκουστήκανε και ὕστερα φωνὴ ἀν-
θρώπινη ποῦ ἐμελωδῶνε βαθύτατο
σκοπό, Μάρθα... Κι ἄκουσα μαζί
κάποιες εὐωδιές, σάν τίς ἀνοιξιά-
τικες, ποῦ ἀπὸ καιρὸ τίς χαϊρόσουνα
στον κάμπο ἐσύ, και σάν νὰ μοῦ τίς
ἔφερες στο ροῦχο σου, στο μαντιλάκι
σου κλεισμένες, και ἐσκόρπισες ἐδῶ,
στον κόρφο μου, Μάρθα... Τὸ ἴδιο
σάν μιλάς, και με παρηγορᾷς με τ'
ἀθῶα σου λόγια, σάν μοῦ λὲς για τὰ
δέντρα στο βουνὸ και για τοὺς βρά-
χους στ' ἀκρογᾶλια, πὼς εἶναι και
πὼς φαίνονται, ἐγὼ νοιόθω ὀλόγυρά
σου, και τὰ χαίρομαι γιατί ἐσύ τὰ
εἶδες, τὰ ζύγισες, ἐκοψες κλαδί,
και σὲ βλέπω πὼς τόκοψες ἀπὸ τὸ
πεῦκο, ἢ θαλασσόχορτο ἀπὸ τὸ
βράχο στο δέντρο ψηλώνοντας τὸ
κορμάκι σου, ἔτσι σηκώνοντας κατά
τὸν οὐρανὸ τὰ χέρια σου, ποῦ ἀσ-
προλογᾷνε στά κλαδιά περισσότερο,
κι ἔτσι λυγίζοντας τὸ κορμάκι σου
σάν τὸ κλαδί, και πάλι σάν σκύ-
βεις τὸ κορμί σου στο ἀκρογᾶλι,
και βάζεις τὸ χέρι στο νερὸ κι
ἀσπρολογᾷει σάν μάρμαρο στο ξά-
στερο νερὸ, και κόβεις τὸ θαλασ-
σόχορτο, και νοιόθεις τὸ πελαγίσιο
μύρο στο σπλάχνο σου—ὄλα ἐγὼ
τὰ νοιόθω ἀπὸ σένα, σάν μοῦ τὰ
λὲς ἐδῶ σιμὰ καθισμένη στὴ ζωὴ
μου, ἐδῶ σιμὰ στο κεφάλι μου ποῦ
γίνεται ἓνα με τὸ πούπουλο τοῦ τρο-
σκέφαλου, και βουλιάζει μέσα για ὄ-
ρες, και αἰσθάνομαι πὼς πνίγομαι μέ-
σα σὲ βάθια πνιγερά... Πές μου, Μάρ-
θα, ποῦ πήγες σήμερα, πές μου ἔπως
πάντα τὸ τί εἶδες σήμερα, τὸ δέλι...»

«—Πήγα στ' ἀκρογᾶλι... στ'
ἀκρογᾶλι μας... σοῦ μίλησα τόσες
φορὲς για τ' ἀκρογᾶλι μας... κά-
θισα στά χαλίγια κι ἔπαιζα ἔτσι τὰ
πεντόβολα μονάχη μου... Ἡ θά-
λασσα φούσκωνε, ὄλο και φούσκωνε,
κι ἐρχότανε μιὰ βοή ὡς ἐκεῖ, και
γὼ φανταζόμουνα ὄργανα και χο-
ροὺς... Ἔτσι μοῦ φαντάστηκε πὼς
ἀρμένιζε στά κύματα μιὰ μουσική,
κι ἔπαιζα ἐγὼ τὰ πεντόβολα, χαί-
ράμενη ποῦ σύνωρα τραγοῦδαγα με
τὰ κύματα, και ἢ ἄρμη ἐρχότανε
και μοῦ ψυχάλιζε τὸ πρόσωπό μου,
τὴν ἐγεύόμουνα στά χείλια μου ὀ-
πως ἐτραγοῦδαγα... ὕστερα ἔλεγα
μέσα στὴ βοή τῆς θάλασσας, λόγια
για σένα και για τὴ μητέρα μας,
κουβέντες παράξενες, εὐχὲς για σέ-
να και για τὴ μητέρα... Σπύρο μου
γίνε καλά, με τοῦ Θεοῦ τὴ χάρη νὰ
δυναμώσεις, νὰ τρέχουμε στον κάμπο
και στ' ἀκρογᾶλι... Θέ μου, κάμε τὸ
καλὸ νὰ γιάνει ὁ Σπύρος μου... Μη-
τέρα μου, ἔλα στά καλά, σου, μὴ
διαβάξεις νύχτα και ἡμέρα τὸν Ἰὼδ
μητερούλα μου, και μὴ μιλάς στο
Σπύρο μας νύχτα και ἡμέρα για
τὸν Ἰὼδ μητερούλα μου, και μιλάς
στο Σπύρο μας νύχτα και ἡμέρα
για τὸν Ἰὼδ, γιατί ὁ Σπύρος δὲ
θέλει ν' ἀκούει ἔλη τὴν ὄρα τὰ βά-
σανα και τὰ πάθα τοῦ Ἰὼδ... Και
πάλι ἔπαυα νὰ παίζω τὰ πεντόβο-
λα, ἔπαυα νὰ μιλῶ και νὰ τραγου-
δάω, κι ἄκουα πάλι τὸ ἀρμόνισμα
στὴ θάλασσα, ποῦ σάν νὰ ἐρχότανε
ἀπὸ τὸ δῶμα ἐκεῖ στὰ βάθια, τὸ
βασίλειμα ποῦ εἶχε σύγνεφα κρεμέζα
και γεράνια, και πέρα κατὰ τὰ πέ-
λαγα κόκκινα σάν φωτιά και σάν
τὸ αἶμα, και κεί τὰ μάτια μου βύ-

θιζα, και κεί μοῦ φάνταζε πὼς ξά-
ναθαν τὰ μάτια μου, κι ἔλεγα πὼς
ἢ ὄψη μου θὰ βάφεται τὰ ἴδια χρώ-
ματα, γιατί μέσα στὴν ψυχὴ μου
χύνονταν ἐκεῖνα τὰ χρώματα, και
σάν νὰ βάφονταν τὸ εἶναι μου ἀπὸ
τριαντάφυλλα, φωτιά και αἶμα, ἔτσι
γλυκὰ τὰ νοιόθα νὰ σβύνονται στὴν
ψυχὴ μου, με τὴ βοή τοῦ πέλαου,
με τὸ ἀρμόνισμα τῆς θάλασσας, ποῦ
και κείνη ἔπαιρνε τριανταφυλλίες
ἀπάνω στά γεράνια της νερά, μιὰν
ἀλαφροῦ μοκκινάδα σάν μαργαρία
παιγνιδιστὰ νὰ πλέχανε ἀνέρα στά
κύματα... Κι ἔλεγα πάλι πὼς θὰ
κλείνω τὰ μάτια νὰ πετάξω κατα-
κεῖ, και πόθηνα νὰ πετάξω, πέρα
στά βάθια νὰ πάει ἀποζήτα ἢ λα-
χτάρα μου, στά οὐράνια ποῦ σώ-
νονται ἔλεγα, στά οὐράνια ποῦ εἶναι
τριαντάφυλλα, ἐκεῖ νὰ ζήσω, νὰ κα-
θήσω ἐκεῖ νὰ παίζω τὰ πεντόβολα,
και νὰ πάρω και σένα Σπύρο μαζί
μου γιατρεμένο, ἐκεῖ γιατρεμένο ἀ-
ληθινὸ, ποῦ θὰ τρέχαμε μέσα σὲ
κεῖνα τὰ χρώματα ἄλλοι ἀνθρώποι
ἔλεγα, ἄλλες ψυχὲς φανταζόμενα
—και τὴ μανούλα μας μαζί—Σπύ-
ρο μου... Κ' ἦρθεν ὁ Πέτρος ὕστερα,
πέρασεν ἀπὸ μπρός μου και μοῦ μί-
λησε. μὰ δὲν τὸν ἄκουγα... Μοῦ μι-
λοῦσε για τὴ θάλασσα, για τὰ που-
λιὰ ποῦ περνοῦσανε, ἓνα κοπάδι
ἀγριόπαπιες, και φαίνόντανε ἀπάνω
ἀπὸ τὰ κύματα νὰ πετάνε, ἔλες
μαζί σάν ἓνα μαῦρο μαντήλι... και
μοῦ λεγε για τὰ πεντόβολα, και γὼ
τοῦ λεγα για τὰ κύματα, και κεί-
νος δὲν ἄκουε κι ὄλο ἔσκυβε για ν'
ἀκούσει, γιατί ἢ βοή τῆς θάλασσας
δὲν τὸν ἄφινε για νὰκούσει... Ὑστερα
περπατήσαμε στ' ἀκρογᾶλι, περ-

σατήσαμεν ὡς τὸν πέρα θράχω, καὶ κύταζα κατὰ τὰ βάθια ποῦ εἰσοσβύνανε τὰ τριαντάφυλλα στὰ σύγνεφα, καὶ τὰ γεράνια εἶτανε τώρα σδυμένα στὸ θράχο ὅπου ἦτανε νιὸς ἄρρωστος, ἄρρωστος πολὺ μὲ τὸ σκυλί του ξαπλωμένο πλάι του, καὶ λυπήθηκα τόσο ποῦ τὸν εἶδα, — θυμάσαι τὸ Στάθη ποῦ φάρευε, θυμάσαι ποῦ τὸν ἐδλέπαμε πάντα νὰ φαρεύει στὸ γιαλὸ μὲ πεζόβολο... Κι ἄρχισα πάλι νὰ φοβάμαι, κι εἶπα νὰ γυρίσω στὸ σπίτι νὰ σὲ ἰδῶ, κ' ἦρθα, καὶ σὺ λυπήθηκες ποῦ ἦρθα...»

«Πέτρο ποῦ εἶσαι; Ἐσὺ νὰ μοῦ τὰ εἰπείς... Ἐσὺ ἀλλοιώτικα θὰ μοῦ τὰ εἰπείς ποῦ κάθεσαι ἐκεῖ μέσα, καὶ δὲν ἔρχεσαι ἐδῶ, γιατί δὲ θέλεις τάχα νὰ μοῦ τὰ εἰπείς... Μὰ ἐγὼ θέλω ἐσὺ νὰ μοῦ τὰ εἰπείς, γιὰ τὸ πῶς περπατήσατε στ' ἀκρογιάλι, γιατί μ' ἀρέσει νὰ μοῦ τὰ εἰπείς ἐσὺ καθαρά, ὅπως μ' ἀρέσει νὰ μοῦ τὰ λέει καὶ ἡ Μάρθα, μὰ ἡ Μάρθα μοῦ λέει μονάχα γιὰ τὰ τριαντάφυλλα πῶς ἦτανε κόκκινα, τὰ σύγνεφα πῶς ἦτανε κόκκινα, τριαντάφυλλα καὶ φωτιὰ τριαντάφυλα... Ἐλα νὰ μοῦ τὰ εἰπείς ἐσὺ Πέτρο. Ἐτσι ὅπως εἶσαι καὶ σὺ ἀχνὸς ἀπόψε, ὅπως εἶσαι δάσανισμένος, γιατί πολὺ θὰ λυπήθηκες ποῦ δὲν ἔφησα... Ἐλα πὲς μου Πέτρο... Μὴν κυτάξεις ποῦ γελάω, ἀλήθεια πῶς θέλω νὰ μοῦ μιλάτε γιὰ ὅλα ὅσα δλέπετε μαζί κι ἀκοῦτε, γιὰ ὅλα ὅσα νοιόθετε σεῖς—νὰ μοῦ τὰ λέτε...»

«—Ἡ Μάρθα ἦτανε πρώτη στ' ἀκρογιάλι, κι ἐγὼ ὕστερα πῆγα στ' ἀκρογιάλι, τὴν εἶδα καθισμένη κοντὰ στὰ κύματα, ὅπου τέλειωναν τὰ κύματα, καὶ εἶπα νὰ εἶναι ἡ

Μάρθα τάχα. Κι ἔτσι ὅπως ἦτανε βασιλεμένος ὁ ἥλιος τότε γύρω στὰ οὐράνια ἦτανε φῶς χρυσαφί, καὶ στὰ βουνὰ φῶς ξανθοκίτρινο, καὶ στὰ σύγνεφα ἀλήθεια ἦτανε κόκκινα τριαντάφυλλα, καλὰ στὸ εἶπε ἡ Μάρθα, κι ἐγὼ κύταζα γιὰ ὥρα τὴ Μάρθα ποῦ ἦτανε καθισμένη κοντὰ στὰ κύματα, καὶ πῆγα ὕστερα σιμὰ τῆς καὶ τῆς εἶπα γιὰ τὰ πεντόβολα, γιατί τὰ πεντόβολα ἔπαιζε καὶ κείνη δὲ μ' ἀκούγε γιατί φύσαε ὁ ἀγέρας καὶ βουίζανε τὰ κύματα, κι ἔσκυφα νὰ μ' ἀκούσει, καὶ κείνη ἔπαιζε τὰ πεντόβολα καὶ δὲ μ' ἀκουσε πάλι καλὰ, μὰ ὕστερα δὲ μιλούσαμε, παρὰ ἡ Μάρθα ξαφνικὰ σηκώθηκε, καὶ κύταζε δλόγυρά μας σὰν νὰ περίμενε κάτι, ἢ καὶ σὰν νὰ φοβότανε κάτι, καὶ ἔτσι μὲ κύταζε τότε σὰν νὰ μ' ἔδλεπε ποῦ φάνηκε γιὰ πρώτη βολὰ, κι χαμογέλασε κίολα. ὕστερα μοῦ εἶπε νὰ περπατήσουμε μαζί στ' ἀκρογιάλι καὶ περπατήσαμε ἔτσι κρατιώντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο ἀπὸ τὸ χέρι, καὶ εἶπαμε γιὰ μιὰ ψαροπούλα ποῦ μὲ κόκκινο πανὶ φαίνεται σὰν τὰ κόκκινα τὰ σύγνεφα, καὶ ἔφευγε τὸ κόκκινο πανὶ ἀλήθεια σὰν τὸ σύγνεφο πάνω στὰ κύματα, ποῦ εἶτανε καὶ κείνα τότε ἀχνοκόκκινα, ἀλαφρὰ κοκκινισμένα σὰν ἀντιφέγγισμα ἀπὸ τὰ σύγνεφα... Καὶ τότες πάλι μιλήσαμε γιὰ τὴν νύχτα ποῦ θάρχότανε—καὶ σταματήσαμε κάτω ἀπὸ τὸ θράχο ἐκεῖ στὴν ἄκρη ὅπου εἶτανε ἕνας νιὸς ψαρὸς ἄρρωστος, μὲ τὸ ἀχαμνισμένο τὸ σκυλί, καὶ τὸν ἔξερε μοῦ εἶπε ἡ Μάρθα, σὰν τραγούδαε ἔτσι: «Σὰν πεθάνω στὰ καράβια ρίχτε με μὲς στὸ γιαλὸ νὰ

μὲ φᾶν τὰ μαύρα ψάρια...» Καὶ μοῦ εἶπε ἂν εἶμαι καὶ γὼ ἄρρωστος—καὶ πῶς δὲ θέλει νὰ εἶμαι ἄρρωστος...»

Ἡ Μάρθα τοῦ γνεψε θάνοντας τὸ δάχτυλό της σταυρωτὰ στὰ χεῖλιά της, καὶ κυτάζοντας κατὰ τὸ Σπύρο ποῦ ἀνάγειρε τὸ κεφάλι του στὸ προσκεφάλι, κι ἔκλεισε τὰ μάτια. Ὑστερα σηκώθηκε σιγά, σιτς ἄκρες τῶν νυχιῶνε της καὶ πῆγε στὸ τραπέζι κοντὰ, πῆρε βιβλίο καὶ ξεφύλλιζε, καὶ πότε-πότε κύταζε μιὰ κατὰ τὸν Πέτρο μιὰ κατὰ τὸ Σπύρο, καὶ ἀνοίγοντας τὰ χεῖλιά της; παίζοντας τὰ χεῖλιά της ψιθύρισε τοῦ Πέτρου: «Κοιμάται...» κ' ὕστερα ἀνατρίχιασε ἔλο της τὸ κορμί σὰν τοῦ χαμαγέλασε ἀφαιρέμενα. «Κοιμάται...» τοῦ ξαναψιθύρισε τώρα θλιμένα: «Πῶς φαίνεται...» καὶ σταυροκοπήθηκε. Καὶ ὁ Πέτρος ἔβλεπε τὰ μελιξάνθα μαλλιά της πῶς πέφτανε στὸ μέτωπό της τὸ κατὰσπρο καὶ πῶς στὰ μελίγνια της φαίνονταν καθάρεις γραμμὲς οἱ φλεβίτσες, καὶ τὸν ἀνοιχτό της λαιμὸ ἐφαίνονταν τὸ μεταξωτὸ κορδόνι τοῦ φυλαχτοῦ σὰν φειδάκι ποῦ πῆγαινε νὰ φωλιάσει στὸν κόρφο της; κι ἔδλεπε τὰ λεβδὰ μυτόφυλλα πῶς σὲ κάθε της ἀνάσα ἀναφύλλιζαν, καὶ τὰ βλέφαρά της ἐσάλεuan ἀχνὰ, κουρασμένα, μὲ τίς βλεφαρίδες σὰν χνούδια μακρὰ, σὰν φτεράκια χνούδιωτὰ. Ἐξφνικὰ γύρισε καὶ τὸν κύταζε, καὶ ἤθελε νὰ τοῦ μιλήσει κι ἔγειρε κοντὰ του, ἔγειρε πολὺ γιὰ νὰ φτάσει τὸ κεφάλι της σιμὰ του, νὰ τοῦ μιλήσει σιγά, κι ἔγειρε καὶ κείνος κατὰ τὴ μεριά της, καὶ εἶδε τὴν πλεξίδα της ποῦ

ἐχύθη ἀπὸ τὸν ἀριστερό της ὤμο σὰν κάτι ζωντανό, καὶ θέλησε, ἔτσι τοῦ φάνηκε, ἐνίωσε γιὰ μιὰ στιγμή ἐπιθυμιὰ νὰ τὴν φιλήσει, ἐκεῖ στὴν γαλάζια κορδελλίστα ποῦ σὲ σταυρωτὸ φιόγκο ἔδενε τὰ ψιχτόπλεχτα μαλλιά. «—Ἡ μητέρα καλεῖ λιθάνι στὴν κάμαρά της... Ἄκουσ τὴ μυρωδιὰ;... Προσκυνάει τὴν εἰκονίσματα, εἶναι νύχτες δλάκερες ποῦ γονατιστὴ προσκυνάει... νὰ, ἀνοιξε τὴν πόρτα τῆς καμαρῆς της... Ἐδῶ ἔρχεται; θέ μου νὰ μὴ τὸν ξυπνήσει...» Καὶ σηκώθηκε σιγά, σιτς ἄκρες τῶν ποδιῶνε της, καὶ πῆγε στὴν πόρτα, βιάισε ὡς σὰν ἀνέστη βασιτώντας καὶ τὴν ἀναπνοή της, καὶ διαβαίνοντας ἄγγιξε, ἀπίθεσε μόλις τὸ χέρι της στὸν ὤμο τοῦ Πέτρου, καὶ κείνου χτύπησε γληγορότερα ἢ καρδιά, καὶ τὴν ἔδλεπε ποῦ στεκότανε στὴν πόρτα περιμένοντας τὸν ἐρχομό της, μὲ τὸ δάχτυλο βαλμένο σταβρωτὰ στὰ χεῖλιά, μὲ γυρτὸ τὸ κεφάλι κατὰ τὴν κάμαρα ποῦ θὰ ρχόταν ἡ μητέρα της. «Σις...» τῆς ψιθύρισε σὰν κείνη φάνηκε, καὶ σὰν ἐξύγωσε ἀνάκουστα σιμὰ της, τῆς εἶπε σιγά: «Κοιμάται;»—«Ναί» εἶπε σιγότερα ἡ Μάρθα, καὶ ἡ μητέρα της ἀναστέναξε, τὸν κύταζε, τοῦ χαμογέλασε θλιμένα, καὶ διαβαίνοντας σιμὰ του γιὰ νὰ καθίσει στὴν ἄλλη μεριά τοῦ τραπέζιοῦ, τοῦ χάιδεψε τὰ μαλλιά, καὶ ἐνοιωσε τὴν ἀναγάλλιαση ποῦ αἰστανότανε σὰν τοῦ χάιδεψε τὰ μαλλιά ἡ μητέρα του, κείνος τῆς πῆρε τὸ χέρι καὶ τῆς τὸ φιλήσε, κι ἄκουσε τὴ μυρωδιὰ τοῦ μοσκολίθανου ἀπὸ τὸ κορμί της, καὶ

θυμήθηκε τὸν πνευματικὸ μετὰ τὰ κατὰσπρα μαλλιά καὶ τὴν ἀγιαστὴ δ-
ψη, ποῦ σὰν πῆγαινε στὸ σπῆτι νὰ ἰδεῖ
τὸν πατέρα. Τὸ μύριζε μιὰ τέτοια
μυρουδιά. «Μάρθα μου» εἶπε σιγῶ,
ψιθυριστά, «πρέπει παιδί μου νὰ
πᾶς νὰ κοιμηθεῖς». Ἡ Μάρθα πῆγε
κοντὰ τῆς καὶ σκύδοντας τὴ φίλησε
στὰ μάτια, ὕστερα τῆς τῆς εἶπε:—
«Ὅχι μητερούλα, δὲ νυστάζω, θέλεις
νὰ κοιμηθεῖς ἐσὺ πῆγαινε μητέρα
μου». Ὑστερα ἡ μητέρα τῆς γύρισε
καὶ κύταξε τὸν Πέτρο, τὸν κύταξε κα-
τάματα σὰν νὰ ζήτησε κάτι νὰ μαντέ-
ψει μετὰ τὴ ματιὰ τῆς κείνη, σὰν νὰ
ζήτησε νὰ ἰδεῖ στὰ μάτια του ὅτι
συλλογίζονταν, καὶ εἶπειτα μετὰ τὸ
ἴδιο τρόπο κύταξε καὶ τὴ Μάρθα.
Ὁ Πέτρος ἔσκυψε στὸ βιβλίον, μὴ
μπορόντας νὰ κρατήσῃ τὰ μάτια
του στὰ δικά τῆς, καὶ ἡ Μάρθα
πῆγε καὶ κάθισε μετὰ χαμηλομένα τὰ
μάτια πάλι στὴ θέσῃ τῆς, ρόδισε
γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ πρόσωπό τῆς,
σουφρόσανε τὰ φρύδια τῆς καὶ σφί-
χτηκαν τὰ χεῖλια τῆς. Καὶ ἡ μη-
τέρα τῆς τότε εἶπε σιγῶ σὰν μετὰ τὸν
ἑαυτὸ τῆς: «—Τὸν ἀγαπάει τὸν
ἀδερφό σου ὁ Πέτρος, ὁ καημένος
ὁ Πέτρος τὸν ἀγαπάει τὸ Σπύρο
μας, Μάρθα». Κεῖνος σήκωσε τὰ
μάτια τὴν κύταξε χαμογελόντας μετὰ
κάπια θλίψη, καὶ δὲν ἐμπόρεσε νὰ
μὴ γυρίσει κατὰ τὸ Σπύρο ποῦ ἀ-
νασείστηκε τώρα στὸ κρεβάτι του,
ἀναστένανε σὰν στὸν ὕπνο του.
«Ἐύπνησε», εἶπε ἡ Μάρθα, καὶ σή-
κωσε τὸ κεφάλι τῆς νὰ ἰδεῖ καλ-
λήτερα κατὰ τὸ κρεβάτι, μετὰ τὴν
ἐμπόδαε τὸ φῶς ἀπὸ τὸ καντηλιέρι
καὶ ἔβαλε τὸ χέρι τῆς πλάι στὸ πρό-
σωπό τῆς ἔτσι ποῦ νὰ μὴ τὴν μπο-

δαίει τὸ φῶς.

«—Ἐπερπατούσαμε στ' ἀκρο-
γιάλι, σ' ἓνα ἀκρογιάλι πράσινο,
σὰν νὰ φύτρωναν τὰ θαλασσόχορτα
στὰ χαλίκια, καὶ τὰ χαλίκια εἶτανε
σὰν διάφανα, ἀπὸ δροσιὰ χαλίκια, καὶ
κάθε χαλίκι σὰν νὰ σάλευε ἀπὸ ἓνα
φῶς, κ' εἶτανε μιὰ ὄρα οὔτε αὐγὴ οὔτε
δειλινὸ μετὰ ἔφεγγε ὁ τόπος σὰν ἀπὸ
τὴ θάλασσα μέσα ἓνα φῶς γαλα-
ζωπό, ἀχνόασπρο σὲ κάποιες ἀκρες,
τὰν νὰ πεφτε ἀπὸ τοὺς ἀφροὺς τῆς
θάλασσας, καὶ εἶτανε γιαλόκρινα
γυρτὰ στὰ βράχια σὰν ἀστεράκια·
καὶ ἐπερπατούσαμε [σὰν νὰ μὴ θέ-
λαμε τ' ἀνέγγιτα, καὶ εἴμαστε σὰν
ἀπὸ ἑστέρο χιόνι, καὶ δὲν ἐπιά-
ναμε τὰ χέρια μας γιατί εἶχανε
χνούδια σὰν ἀπὸ ἀνθὺς καὶ σὰν ἀπὸ
καρπὸ· ἔατμιζαμε τίς θαλασσοπε-
ταλούδες καὶ εἶτανε οἱ θαλασσοπε-
ταλούδες μετὰ σὰν ἀπὸ δάχτυλα
χρυσὰ καὶ σὰν ἀπὸ χεῖλια κοραλέ-
νια, καὶ μάτια εἶτανε ἄλλες γαλα-
νὰ ἢ κατόμαυρα, μάτια ποῦ ἐκά-
θουνταν στὰ γιαλόκρινα στὸ βράχο
καὶ μᾶς κύταζαν μετὰ ἀγάπη, καὶ
μᾶς κύταζαν μετὰ φόβο, καὶ πῶς τὰ
βλέπαμε καὶ ἐμεῖς σὰν ἰγνώριμα μά-
τια ἀπαρημένα, καὶ μᾶς φάνταζε
ὡς σὰν νὰ περιμέναμε ν' ἀκούσουμε
γνώριμες φωνὲς τὰ χεῖλια νὰ μᾶς
μιλήσουν· μὰ οἱ θαλασσοπεταλού-
δες σβύνανε πότε στὸ πολὺ τὸ φῶς
καὶ πότε στὰ νερά ποῦ ἐβούλιαζαν,
ἐβούλιαζαν στοὺς βυθοὺς ὡς σὰν νὰ
στέρουν ἢ θάλασσα μιὰ καὶ μιὰ
νὰ ἀνασηκῶνονταν ἀπάνω, ἀπάνω ἀπὸ
τὴ γῆ... Καὶ μεῖς ξετρέχαμε μετὰ λα-
χτάρια τίς πεταλούδες, καὶ σὲ κάθε
κρίνο ἐγέρναμε ν' ἀκούσουμε, καὶ
ποῦ ἠθέλαμε ν' ἀκούσουμε, καὶ

ἐλαχταρίζαμε νὰ μάθουμε... μὰ τὰ
κρίνα μόνο ἐσάλευαν ἀκόμη τότε
ἀπὸ ἓνα φῶς, καὶ ἀπάνω τοὺς δὲν
εἶτανε θαλασσοπεταλούδες σὰν τὰ
μάτια γαλανὰ ἢ κατόμαυρα παρὰ
χοντρά δάκρυα σὰν τὰ χαλίκια δά-
κρυα ποῦ ἐμοιάζανε πῶς εἶτανε
τάχα δάκρυα ἀπὸ τίς πεταλούδες ;..
Καὶ σὰν γιὰ μιὰ στιγμὴ μιὰ προ-
σταγὴ νὰ βγήκε ἀπὸ τὴ θάλασσα
ἐτρεμούλιασε ἓνα φῶς δλόγυρα ἓναν
ἦχο, ἓναν ἦχο βαθύ, σὰν μουσικὴ
ἀπ' τὰ κύματα, καὶ ὄλα τὰ μάτια
ποῦ εἶτανε θαλασσοπεταλούδες ἐσυ-
νάχθηκαν σ' ἓνα φῶς, καὶ σὰν νὰ
γῆνανε ἓνα, ἓνα, σὰν ἓνα φωτεινὸ
στεφάνι ποῦ ἀλάργεσε κατὰ τὰ πέ-
λαγα, καὶ ὅσο ἀλάργεσε τόσο ἐμοιάζε
σὰν ἓνα μάτι πάλε... Καὶ μεῖς ἐφ-
θηθήκαμε, δὲν ἐπιστήκαμε ἀπὸ τὰ
χέρια, παρὰ κυταζόμεστανε στὰ μά-
τια, κυταζόμεστανε πολὺ ὄρα στὰ
μάτια χωρὶς νὰ τὰ βλεφαρίζουμε,
καὶ σὰν νὰ μᾶς ἐκίνει μιὰ μουσικὴ
ἐσαλεύαμε, καὶ ἀγγίζαμε τὰ χεῖλια
μας, καὶ ἔφυγε τὸ χνούδι ἀπὸ τὰ
χεῖλια μας, τὸ χνούδι ποῦ εἶτανε
σὰν ἀπὸ ἀνθὸ καὶ [σὰν ἀπὸ καρπὸ...]
Καὶ γέλασε ὕστερα, τί παράξενα, ὡ
τί παράξενα ποῦ ἐγέλασεν ὁ Σπύ-
ρος λέγοντας: «Νὰ ἔτσι τὸ εἶδα στ'
ὄνειρό μου, ἔμοια τὸ εἶδα στ'
ὄνειρό μου» καὶ γέλαε δυνατὰ γιὰ
ὄρα ὡς ποῦ ἀπόκαμε καὶ ἀνάγειρε
στὸ προσκεφάλι πάλε, καὶ σὰν νὰ
γύριζε τὸ γέλοιο του σὲ κλάμα, σὰν
νὰ γελόκλαιε ὕστερα. «Ἄχ, Σπύρο
μου, πῶς μοῦ κάνεις ἔτσι, γιατί
παιδί μου, τί ἔχεις καὶ μετὰ λαχτα-
ρίζεις ἔτσι, τί σοῦ καμα παιδί μου»
εἶπε καὶ ἔτρεξε κατὰ τὸ κρεβάτι ἢ
μητέρα του, καὶ ἐγειρε ἀπάνω του

καὶ χαιδεύοντάς του τὸ κεφάλι:
«Ἄχ, Σπύρο μου, παιδί μου, δὲ θὰ
ζήσω σὰν μετὰ κάνεις ἔτσι, γιατί
παιδί μου, τί ἔχεις, πῆς μου».—
«Τίποτε μητέρα· καὶ ἐγὼ δὲν ξέρω·
ἔτσι ἀρχινάει μιὰ πίκρα μέσα στὴ
ψυχὴ μου, καὶ μέσα στὸ ὄνειρό μου
ἀκόμα μετὰ ἀγγίζει τὴ χαρὰ, μοῦ
θολώνει κάπια πίκρα τὴ χαρὰ, καὶ
πάσχω νὰ λαχταρίζω ἀπὸ τὸν πόνο
ποῦ ἔρχεται μόλις ξυπνήσω, τὴ
λαχτάρω τῆς ζωῆς μου, ποῦ μοῦ
πέφτει σὰν ἀστραψιά στὸ μυαλὸ
καὶ μετὰ καίει, μοῦ καίει τὸ εἶναι
μου, ὅτι δοκιμάζω μέσα στοῦ ὕπνου
τὴν ἡσυχία, μέσα στοῦ ὄνειρου τὸ
δόλομα· μιὰ σπῆθα πάει ν' ἀνάψει
μέσα μου καὶ σβύνει πάλε, ἓνα τρα-
γούδι πάει νὰ τραγουδηθεῖ καὶ κό-
βεται στὴ μέση, στὸ σῆκωμα τῆς
ψυχῆς μου κόβεται, ἐκεῖ ποῦ πάω
νὰ νιώσω τὴ χαρὰ, νὰ τὴ ζήσω
ὀλάκερη, σὰν μιὰ καλοσύνη, σὰν
μιὰν ἀγάπη, σὰν ἓνα γέλασμα· καὶ
πάσχω νὰ ταιριάξω τὸ αἶσθημά τῆς
μετὰ τοῦ πόνου στὸ ξύπνιο, νὰ τὸ
κρατήσω μέσα μου στὸ ξύπνημα τῆς
θλίψης, καὶ σπάει σὰν ρόδι μέσα
μου, καὶ ἓνα γέλοιο τοῦ εἶναι σὰν
θλιμένος ἦχος ἀπὸ τὰ στήθια μου
νὰ δοῖται, ἓνα γέλοιο ποῦ σκορπιέται
στὰ στήθια μου [σὰν κλάμα, καὶ
χύνεται σὰν κλάμα στὴν ψυχὴ μου,
μητέρα, πῶς νὰ στὸ εἰπῶ, σὰν ἀ-
νοιγμα πάλε τῆς ψυχῆς μου στὸ
εἶναι τῆς, σὲ μιὰ αἰώνια θλίψη, ποῦ
μετὰ κατέχει τυραννικά, μὲλο ποῦ
δυναμώνω νὰ ξεδιαλυθεῖ σὲ ἄλλο
αἶσθημα, καὶ πάσχω νὰ τὴν ξεχει-
λίσω ἀπὸ ἓνα γέλοιο, ποῦ σμίγεται
στὸ κλάμα, στὸ κλάμα μου ποῦ
καὶ σὰν κοιμάμαι, σὰν ὄνειρεύομαι:

δουλεύει σάν τήν αστήρευτη πηγγή, μητέρα, γιατί μητέρα, γιατί με βασανίζει ή ζωή μου μητέρα; . . .»

Και σάν εσήκωσε τὰ μάτια συλλογιστικά τώρα κατὰ τή Μάρθα, ύστερα τὰ ριξε κατὰ τή μητέρα του:— «Πώς σάς νιόθω τυραγνισμένες με τὸ εἶναι μου, και πώς μέσα στη θλίψη μου σάς κατέχω νὰ τὸ ξέρετε; πώς βλέπω πάντα τις ὄψεις σας βαθιά μου, και θάθελα νὰ ζῶ μιάν ἀληθινή ζωή για νὰ ζήσετε σεις τή χαρὰ μητέρα; πώς θέλω Μάρθα νὰ φαίνεσαι ὀλόψυχα καλή με μένα, γιατί δὲ μοῦ εἶσαι καλή, ὄχι δὲ μοῦ εἶσαι καλή σάν τή μητέρα, δὲ θάθελα νὰ με φοβάσαι, ἔτσι ὅπως με φοβάσαι, και σὰ μάτια σου ποτὲ δὲ βλέπω ἔτι βλέπουνε οἱ ἄλλοι, ποτὲ δὲν εἶσαι ἢ ἴδια με μένα ὅπως με τοὺς ἄλλους, γιατί δὲ θὰ μπορέσεις ποτὲ νὰ νιώσεις τί εἶμαι, πώς κυτάζω ἐγὼ σὰ μάτια σου, πόσο διάφανα βλέπω μέσα μου ἐγὼ, και ξέρω ἐγὼ τί διαλογίσαι με τὸ νοῦ σου σάν μοῦ μιλάς χωρὶς νὰ τὸ θέλεις, και πώς θάθελα νὰ ζῆς τή ζωή σου . . . ὄχι, ὄχι Μάρθα μου, μὴ σκύβεις τὸ κεφάλι καταγῆς ἔτσι θλιμένη γιατί φαίνεσαι στ' ἀλήθεια πώς πονᾷς για μένα, δὲ θέλω νὰ πονᾷς για μένα, γιατί σὺ με γλύκανες στη ζωή μου με τὸ εἶναι σου ποῦ λέει τόσα μυστικά σὲ μένα, ποῦ ξεφεύγει ἀπὸ τοὺς ἄλλους και λέει τόσες ἀλήθειες. . . ὄχι, ὄχι, Μάρθα νὰ δείχνεσαι κι ἀλοιότικη σὲ μένα, μ' ἓνα λόγο παρηγορητικό δὲ θέλω οὔτε με τὸ φόβο θέλω μόνο, οὔτε με τή θλίψη σου Μάρθα, γιατί καλή εἶσαι, εἶσαι σάν τήν Παρθένα ποῦ

πρέπει νὰ εἶσαι μὰ δὲ θέλω νὰ στέκεσαι ἐμπρός μου σάν νὰ φοβάσαι, σάν νὰ λαχταρίζεις ἀπὸ μιὰ φοβέρα, γιατί τί ἔχω Μάρθα σὰ μάτια μου ποῦ τὰ σκιάζεις και ποῦ λαχθεύεις τὰ δικά σου, και τί ἔχει ὁ ἀδερφός σὰ χέρια του Μάρθα παρὰ ἓνα χᾶιδι για τήν ἀδερφή του τή Μάρθα, και γιατί τὰ τρέμεις πάντα τὰ χέρια τοῦ ἀδερφοῦ Μάρθα . . . ὄχι, ὄχι, Μάρθα, νὰ τὸ μολογήσεις πώς μ' ἀπαρατάς ἐμένα, δὲ θέλω μόνο νὰ μοῦ μιλάς για τή θλίψη σου, θέλω νὰ μοῦ χαρίζεις τὸ κάθε ποῦ βλέπεις και χαίρεσαι ἔτσι με τὰ λόγια σου, με τή χαρὰ σου, και μοῦ φτάνει Μάρθα νὰ μοῦ φαίνεται πώς περπατᾷμε μαζί στ' ἀκρογιάλι και πώς παίζεις τὰ πεντόβολα Μάρθα, και πώς κυτάζουμε τὰ σύγνεφα ποῦ εἶναι τριαντάφυλλα, και πώς κυτάζουμε τὰ κύματα ποῦ εἶναι γεράνια, και πώς διαβαίνει ἓνα κοπάδι ἀγριόπαπιες σάν τὸ μαῦρο μαντήλι πάνω ἀπὸ τὰ κύματα Μάρθα, και νὰ βλέπουμε Μάρθα τὸν ἄρρωστο ψαρά και νὰ μὴ λυπάσαι για τὸν ἀδερφό σου Μάρθα . . . και πήγαινε τώρα νὰ κοιμηθεῖς, πήγαινε νὰ κοιμηθεῖς Μάρθα μου, πήγαινε νὰ κοιμηθεῖς κι ἐσὺ μητέρα, ναι μητέρα μόνο ὁ Πέτρος θὰ μείνει, και θὰ κουβεντιάσω με τὸν Πέτρο για ὄλα, για ὄλα τὰ καλά . . .»

Δὲν ἐμιλήσαμε, παρὰ τὸν κυτάζανε ποῦ ἢ ὄψη του ἄλλαξε παράξενα ἔτσι μιλιώντας, ἄλλαξε ὅπως ἀναγύριζε ψηλά τὰ μάτια του και μεγάλωνε τὸ στόμα, ἀνοίγονταν και σάν νὰ ἔπαιρνε μιάν ἀκίνησιὰ προσωπίδας ὕστερα ἐχαράχτηκε ἀπάνω της ἀπὸ τις ἄκρες τοῦ μελιγγιοῦ

ὡς τις ἄκρες κάθε χειλιοῦ, ξεφεύγοντας σὲς ζᾶρες κάθε κάτω βλεφαρίδας ἓνα γέλιο. Ἡ Μάρθα θὰ ἤθελε νὰ πέσει στήν ἀγκαλιά του νὰ τοῦ εἶπει ὅτι ἀναχαιρότανε πώς τῆς μίλησε ἔτσι, και ἐλαχτάρσε στήν ψυχὴ της ὁ πόθος νὰ γείρει πλάι στὸν Πέτρο, νὰ τοῦ πιᾶσει τὸ χέρι, νὰ τὸν κυτάξει σὰ μάτια για νὰ ἴδει ἀλήθεια εἶναι πώς ἐδακρύσανε τὰ μάτια του, και τήν ἴδια στιγμή ἓνα φόβο ἐνίσσε στὸ κύταγμα τῆς μητέρας ποῦ ξενοφρενῆ δείχνονταν ἀνακινῶντας τὰ χεῖλια σάν νὰ μιλοῦσε μονάχη. Μὰ ὁ Πέτρος αἰστανότανε πώς θὰ ψυχομαχήσει ἐκεῖ μέσα κάποιος, και πώς ὅτι ἄκουε μέσα στήν ψυχὴ του εἶτανε νὰ χυμῆξει, ν' ἀδράξει: τὸ καντηλιέρι, νὰ τὸ χτυπήσει στὸν τοῖχο, ἢ νὰ σείρει μιὰ φωνὴ δυνατὴ για βοήθεια, για τὸ μελλᾶμενο κακὸ ποῦ ἄρχιζε νὰ κρέμεται τοῦ φαντάστηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοῦ Σπύρου σὲ περιγελαστικές ὄψεις, σὲ πρόσωπα ἀναφρικιασμένα ἀπὸ μιὰ διαβολικὴ θλίψη ποῦ ἐμοιχζε και σάν χαρὰ. Καὶ ἢ ὄψη τοῦ Σπύρου ἀπολιθώθηκε στήν ἀκίνητη της ἐκφραση, στὸ ἀσάλευτο περιγελαστικό δείξιμο, και τὰ μάτια του φαινότανε πώς μονομιᾶς ἔδουσε τοὺς ἐκύταξε βαθιά.

— Παιδί μου, ἔσκουζε ἢ μητέρα κι ἔπεσε χόμω σάν ἀγαίστητη, και ἢ Μάρθα πήγε σιμὰ στὸν Πέτρο ὀλότρεμη, μαζεύτηκε σιμὰ στὸν Πέτρο σάν ἄψυχη, και με τήν ἴδια φωνὴ ἀπὸ τὸ σπλάχνο της εἶπε: «Θὰ πεθάνω. . .» Ὁ Πέτρος τήν ἀγγάλιασε: «Ὁχι Μάρθα μου, δὲ θὰ πεθάνεις!» φώναξε.

— Μητέρα μου, ἄχ, μητέρα μου, εἶπε ὁ Σπύρος σάν συνεφερμένος, κι ἀνασηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι,

ἔγειρε ἀπάνω στή μητέρα του, και με τρεμάμενα χέρια τήν ἔπιασε, τήν ἀνασήκωσε. «Μητέρα! Μητέρα!» εἶπε τότε ἢ Μάρθα, «Τί ἔχεις μητέρα μου», και ξέσπασε σὲ κλάματα, μὰ ὁ Σπύρος κύταξε ἀλλόκοτα τὸν Πέτρο, βαστώντας τὸ κεφάλι τῆς μητέρας ποῦ ἄνοιγε τώρα τὰ μάτια της και εἶπε: Νὰ φύγεις! ἄκουσες; νὰ φύγεις!

Ἐημέρωσε ἢ πρώτη μέρα, ποῦ ὕστερα ἀπὸ κάμποσα χρόνια ξενητεμοῦ βρισκότανε στὸν τόπο ὁ Πέτρος. Ἄμα ἐξύπνησε, συλλογίστηκε τις αὐγινὲς ὅταν τὸ ἴδιο αἶσθημα μιᾶς ἀόριστης ἀναγάλλιασης τὸν κάταχε. Ὅταν διάβαινε τὸν κάμπο και ξημερωνότανε στ' ἀμπέλια ἢ αὐγινὴ δροσιὰ τὸν ἀνάχαιρε, τοῦ δυνάμωνε τὸ εἶναι. Ἀναχαιρότανε σὰ φυσίματα τοῦ αὐγιοῦ ἀγέρα, σὰ τερπνὰ ἀναφυλλητὰ τῆς δροσιμένης χλόης αἰσθανότανε τὸ κορμί του ὁμορφονίητο, ἀρμονισμένο σὰ σαλέματα κάθε κλαδιοῦ. Σὲ κάποιες εἰκόνας εἴρισκε ν' ἀνταμόνει κινήματα ἀγαπημένης θύμησης τώρα, και κυτάζοντας τὸ πηγᾶδι μέσα στὸ περιβόλι, τοῦ φαντάστηκε μιὰ ἡμέρα φθινοπωρινὴ ποῦ ἐκυβέντιασε με ἀγαπημένο πρόσωπο τότε, μὰ με ποῖο δὲν ἀνεθυμήθη, και πώς τὰ σπουργίτια τερέτιζαν στὸ ὑπόστεγο και σὰ δυὸ κυπαρίσσα. Θυμήθηκε πώς τὸν ἴδιο καιρὸ ἀκουστήκανε φωνὲς μικροῦ παιδιοῦ, και πώς βάδιζε τὸ σκυλί τῆς αὐλῆς σύνωρα.

Και τήν αὐγινὴ αὐτὴ τοῦ ἀναδίνονταν στήν ψυχὴ ἢ ἀνάσα τῆς γῆς σάν ἀποδροχάρικη. Ἄγγιξε τὰ φύλλα τοῦ παράξενου φυτοῦ ποῦ χοντρόκλαδο τρέφονταν μέσα στήν

παληά, χορταρισμένη γλάστρα του εξώστη, και σαν άμπελίσια άχνα του ήρθε, σαν εϋδοσίμα γης διψασμένης στις πρώτες χοντρές στάλες πρωτόβροχης. Άκουσε τὸ λάλημα πετεινοῦ πού μηνύσεν άλλαξοκαιριά, μὰ στὴ ψυχὴ του ἐπέρασεν ἡ ὥρα πού ἀρεὰ σύγνεφα φεύγουν στὸν οὐρανὸ σαν λευκὰ περιστέρια, πηγαινόντας, γιὰ ἄλλους τόπους, μακρινούς.

Καὶ πρωτοβρόχιε βουλήθη ν' αναθυμηθεῖ ἡ ψυχὴ, ὅπως εἰκονισμένα ξάστερα τὰ κάτεχε, σὰ μονοπάτια ὅταν τὸν εὐρίσκανε ἀξαφνα σὰ βράχια τῆς ἀκρογιαλίας, καθύμενος σαν τὰ νοιώσεν ν' ἀναφυλλίζουσε στὶς δίπλες τοῦ κυμάτου μακρυῖθε ἐρχάμενα, νὰ φτάνουσε οἱ στάλες, ἀριές, λεβδές—χοντρές, πλατιές ὡς τὴν ἀμουδιά, ὅθε ξεχώριζαν τὰ βράχια, καὶ νὰ ψυχάλιζουσε σὰ χαλίγια, σὰ φύκια σαν νὰ ψαχουλεύουσε, νὰ ραντίζουσε τὰ ἀκρογιαλίσια χαμόκλαδα ἄκουε συνάρμύστους ἠχούς, ἔβλεπε ἀναχαρίσματα σὲ ἀφρό, σουφρώματα στὸ γιάλο τοῦ πελάγου, καὶ τὸ μύρο ἀπὸ τὸ χῶμα ἀντάμα στὸ πελαγίσιο νοθε.

Στὰ μονοπάτια ὅταν τὸν εὐρίσκανε ξαφνικά, φερμένα ἀπὸ βουνὰ καὶ πλάγια, σαν τάνιοθε σὰ δέντρα πού ἐψιχάλιζαν, καὶ σπρώχνονταν ἀπὸ τὸ νωπὸν ἀγέρα κυνηγημένα, ὡς πού στὶς πρώτες στάλες τὶς ἀριές σαν φτερωτές, στὸ χόρτο ἐγύρευε νὰ ἴδει πῶς πέφτουν, ν' ἀκούσει πῶς ἀκούγονταν, ἢ ἀπὸ τὶς ξερές φράχτες ὡς τὰ θαθιὰ φυλλώματα ἕνα ψυχάλητὸ ἀλαφρύ, καὶ στὶς πλατιόφυλλες φραγκοσουκιές ἕνα χον-

τρὸ σπόρισμα κι ἐκράταε τὴν πνοὴ του ὁ ἐρχομὸς τους ἀπὸ τὰ χωράφια, σιγὰ σαν ἀναφυλλητὸ ἀπάνω ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα ἀγγίζοντας τὰ κάθε στάλα καὶ φύλλο μὲ παιγνιδίσματα, καὶ φεύγοντας ριπιστικά στὶς ξέθρες, στὶς χέρσες ἄπλες, πότε φωτεινὴ ψυχάλα διαβατάρικη ἀπὸ σύγνεφο ξεδιάλυτο, καὶ πότε ἀρηοπέραστη βροχὴ. Καὶ νὰ πού ἐστεκότανε σὲ ὄχτο, ἢ κάτω ἀπὸ δεντό, ἢ σιμὰ σὲ δράχο, στὴ χέρσα γῆ. Στὸν ὄχτρω ἄκουε κάτω τὸ ρωβόλισμα τῆς ψυχάλας, στὶς πέτρες, σὰ χορτάρια ξερά, σὰ σφιχτὸ χῶμα· κάτω ἀπὸ τὸ δέντρο μουσικὴ σὰ φύλλα πολὺκρουστη ὡς τὴ ρίζα, καὶ τὸν περίχυνε χλωράδα, μουσκεμένη εὐωδιὰ φρούδας χλωρῆς· ἀπὸ τὸ σφιχτὸ χῶμα ἀναδίνονταν χλιὰ ἀνάσα γῆς διψασμένης, ἄχνα χωματίλας θριῆς, καὶ μυρουδιά σαν ὅταν σπάξει πέτρα στουρναρίσια. Καὶ λιγαπόθυμος μέσα στὴ φύση νοτισμένη, ὅπως ξαστέρωνε ὕστερα ἀπὸ τὶς διαβατικὲς βροχοριπιές, καὶ φανέρωνε, στὴν ἠσκιωμένη φανέρωση τῆς ἀπὸ τὰ σύγνεφα, νέες εἰδές γιὰ τὴν καὶ τὰ γάθια εὐώδιαζαν καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι ἐχλώριαζε μὰ καὶ τὸ ἄχνο δίχτυ τῆς ἀράχνας σὰ χαμόδεντρα πλεγμένο ἐδείχνονταν καθάριο περικέντητο δροσιά· ἀπολάβαινε τὸ πέρασμα τοῦ σπουργιτιοῦ σαν σπαρτάραι τὰ φτερά, σὰ νωπὰ χῶματα, πρῶτα νὰ τινάζει τὴν περισσὴ νοτιά, γιὰ νὰ πετάξει ἐλεύθερα, καὶ στὶς ποντισμένες μερμηγγοφολιές ἔβλεπε τὸν κάματο νὰρχίζει γιὰ τὸ στέγνωμα τῆς σοδειᾶς· καὶ πῶς τὰ θώϊδα ἀναγυρίζανε τὰ κεφάλια καὶ φαινόντανε

χυμένα τὰ κορμιά τους σαν ἀπὸ τὸ μουσκεμένο χῶμα, καὶ τὰ μάτια φέγγανε πλατύτερα: Καὶ τὸ ἀδύνατο κουδούνι τῆς σπιτικῆς προβάτας ἀκολουθώντας τὴν κοπέλα μὲ τὰ φύλλα στὴν ποδιὰ τὰκουγε καθίρια μέσα στὸ μονοπάτι ὅπως ποτὲ ἄλλοτε, μὰ καὶ νὰ διάβαινε φτερωτὸ ζωῖφι στὶς καλαμιές σαν φτέριασμα πουλιοῦ κατὰ τὸ δειλινὸ τ' ἀγροίκαε στὴ σιγαλιά, στὴν ψυχὴ δὲν ἦτανε ἢ ἀποβροχάρικη χαρὰ μονάχα, καὶ δὲν ἀνάσαινε τὰ εὐωδιάσματα ἀναδοσμένα ἀπὸ τὸ ὄγρα κλαδικὰ, τὰ χῶματα, τὶς πέτρες, παρὰ καὶ ἀπὸ τὸν αἰθέρα ἐρχότανε ἢ ἄχνα τοῦ σύγνεφου καὶ τοῦ ἀγγιζε τὸ πρόσωπο καὶ τοῦ νότιζε τὰ βλέφαρα: Παιδάκι ἐνοιθότανε: Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς μητέρας του περάσανε κάποτε ἕνα καλοκαίρι περαστικὸ, κι ἐμείνανε τότε γιὰ ἕνα βράδυ στὸν τόπο. Ὁ πατέρας του ἦτανε πάντα ἄρρωστος. Τὸν ἐκαλέσανε στὴ συντροφιά τότε οἱ κοπέλες, εἰ εὐγενικὲς κοπέλες πού ἐκουδεντιάζανε παρήγορα γιὰ τοῦ καλοσυνέψουσε τὴ θλίψη, καὶ δὲν εἶχανε παρὶ καλοπροαίρετα στοχάσματα νὰ μιλοῦνε.

Ὅταν γελάσανε, ἦτανε τὰ γέλοια τῆς καλόγηρα, σαν νὰ χαιρόντανε γιὰ τὸν ξένο, πού κείνο τὸ βράδυ δὲ θὰ θλιβότανε, θὰ λησμονοῦσε τὴν πίκρα. Κάθε κουβέντα δὲν ἐβγαίνει ἀπὸ τὰ χεῖλια τους παρὰ μὲ τόνο γνωστικὸ, καὶ ὅπως ἦτανε ὅλες, καθισμένες σὰ πεζύλιας μιᾶς αὐλῆς, κοντὰ στὸ ἀκρογιάλι, τοῦ ἐντυπωνότανε παράξενα ὡσαν νὰ ἤξερε ἀπὸ καιρὸ μιὰ τέτοια συντροφιά καὶ μιὰ παρόμοια

κουβέντα σαν νὰ τὴν ξανάκουσε, καὶ θυμότανε τότε κάποιες ἀσύμαντες λεπτομέρειες πού ἐγινήκανε ὅταν ἢ κουβέντα εἰπώθηκα κάποια σημάδια τόπου. Ἐπαίξανε παιγνίδι παράξενο τότε, καὶ οἱ κοπέλες παράξενα τὸν κυτάζανε, γιὰτί; Θὰ εἶπε κάτι στὸ παιγνίδι χωρὶς νὰ τὸ θέλει, ἢ μὴ καὶ ξέχασε κάτι νὰ εἶπει, καὶ γελάσανε σαν παιδιά; Τοῦ εἶπανε κάποιες μαζί: Εἶπες τί χρῶμα; Καὶ κείνος εἶπε τὰ ἴδια λόγια: «Εἶπες τί χρῶμα.» Γελάσανε καὶ τοῦ εἶπανε: «Ὅχι, νὰ εἶπεις τί χρῶμα θέλεις.» Καὶ τότε μιὰ κοπέλα μίλησε παραπονάρικα καὶ τοῦ εἶπε: «Νὰ εἶπεις τί χρῶμα νάνε τὸ «τριαντάφυλλο,» κόκκινο, κίτρινο, ἄσπρο, ἢ μαῦρο;» Καὶ κείνος εἶπε: «Μαῦρο.»—Τὸ μάντεψε» εἶπανε ὅλες. Τί ἐμάντεψε; Δὲν ἤξερε...

Ἐφύγανε ξαφνικά. Τοῦ φαινόντανε ὄνειρο ἢ γνωριμιὰ ἢ γλήγορη καὶ περαστικὴ μὲ τὶς κοπέλες, μὲ τὶς πρωτόβλεφτες, πού τόσο εὐγενικά μιλοῦσανε καὶ ἐκινήθηκανε καλοσύνευτα ὀλόγουρά του γιὰ νὰ τὸν γαληνέψουσε. Καὶ τοῦ φαινόντανε οἱ φωνές ἀπὸ τὴ θάλασσα γιὰ πλανερὸ χαρούμενο ταξίδι, γιὰ ἀλαργινὸ μισεμιό, ὅπου θ' ἀντάμωνε ἀγαπημένα πρόσωπα. Πρὶν νὰ πάει στὴ συντροφιά, ἐστέκονταν κι ἔβλεπε τὰ πρίτρια πού ὡσαν νεκρόκασσες μέσα στὸ μισοφωτισμένο ἀπὸ τὸ λειψὸ φεγγάρι λιμιῶνα ἔσαλεύανε, καθένα μ' ἕνα ψαρά, κι ἐγλυστρούσανε σιγαλὰ στὸ νεροπὸ μάρμαρο, καὶ πρόβαιναν τὰ μυστικὰ μιλήματα τῶν νερῶν μέσα ἀπὸ τὶς καλαμιωτὲς τοῦ γιβχριοῦ σαν κατέβαιναν ρέματα, καὶ ἄκουσε τότε

φαρά να εἰπεῖ μονάχος του, σὰν να μιλοῦσε με τὴ θάλασσα. «Βιολιά λαλοῦνε καημένα πέλαγα». Καὶ ἀναδινότανε μέσα του ὁ λόγος κεινός του φαρὰ ὀληνύχτα, μαζὶ με τὶς εὐγενεῖς κουβέντες ποὺ ἐκουθεντιάσανε σὲ κοπέλες, καὶ τοῦ ξύπνησαν μυστικὴ λαχτάρα στ' ὀνειρό του γιὰ κάπιο περασμένο καλὸ καὶ στὸ ξύπνιο μιὰ ἐπιθυμιὰ ἀλλόκοτη, ἀκαταλήβητη τὸν κάτεχε. Καὶ πλήθαινε τώρα στὴ ψυχὴ του κ' ἀναγάλλιασε τὴν αὐγὴ, ὅπως γλυκὰ ἐπλήθαινε τὸ φῶς καὶ ξαστέρωνε τὰ βουνὰ καὶ τὴ θάλασσα σιγὰ-σιγὰ. Μιὰ χαρούμενη ξύπνηση ἐπέρναε στὸ κορμὶ του ὄλο, ἐνωθε δροσισμένα τὰ βλέφαρα του, καὶ ἀνασήκωνε τὰ στήθια του ἐλαφρὸ τὸ ἀγέρι ὡς ποὺ ἀνάσανε βαθιὸν ἀνάσασμα τελειόνοντας σὲ τρέμουλο ἀναστέναγμα, ὅπως τ' ἀναστέναγμα ποὺ ἀκολουθεῖ τὸ ἠσυχασμένο κλάμα τοῦ παιδιοῦ. Γιὰ τὴν τὴν δὲν ἐθυμότανε ξάστερα τὰ πρόσωπα, τῆς γλήγορης γνωριμιᾶς; γιατί τὸ λειψὸ φεγγάρι ἦτανε πίσω ἀπὸ τὸ σπῆτι, καὶ ἤσκιωνεν ὁ τόπος, καὶ δὲν τὰ εἶδε καθαρὰ στὸ φῶς... Τὸ χλωμὸ κεφάλι κεινῆς ποὺ τότε ρώτησε στερνὴ στὸ παιγνίδι εἶχε ἀνασηκωμένα τὰ μαλλιά σὲ κόμπο δεξὰ πίσω, με ἀλαφριά γάζα. Ἐπήγε σιμὰ του, κι ἔσκυψε νὰ τὸν ρωτήσει στὸ παιγνίδι καὶ τὸν κύταξε παρὰ ξένα, προσεχτικὰ στὰ μάτια, καὶ τοῦ χαμογέλασε ξάστερο, παιδικακίσιο χαμογέλοιο, ποὺ εἶχε θλίψη ἢ γραμμὴ ἢ δαχτυλιδωτὴ στὰ χεῖλια τῆς. Καὶ θὰ ἦτανε ἢ λεφτὴ γάζα ποὺ ἀνάδειχνε τὴ γραμμὴ καθαρώτερα ἀπὸ τὶς ἄλλες, ἢ χλω-

μάδα τῆς, ἢ μὴ καὶ τὴν ἐπρόσεξε περισσότερο σὰν ἔγειρε ἐμπρὸς του με λύγισμα τοῦ κορμιοῦ, καὶ ζύγωσε τὸ πρόσωπο τῆς στὸ δικό του τόσο ποὺ ἐνίωσε τὴν ἀνάσα τῆς στὰ μάτια του; Με τὰ πρῶτα ἠσκιώματα τοῦ δειλινοῦ, με τὰ μουχρώματα, συλλογιότανε, πὼς πρόσωπα στεκάμενα στὸ παραθύρι εἶχανε τὸ φευγατικὸ φῶς θαμπὸ στὸ μέτωπο καὶ σουρπωμένο στὶς γύρες τοῦ ματιοῦ περισσότερο, καὶ πὼς ἐδάθουλῶνανε στὶς ἀρχὲς τὰ μάγουλα, κάτω ἀπὸ τὰ μάτια· παράξενο πὼς τὰ μαλλιά φωτίζονταν περισσότερο.

Καὶ συλλογιότανε πάλε πὼς στὸ παραθύρι μαζεῦεται τὸ φῶς καὶ πέφτει ἀχνὸ τὸ ἠσκιωμα στὰ πρόσωπα, μὰ στὶς θύρες δυναμόνουνε οἱ γωνιές, χαράζονται βαθύτερα τὰ ἠσκιώματα τους κι ἀναφίνονται ἀπὸ κάτω φωτισμένα τὰ πρόσωπα. Τὰ εἶδε στὰ κατώφλια νὰ στέκουνε τὶς ὄρες ποὺ ἀργονυχτῶνει, καὶ οἱ γερροντικὲς σαγόνες ξεβγαίνανε βαθύτερες, οἱ κόχες στὰ μάτια πλάταναν ὡς τὰ μελίγγια, τὸ στόμα βύθιζε, καὶ μοιάζανε ὡς ἀν περιγελαστικὰ κρανία· στὰ παιδιὰ κύταζε πὼς τρυφεραίνανε τὰ ἠσκιώματα καὶ πὼς κυκλόνανε τὰ πρόσωπα στὴ μίγουλα καὶ ξεβγαίνανε τὰ χεῖλια ἀνοιγμένα σὲ χαμογέλοια, καὶ τὰ μάτια πὼς γελοῦσανε βλέποντας κάπια εἰκόνα στὰ σουρπωμένα νὰ κατεβαίνει. Στὶς στρογγυλοπρόσωπες γυναῖκες κατέβαινε τὸ φῶς σὰν μέσα ἀπὸ τὰ μαλλιά, καὶ μιὰ χαρακιά τῆς χωρίστρας ζύγιαζε φωνεινὴ ἀπάνω ἀπὸ τὰ στρογγυλὰ μέτωπα, χίραζε στα μάτια καὶ ξεχείλαε στὶς κόχες σὰν δάκρυ, καὶ

παράξενο πὼς πέρνανε εἰδὴ θλιθερὴ μὲλο ποὺ φαίνονταν ὡς ἀν νὰ θέλανε νὰ γελάσουνε· μὰ δὲ δείχνονταν στὰ πρόσωπα παρὰ τὸ ἠσκιωμα τῆς θλίψης νὰ νικάει, καὶ ἔθε νὰ κύταξε κανένας ἐβλεπε πὼς θὰ τοῦ χαμογελίσεινε θλιθερά· τὶς κοπέλες πάλε ἐβλεπε πὼς τὰ πρόσωπα τους σκυμένα καταγῆς θέλανε νὰ γέρνουνε, καὶ τὴ στιγμὴ ἀκόμα ποὺ κυτῶζανε βαθιὰ ἐμπρὸς τους, πλαγιάζοντας τὰ κεφάλια δεξιὰ καὶ ἀριστερά, καὶ πὼς τὸ φῶς δὲν ἀγριζε παρὰ τὰ μάτια, ποὺ ὄλο ἀνοιγόνταν, καὶ πὼς τὰ ἠσκιώματά τους ἐσαλεύανε ἅπιαστα πότε στὶς ἀκρες τῶν χειλιῶν καὶ πότε στὰ αὐτιά ἀπὸ κάτω, καὶ κάποτε στοὺς λαιμούς· κι ἀπίσω οἱ κοπέλες δείχνονταν φωτεινότερες καὶ ξεστέρωνε τὸ πρόσωπό τους σὲ χαμογέλοιο χαρούμενα...

Μὴ στὴν πλακόστρωτην αὐλή, καθισμένες ὅπως ἦτανε στὰ πεζούλια, με τὰ κεφάλια κατὰ τὸν ἄσπρο τοῖχο, ἔπεφε θαμπὸ φῶς ἀπὸ τὸ λειψὸ φεγγάρι πίσω ἀπὸ τὸ σπῆτι καὶ μονάχα ἀχνίζανε βαθύτερα τὰ ἠσκιωμένα πρόσωπά του, καὶ μέσα σὲ βαθύτερο μυστήριο ἀνοιγόνταν τὰ μάτια τους κυτῶζοντάς τον. Ἐξάνοιγε στὸ μισόφωτο τὴ χλωμάδα σὰν νεκρικὴ, καὶ στὰ μελαχρινὰ πρόσωπα ἐβλεπε τὰ μάτια νὰ δαθύνονται καὶ τὰ στόματα νὰ σβύνουνε· καὶ δὲν ἐξεχώριζε εἰδὴ καθάρια, ἀνάδλεμα νοητικὸ γιὰ νὰ εἰκονιστεῖ στὸ νοῦ του ἢ ἰδέα τοῦ προσώπου, γιατί οὔτε καὶ τὰ κινήματα δείχνόντανε ξάστερα τῆς μωρφῆς, οὔτε οἱ λεβδὲς ἀναφύλλησες τοῦ χειλιοῦ καὶ τοῦ βλεφαροῦ· ἀτο-

νίζανε οἱ ὄψεις στὸ σαστισμένο μούχρωμα περισσότερο κι ἀπὸ νὰ φαίνονταν στὸ γιομάτο σκοτάδι. Καὶ σὰν ἔσκυψε νὰ τοῦ μιλήσει, τὸ χλωμὸ πρόσωπό τῆς τὸ εἶδε σὰν συκινημένο ἀπὸ τρεμάμενο φῶς ὅπως τοῦ μαρμάρου ποὺ νεικομένο εἶναι, καὶ δὲν κράτησε παρὰ μιὰν ἀσπράδα, μιὰ χλωμάδα θανατερὴ, μὰ τὸ πικραμένο χαμογέλοιο στὰ χεῖλια μπορεῖ καὶ νὰ τοῦ φαντάσθηκε, ὅπως τοῦ φανταζότανε στὰ λείψανα πὼς χαμογελᾶνε. Μὰ τὰ μάτια ἀνοιχτήκανε ὡς ἀν νὰ ἠθέλανε νὰ κλείσουνε ἕνα φῶς μέσα τους, καὶ ὡς ἀν νὰ πασχίζανε νὰ ἰδοῦνε τέλεια τὰ δικά του· καὶ εἶδε τότε τὸ βαθὺ νήμα τους, καὶ στοχάστηκε τὴν εἰκόνα τῆς στὴν ψυχὴ σὰν μάλιστα τοῦ πῆγεν ἢ ἀναπνοὴ τῆς ὡς τὰ μάτια του, κι ἄκουσε τὸ κορμὶ τῆς νὰ κινηθεῖ ὀλόγουρα τοῦ ἔτσι ποὺ ἐνίωσε κρυάδα. Καὶ πὼς ἐσβύστηκαν στὰ μάτια του ὄλο τὰ θαμπὰ πρόσωπα ὀλότελα τώρα, κι ἐβλεπε σ' ὄλες τὰ ἴδια μάτια τοῦ χλωμοῦ τῆς προσώπου. ὡς ἀν νὰ ἦτανε ὅμοιες, τὸ ἴδιο εἶναι ἀνανεούμενο, τὸ ἴδιο κίνημα. Κάθε κουβέντα ἀπὸ κεινῆς τῆς φωνῆ ἦτανε, καὶ ἤχοσε στὴ σιγαλιὰ τὸν ἴδιο τόνο, ὄνειριασμένο, χωρὶς ἀλλαγὴ, χωρὶς ἀπόκριση...

* *

Κατραμώνανε τὸ καῖκι καὶ ἢ μυροδιὰ τοῦ κατραμιοῦ μιὰ γερσύνη ἀνάχυνε στὰ στήθια, ὅπως ἐπέρασε σιμὰ καὶ στάθηκε γιὰ λίγο βλέποντας τὸ παλάμιζμα. Περπατοῦσε στὰ χαλίκια ἀργά, καὶ τάνιθε στὸ τρίξιμό τους σὰν νὰ τοῦ ἀγγίζονε τὰ κόκκαλα, μὰ ἔπατοῦσε

δυνατά, μ' ὄση δύναμη τοῦ ἀπόμεινε στοῦς ἄρμούς, καὶ πάσχιζε νὰ βουλιάζει μέσα τὰ πόδια, ἔτσι γιὰ νὰ δοκιμάζει μιὰν εὐχαρίστηση παράξενη, ὅπως καὶ στοῦ ἀνατρίχιασμα ποῦ τὰ ξερὰ καὶ σφιχτὰ στιβαγμένα φίκια τοῦ φερναν ὡς τὰ νύχια τῶν ποδιῶν του. Ὁ χτύπος στὰ πλευρὰ τοῦ καϊκιῦ, οἱ σφυριές μὲ τὸ ξύλινο σφυρί μιὰ ἀντηχοῦσανε στοῦ λιμνὶ καὶ μιὰ σὰν νὰ πέφτανε στοῦ κουφάρι του, καὶ τὸ παραβόσκυλο ἀλύχταε βραχνά, κούφια, ἀλυχτίσματα μέσα στὰ νερὰ βουλιαγμένα, ἀνάτηγα, καὶ σὰν ἐπέρασε στὴν ἄλλην ἄκρη ἀκόμη ἐμύριζε κατράμι, κι ἀκόμη στὰ πόδια του ἐπέφτανε οἱ σφυριές σὰν ἀντίλαλος ἀπὸ θαριές πατημασιές σὲ κούφιο τόπο, ἢ μέσα σὲ σπηλιά. Ἐκεῖ στὴν ἄκρη ἄντρας ἔσκυβε μὲ δυὸ παιδάκια καὶ κυτάζανε κάτι. Κ' ἡ γυναίκα δλόρθη κράταε παιδί στὴν ἀγκαλιά, καὶ ἔσκυβε καὶ κείνη, τὸ χλωμό της πρόσωπο φέρνοντας πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους. Ὁ πατέρας ἐκύταζε καταπάνω του ὕστερα ἀπὸ τὴ γυναίκα, ποῦ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔνωσε τὰ δῆματά του, γύρισε καὶ τὸν κύταζε, καὶ κάτι θὰ εἶπε στοῦ ἄντρα, καὶ κείνος εἶπε δυνατότερα: «Κείνος εἶναι, καλὰ λές.» Ἐκυτάζανε στοῦ δενέτικο πιάτο μὲ τὸν καθαλάρη μὲ κοντάρι χρυσό, καὶ στοιχειὸ πού βγαίνει ἀπὸ πηγᾶδι. Ἡ μητέρα μίλαε στοῦ μικρὸ χαϊδεφτὰ στὴν ἀγγαλιά της, καὶ τὸ φίλησε κυτάζοντας τονε προφυλαχτά. Κι ὁ ἄντρας ἔλεγε στὰ παιδιὰ: «Εἶναι ὁ Αἰγῶργης ποῦ σκοτώνει τὸ θηρίο.»—Ἐχεις καὶ τᾶλλο μὲ τὴ γοργόνα πατέρα; εἶπε τ' ἀγόρι. Καὶ

σὰν προσπέρασε, γύρισε καὶ κύταζε πίσω του, κ' εἶδε τὰ πρόσωπα νὰ τὸν κυτάνε ὄλα, καὶ τὰ παιδάκια σκύβανε τώρα σιμὰ στοῦ ἄντρα καὶ τὸν ρωτοῦσανε κάτι σιγά. Καὶ ἡ γυναίκα εἶπε σιγά, μὰ ὁ ἀγέρας τοῦ πήγε τὴ φωνὴ ἀδύνατα ὡς ἐκεῖ, παραπονιάρικα. «Δέν τονε θυμᾶσαι ἐσύ, μὰ κείνος εἶναι.»

Καὶ ὅταν ἀποτράβηχθηκε μακρύτερα ἄκουγε τὴ σφυριές σὰν νὰ ἔρχονταν ἀπὸ τὴν ἀντικρινὴ μεριά, ἀπὸ τὸ βρήχο, καὶ πρόσεξε, κατακεῖ, μὰ σύγκαιρα ἀναθυμήθηκε ἔτσι ποῦ διάβαινε, τότε κάπου, καὶ σὰν νὰ ξανάϊδε τούτη τὴν εἰκόνα τοῦ πατέρα, τῆς μητέρας, μὲ τὰ παιδιὰ. Μὰ ἡ γυναίκα ἦτανε βέβαια στὰ μάτια του, μιὰ διαβατικὴ μορφὴ, σὰν σὲ ταξιθεμένη γινωριμιά δεμένη μὲ χαρὰ, μυστικὴ θύμηση, σὰν τίς ἀφανισμένες κείνες θύμησης ξαναφαινούμενες μόνο ἀπὸ ἀφορμὲς παράξενες ποῦ φέρνει μιὰ ἀλλόκοτη ἀλλαγὴ μέσα μας. Ὅταν ἔφτανε στοῦν τόπο ποῦ φτάνουνε τὰ χαλίκια φερμένα ὡς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν ἀμουδιά, ἀναθυμήθη τὴ φωνὴ τῆς γυναίκας, καὶ δὲν ἦτανε ποῦ ἀναθυμήθη τὴ φωνὴ παρὰ καὶ τὸ πρόσωπο ποῦ βαθιά τὸ σολλογίστηκε: Σὰν νὰ ἐδιάθηκιν ἡ θάρκα τότε κι ἄκουσε ὅταν ἔφτασε στοῦ πέραμα, ἔπου στεκότανε κείνος, ἄκουσε τὴ φωνὴ τότε στοῦ περασμένο μαζί μὲ ἄλλη μιὰ φωνὴ ποῦ ἐκουθεντιάσανε, καὶ ὅτι βέβαια περνώντας ἀπὸ τίς καλαμωτές τὰ νερὰ εἶχανε ρέματα, καὶ βιολίζανε στοῦν ἀγέρα σὰν τὰ χελιδόνια. Καὶ ἦτανε ἀπὸ τούτη τὴ θάρκα ποῦ ἐτραγοῦδισε ἡ φωνὴ, καὶ ὕστερα εἶδε τίς δυὸ γυναῖκες νὰ

βγοῦνε στοῦν ὄχτο, τίς εἶδε στοῦ φεγγάρι τὸ λειψό, καὶ πὼς τῆς μιᾶς τὸ πρόσωπο τὸ εἶδε σταθερότερα καὶ συλλογίστηκε πὼς ἦταν πολὺ ἄρρωστη; Νεκρόκασσες φαινόντανε πάντα στὴ νυχτιὰ τὰ πριάρια, καὶ σαλεύανε ἄργά, μυστικά, καὶ ὁ ψαράς περίμενε πάντα νὰ μιλήσει μόνος του, σὰν ἀπολιθωμένος νὰ κουθεντιάσει: «Βιολιά λαλοῦνε καημένα πέλαγα.» Τὸ ἄκουσε τότε;

Βασανιζότανε ὁ νοῦς του νὰ ξεδιαλύνει τίς θαμπές εἰκόνας ἔπως ἀναδοθήκανε φευγατικὲς κατὰ τὸ δειλινό, καὶ καθισμένοι στοῦν ἐξώστη τὸ σκεπασμένο ἀπὸ τὴν περγουλιὰ ἐπλάνευε τὴ φαντασία στὰ φαγταχτερὰ. Ἐδυάμονε τὴ θύμηση νὰ σχηματίσει μιὰ στέρεη ἐποχὴ, μὲ τὴ σειρά ἀπὸ ὅ,τι ἔγινε, γιὰ νὰ ξεκαθαρίσει τὸ χαρούμενο αἶσθημα ἀπὸ ποῦθε ἐγενιότανε ματάλλαζε σὲ μιὰ θλιμένη κατάσταση. Καὶ ἡ γυναίκα πάντα πολύμορφη τοῦ διάβαινε ἀπὸ τὸ νοῦ, καὶ ξέψευγε τὸ συστατικὸ της πρόσωπο σὲ ἰδιαστὲς ὄψεις, ἄγνωρες μιὰ κάπου θυμητικές, καὶ ὡσὰν νὰ πάλευε νὰ τίς εἰκονίσει σὲ μιὰ μισφῆ, ἔποια καὶ κυριαρχοῦσε στὴν ἀπεθυμιά τῆς ψυχῆς. Ἐἴτανε τὸ πρόσωπο τῆς Μάρθας τῆς γαλανομάτας καὶ τοῦ μίλαε χαμηλόνοντας τὸ κεφάλι ἕνα δέλι, καὶ κάποτε νύχτα ἦτανε μεγαλωμένη κοπέλα τώρα ποῦ λύγισεν ὀμπρός του τὸ κλαδωτὸ κορμί, καὶ τὸ κερένε ὁ πρόσωπο. Καὶ ξεχωρίζανε πλειότερο οἱ δυὸ τούτες ζωὲς καὶ διασταυρόνονταν τὰ πρόσωπα στοῦ νοῦ του ὁμοιαστά. Στὰ θαλασσιὰ ἡ Μόρθα ντυμένη ἕνα δέλι ἐπαιζε στὰ κρογιάλι, πεντόβολα καὶ

κύταζε κατὰ τὰ πέλαγα μιλώντας του, καὶ δὲν ἄκουε καλὰ, ἔσκυβε σιμὰ της γιὰ τὴν τὰ κύματα βουίζανε, καὶ ὅσο ἔσκυβε τόσο ἡ κοπέλα μίλαε σιγότερα. Ὑστερα σωμαίνανε, σωμαίνανε γιὰ ὦρα, καὶ δὲν ἐκύταζε τὰ πέλαγα παρὰ ρόδιζε ἡ ὄψη της ἀπὸ τὸ δειλινὸ μισόφωτο, ἔπαιζε τοῦ ὀρίζοντα τὸ πολὺχρωμο ὑφάδι σὰν μαγνάδι γύρο ἀπὸ τὸ ξανθὸ της κεφάλι. Ἐπειτα ἐπερπατήσανε ἀντάμα ὡς τὸ βράχο ὅπου ἐκάθονταν κατὰ γῆς νιὸς ἄρρωστος, ἕνας ψαράς, καὶ ἔδειχνε πὼς θανατικὰ θάσταε τήζωγὴ στὰ πονεμένα του μάτια. Ἦτανε μιὰ συμπάθεια στοῦ πρόσωπό του γαλανὰ, καὶ ἀπὸ τὰ μάτια ἐσοῦρωνε ἡ θλίψη στὰ σκαμένα μάγουλα, ὡς τὰ βασίλεμένα του χεῖλια. Χνοῦδιαζε γύρω στὰ μελίγγια σὰν μαλλιαρὸ ἀχνὸ χορτάρι, καὶ τ' αὐτιά του ἐφέγγανε ροδοκίτρυνα, καὶ τὰ χέρια του βαργγομιστὰ ἐκινιότανε. Καὶ τὸ λεβδὸ σκυλί, τὸ ἀχαμνισμένο σὰν δρεπάνι ἐκείτοναν σιμὰ του, κι ὀσφραίνονταν τὸ πόδι του καὶ τὸν κύταζε στὰ μάτια, καὶ ὕστερα ἀπίθωνε τὴ μακρουλὴ μούρη στὰ μπροστινὰ πόδια κι ἔδειχνε ἄπνοο. Τότε ἦτανε ποῦ μιλῆσανε βαθύτερα σὰν νὰ τοῦς ἀντάμωνε ἡ θλίψη, καὶ τότες ἦτανε ποῦ ἡ κοπέλα τοῦ πήρε τὸ χέρι σὰν φοβισμένη καὶ τοῦ εἶπε νὰ πάνε κάπου σὰν μακριὰ, πολὺ μακριὰ... Γιατὶ τοῦ εἶπε πὼς γινώριζε τὸ νεῖδ μικρὸ καὶ πὼς διαβήκανε μαζί κάποια χρόνια, καὶ τὸν εἶδε νὰ ζεῖ πλάι στοῦ σπῆτι τῆς μὲ μιὰ χαρὰ πάντα, καὶ πὼς τραγοῦδαε πάντα μέσα στὴ θάλασσα; «Σὰν πεθάνω στὰ καρᾶβια ρίχτε με μὲς

στο γιαιλό, να με φᾶν τὰ μαυρα φάρια και τὸ ἄρμυρὸ νερό.» Καὶ τραγουῦδαε σὺν γύριζε ἀπὸ τὴν πριά τὴ νύχτα, τὴ νύχτα ποὺ κείνη δ- νειριαζότανε, και τὸ ξανάλεγε μέσα τῆς τὸ τραγούδι. Καὶ ἔπως κράταε τὸ χέρι τῆς και περπατούσανε στὴν ἀκρογιαλιά σωμαίνοντας τὸν ῥώιη- σε γιατί δὲ μιλάει ποτὲ χωρὶς νὰ φαίνεται λυπημένος και γιατί εἶναι πάντα μοναχός, μὴ και εἶναι ἄρ- ρωστος; Καὶ τὸν κύταζε στὰ μάτια πονετικά. Καὶ τοῦ εἶπε πὼς μέσα στὸ σπῆτι δὲ ζεῖ ποὺ εἶναι ἄρρω- στος ὁ ἀδερφός τῆς, πὼς τὰ βράδια σιγαλεμένα λόγια λέει πάντα, και πὼς σὺν θλίβεται, βαθιὰ θέλει νὰ μιλήσει δυνατὰ νὰ τρέξει μέσα στὸ σπῆτι τραγουδιστά, νὰ εἰπεῖ λόγια ποὺ μονάχα σὺν βρῖσκαται μονάχη στὴν ἀκρογιαλιά μιλάει στὰ κύμα- τα, δυνατὰ λόγια, ὅτι δὲν εἶπε ἀπὸ καιρό, ὡς ποὺ ἀποσταίνει. Καὶ τώ- ρα τοῦ φάνταζε πὼς κάπου κατὰ τὴν ἀκρογιαλιά θ' ἀπαντήσει κείνη τὴν ἰδεαστὴ μορφή, πὼς ἀνόμεσα ἀπὸ τὰ βοῖτὰ κύματα θ' ἀκούσει τὴ λαχανιαστὴ κουβέντα τῆς, και πὼς θὰ περάσει πλάι στὸ νειλὸν ἄρρωστο κρατώντας τὴ ἀπὸ τὸ χέρι, ἔτσι ἀπὸ τὰ φύκια σὺν ἐνιοθε τὴν πελα- γίσια μυροδιά, και σὺν πατεῦσε στὰ κάτασπρα χαλίκια ἀναλογίζο- ταν τὸ κίνημα τῆς και ἀπὸ τὴ θάλασσα ἢ πνοὴ τοῦ χυνε μέσα στὴν ψυχὴ ὅτι ἐνιοσε τότε ἀπὸ τὸ εἶναι τῆς. Σὺν νὰ φτέριαζαν τὰ λεβδά τῆς χεῖλια ἀπάνω ἀπὸ τὰ κύ- ματα και τρεμούλιαζαν τραγούδι στὰ ριγιά τοῦ νεροῦ, πολυκίκλωτα, ὡσὺν νὰ δειλίαζε ποὺ θὰ σίμωνε νὰ τ' ἀκούσει, και ξεχύνονταν στὴν ἀ-

κρογιαλιά σὺν τὸ θαλασσοπούλι, ὅταν πετῶει στὸ σούρπωμα ἀνάμεσα στεριά και κύμα ὡς ποὺ νὰ μὴ τὸ ξεχωρίζεις ποῦθε ζύγιασε. Μὰ δὲν ἦτανε μιὰ νύχτα τότε ποὺ διαβαί- να:ε τὰ πριόρια σὺν νεκρόκασες μέσα στὸ νεροπὸ μάρμαρο, ὅτε και τὰ λόγια τῆς ἀνταμόνανε μὲ ἀλλοτινὰ μέσα σὶς συλλογιές του, μόλο ποὺ θυμαινότανε ἢ ψυχὴ του νὰ τὰ φαντάζεται ἀνταμωμένα μὲ τίς κουβέντες τῆς αὐτῆς κείνο τὸ βράδυ, σὺν νὰ σμίγοταν στὴν ἴδιαν ἀρχινή του μουσική, ποὺ τὸν κάτεχε ἔπως τὸν ἐκραζαν τὰ λόγια ἀπὸ τὴ θάλασσα γιὰ μακρινὸ ταξίδι, ὅπου θ' ἀντόμοναν ἀγαπημένα πρόσωπα, και ἔπως πάντα ἀχώριστα ἐνιοθα και τὴ βαθιὰ φωνὴ τοῦ ψαρά νὰ λέει, μέσα ἀπὸ τὸ πριάρι: «Βιολιά λαλοῦνε καημένα τέλαγα:»

Πὼς ἐφάνηκε στὴν ἄλλη ἄκρα τότε ἢ μητέρα τῆς ἢ ψηλὴ γυναί- κα ποὺ ἦτανε πάντα στὰ μαυρα ντυμένη, και τῆς ἔγνεψε μὲ τὸ χέρι, και ἄκουσε νὰ τὴ φωνάζει: «Μάρθα! Μάρθα». Καὶ κείνη εἶπε: ἢ μητέρα μου, πάμε, ἢ μητέρα μου.» Καὶ κείνος θέλησε νὰ μείνει, μὰ κείνη τοῦ εἶπε νὰ πάνε μαζί στὸ σπῆτι τῆς, και πὼς ἐπήγανε πρὸς τὴ μεριά ποὺ περίμενε ἢ μητέρα τῆς, και πὼς τοῦ χαμογέλασε ἢ θλιμένη γυναίκα, ποὺ πίστευε πάντα σὺν τὴν ἔβλεπε πὼς εἶχε δάκρυα στὰ μάτια, ποὺ ἔδλεπενε πάντα κατὰ κάτω και μὲ τὰ βλέφαρα ποὺ φαίνονταν σὺν ἀσάλευτα. «Ἐλα παιδί μου τί σὲ ζητᾶει ὁ Σπύρος...» Καὶ σὺν ἐπήγανε στὸ σπῆτι ἢ μη- τέρα τῆς τοὺς ἄφησε και πήγε στὴν κάμαρα τῆς, και πὼς τὸ σπῆτι ἔλο

μύριζε σὺν ἐκκλησιὰ μιὰ μυροδιά ἀπὸ κερὶ και ἀπὸ λιβάνι, κάτι σὺν νὰ λειψάνιαζε σ' ἔλα τὰ πράγματα. Καὶ θυμῆθηκε πὼς ἐμείνανε μονάχι γιὰ ὅρα ἀμίλητοι, γιατί ὁ Σπύρος ἐκοιμότανε πάλε, μὲ τὸν ἄρρωστη- μένον ὕπνο ποὺ βάσταε μέρα νύχτα, και ποὺ ξαφνικὰ ἔπεφτε σὲ μεγάλες ἀγρύπνιες, ἀγρύπνιες ποὺ βασάνιζαν τὴ Μάρθα, και ποὺ και κείνος πα- ράστ.κε πολλές φορές, νιόθοντας εὐτυχία νὰ παραστέκει πλοῖ τῆς, και νὰ κάθονταν ὅρες ἀμίλητοι, μὲ τὸν ἀδερφὸ τῆς ἀμίλητο, ποὺ τοὺς κύταζε βασανιστικά, δὲν ἐσῆκωνε τὰ μάτια του ἀπὸ πάνου τοὺς, και κείνοι τότε διαβάζανε και κάποτε μιλούσανε κομένα, σιγαλὰ λόγια: «Πὼς φυσάει!»—«Θὰ φέρει μπόρα ...» «Ποῦ χτυπάνε;...»—«Δὲ εἶναι στὴ δικὴ μας πόρτα...» Δὲ φωτάει ἀποσπεροῦ τὸ καντηλιέρι» και τὸ ξεφυτῆλιζε ἢ Μάρθα. Κάποτε κάπο- τε κυτᾶζανε κατὰ τὸν ἀδερφὸ τῆς νὰ ἰδοῦνε εἶναι ξύπνος ἢ ἀποκοι- μῆθη, και τὸν βλέπανε ποὺ ἀσάλευ- τος τοὺς κύταζε, θυσιμένος σὲ συλλογὴ τοὺς κύταζε, και ξανα- σκύθανε τὰ κεφάλια στὰ βιβλία, και κείνος κύταζε λοξά, πάνω ἀπὸ τὸ τραπέζι τὰ χέρια τῆς Μάρθας, και τότε τὸ κορμί ποὺ ἀνάστανε βαθιὰ, και φαίνονταν τὸ πρόσωπο τῆς πὼς πάντα κάτι συλλογιέται, πὼς εἶναι ἀφηρημένη πάντα.

Καὶ θυμῆθηκε ποὺ ἦτανε σὺν τὸ λειψανο κείνη τὴ νύχτα ὁ ἄρρωστος ἀδερφός τῆς, καθισμένος ἔπως πάν- τα στὸ παλῆδὸ κάρινο κρεβάτι, μὲ τὸ μακρουλὸ πρόσωπο και τὰ με- γάλα μαυρα μαλλιά, και τὴ βλε- φαρίδες ποὺ ἀγγαθωτές, μακρύτερες

ἤσκιώνανε τὰ πεταχτὰ του μάτια. Πὼς τὰ χεῖλια του σφιγγανε καμ- πλωτὰ κατὰ κάτω και ἐδέονταν ἀπάνω τοὺς περιγέλιο και κατα- φρόνια, και πὼς εἶχε τὰ μάτια θλιμμένα, και τὰ μακρούμενα ὡς τὰ μέσα τοῦ κρεβατιοῦ χέρια του πὼς ἦτανε ἄσχημα, μαλλιασμένα και πάντα νοτισμένα στὸ πιάσιμο. Στὴν κόμαρα ἐμπήκανε νὰ τὸν ἰδεῖ σὺν ἐξύπνησε και μίλησε: «Μάρθα ...» και κείνη βάσταε τὸ καντη- λιέρι και ἔφεγγε, και τοῦ χαμογέ- λασε σὺν φοβισμένη, ποὺ κείνος δείχτηκε σὺν πεισιμμένος και κα- τέβασε τὰ μάτια σὺν τὸν εἶδε. Δὲν τοῦ εἶπανε τίποτε, δὲν τοῦ μιλή- σανε και στέκανε ἄπραγοι, σὺν κείνος δὲν ἐσῆκωσε τὰ μάτια νὰ τοὺς ἰδεῖ, και ἔφετιζε μιὰν ἄκρα ἀπὸ τὸ σκέπασμα του σπατμωδικὰ κινώντας τὸ χέρι του. Κείνη ἀπί- θωσε τὸ καντηλιέρι στὸ τραπέζι, κάθησε πήρε βιβλίο και ξεφύλλιζε. Τὴ ρώτησε σιγὰ τί βιβλίο ἦτανε, και πὼς τῆς ζήτησε νὰ τοῦ διαβά- σει λίγο, μὰ σιγὰ, ὅχι φωναχτὰ ἔπως ἤθελε πάντα νὰ διαβάσει, σὺν νὰ ψαίλνει πεθαμένο. Ἦτανε τρα- γούδι γιὰ δυὸ ἀγαπημένες, και ἔπως κείνη ἐδιάβαζε θυμόταν πὼς σὺν ἔφτιανε μὲ τὴ φαντασία του τὴ δικὴ τους ἀγάπη, και πὼς σὺν ἔφ- τασε στὸ μέρος ποὺ ἔ ἀγαπημένος τῆς φίλησε τὸ στόμα τρεμόμενος, και σὺν τέλειωσε μὲ τὰ λόγια τὰ πικρὰ τῆς ἀγαπημένης ποὺ ἔλεγε πὼς ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα δὲν ξα- ναδιαβίσανε ἄλλο, ὁ ἀδερφός τῆς ἔβλεπε κατὰ ἀπάνω τοὺς μὲ τὰ μάτια διάπλατα ἀνοιγμένα, συγ- κρατώντας στὰ χεῖλια σφιχτὰ γέλιο

μισερὸ τοῦ φαντάστηκε, καὶ ὕστερα σκοτεινιάζον-ας τὸ ἀνάχαρο πρόσωπό του εἶπε: «Σώνει» καὶ σὰν κείνη πῆγε κάτι νὰ μιλήσει κείνος πίστεψε πὼς θὰ διόβαζε ἀκόμα καὶ εἶπε πάλι κυτάζοντάς τη μὲ κάποιο πείσμα: «Σώνει σοῦ εἶπανε!» Καὶ ὕστερα ἔπεσε σ' ὁ προσκέφαλο καὶ φανήκανε τὰ μάτια του βουρκωμένα καὶ σὰν ἐγγήκανε ἀμίλητοι ἀπὸ τὴν κόμαρα, ἀκούσανε ὕστερα εαθιοῦς λυγμούς, πνιχτοῦς στὸ προσκεφάλι τοῦ ἄρρωστου. Κείνη ἀκούγοντας τὸ πνιγμένο κλόμα τοῦ ἀδερφοῦ ἄχνισε τὰ μάτια κυτάζοντας κατὰ τὴ θύρα τῆς κάμαρας του καὶ ὕστερα φρικιάζοντας στὸ κορμὶ πῆγε σιμὰ του, καὶ τοῦ εἶπε μὲ φωνὴ σιγαλὴ, σὰν νὰ μὴν ἔβγαινε ἀπὸ τὰ χεῖλια της, σὰν νὰ τὸν ρώταγε γιὰ μεγάλην συμφορὰ τοῦ μελλε νὰ γείνει: «Θὰ πεθάνω; ...» Καὶ τρεμόμενη δλάκερη ἔγειρε τὸ κεφάλι κατὰ πάνω του, ποῦ τὴ συγκράτησε στὴν ἀγκαλιά του, καὶ ἀμίλητος ἄκουε στὴν καρδιά του τὸ σπασμὸ τοῦ κορμιοῦ της, καὶ τὴ φίλησε στὰ μαλλιά. Ἐσωπάσανε ὕστερα εἰς λυγμὶ τοῦ ἄρρωστου καὶ πότε πότε ἀκούγονταν μέσα στὴ σιγαλιὰ ἓνα βαθὺ ἀναστέναγμα, σὰν νὰ βγαίνει ἀπὸ κοιμισμένα στήθια, ἀναπαμένα ὕστερα ἀπὸ μεγάλη θλίψη, καὶ κείνη τὸν κύταζε σὰν βυθισμένη σὲ βαθιὰν ἀφαιρεμάδα, σὲ λαχτάρια μυστικὴ, γιὰτὶ καὶ τὰ μάτια της πλαταίνανε, καὶ βυθίζανε σὲ χαμό, καὶ τὰ χεῖλια της τρεμάμενο κατέχανε χαμογέλιο. Καὶ ὅπως ἐμείνανε ἀκίνητα τὰ βλέφαρα της καὶ ἄπλανα τὰ μάτια της, τοῦ φαντάστηκε πὼς σβύνεται

ἡ ψυχὴ στὴν κερένια τῆς ὄψης, καὶ τήραξε τὰ στήθια νὰ νοιώσει τὴν ἀναπνοή της, νὰ καταλάβει ἂν ἀνασάνει, καὶ τῆς πῆρε τὸ χέρι ποῦ ἐπάγωνε, ἦτανε ξυλιασμένο, καὶ εἶδε τὴ χλωμάδα της νὰ χύνετε ὡς τὰ δάχτυλα, ὡς τὰ νύχια. Τῆς εἶπε σιγὰ, βαθιὰ κάποια λόγια νὰ τὴ συνεφέρει, καὶ κείνη μόλις ἀνοιγόκλεισε τὰ βλέφαρα σὰν νὰ ξυπνοῦσε ἀπὸ βαθὺν ὕπνο, καὶ κύταξε ὀλόγυρα τῆς χαμένα, τρομαγμένα, καὶ σὰν νὰ μιλοῦσε μονάχη τῆς ψιθύρισε: «Θὰ πεθάνω;»—

... Καὶ δὲ θυμότανε ἀπὸ τότε τί ἔγινε. Μόνο ἐπίμονα ἐδυνάμονε τὸ ἀντάμωμα κάθε μιᾶς μορφῆς ἀπὸ τὶς δυὸ κοπέλες σ' ἓνα φῶς, σὲ μιὰ ὁμοιότητα βασανιστικὴ, ποῦ δὲν ἐδυνότανε νὰ ξεχωρίσει τὸ εἶναι τῆς μιᾶς ἀπὸ τὸ εἶναι τῆς ἄλλης. Ἐπαράδερνεν ἡ θύμηση ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη, καὶ μὲ τὴν πρώτη τὴν εἶδε πολὺ, τὴν εἶδε καθαρώτερα, ὡστόσο τούτη ἦταν ποῦ ἐθαμπόνοταν στὸ νοῦ του περισσότερο καὶ παράξένα ἐφανταζότανε πὼς ξαναζοῦσε στὴν ἀπικστη μορφὴ τῆς ἄλλης ποῦ ἀντάμωσε γιὰ λίγο κείνο τὸ θράδυ στὴν αὐλή, μὲ τὸ λειψὸ φεγγάρι, μὰ ποῦ ἤσκιωνε βαθιὰ ὁ τόπος ἐκεῖ, καὶ ἐπῆγε σιμὰ του καὶ ἔσκυψε νὰ τὸν ρωτήσῃ στὸ παιγνίδι, τὸν κύταζε παράξένα, προσεχτικὰ στὰ μάτια, καὶ τοῦ χαμογέλασε ξάστερο, παιδιακίσιο χαμογέλιο, ποῦ εἶχε θλίψη ἢ δαχτυλιδωτὴ γραμμὴ στὰ χεῖλια της. Μὰ καὶ τότε δὲν ἐξεχώριζε εἰδὴ καθάρια, ἀνάβλεμμα νοητικὸ γιὰ νὰ εἰκονιστεῖ στὸ νοῦ του ἡ ἰδέα τοῦ προσώπου, γιὰτὶ οὔτε καὶ τὰ

κινήματα δειχνόντανε ξάστερα τῆς μορφῆς οὔτε οἱ λεβδὲς ἀναφύλλησες τοῦ χειλιῶ καὶ τοῦ βλεφάρου· ἀτονίζανε οἱ ὄψεις στὸ σαστισμένο μούχρωμα περισσότερο καὶ ἀπὸ νὰ φαίνονταν στὸ γιομάτο σκοτάδι. Καὶ σὰν ἔσκυψε νὰ τοῦ μιλήσῃ, τὸ χλωμὸ πρόσωπό της τὸ εἶδε σὰν συγκινημένο ἀπὸ τρεμύμενο φῶς ὅπως τοῦ μαρμάρου, ποῦ νεοκομένο εἶναι, καὶ δὲν κράτησε παρὰ μιὰν ἀσπράδα, μιὰ χλωμάδα θανατηρὴ, καὶ τὸ πικραμένο χαμογέλιο στὰ χεῖλια μπορεῖ καὶ νὰ τοῦ φαντάστηκε ὅπως τοῦ φανταζότανε στὰ λείψανα πὼς χαμογελάνε.

Κι ἀπὸ τ' ἀξεδιάλυτα μυστικὰ βάθια τῆς ψυχῆς του ποῦ κάτεχαν τὶς δυὸ τούτες μορφὲς σὲ μιὰ ἀνταμωμένη, σὰν ἀπὸ τὰ ἴδια χεῖλια μιλιότανε ἓνα νόημα, σὰν ἀπὸ τὰ ἴδια μάτια ἔφεγγε μιὰ ματιὰ, καὶ σ' ὄλο του τὸ εἶναι τυραγνικὰ ἐνοιωθε νὰ τὸν λαχταρίζει ἰδέα πὼς ἦτανε ἡ μιὰ ἀγάπη, γιὰτὶ καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια φωνὴ ἄκουγε μέσα του πάντα σὰν ἰδεαζότανε τὶς ἀξεχώριστες μορφὲς: «Θὺ πεθάνω;» Καὶ μαζὶ ἓνα βαθὺ ρώτημα, σὰν νὰ τοῦ ἐρχότανε ἀπὸ θανατερὰ χεῖλια: «Μάντεψες;»

ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

FRANZ VON SCHILLER

ΜΥΡΟΛΟΓΙ

Πεθαίνει—ἀλλί—καὶ τ' Ὀμορφοὶ Σκλαβῶνει θεοὺς καὶ ἀνθρώπους,
Μὰ εἶν' ἄπονα τὰ χάλκινα στήθια τοῦ στόγιου Δία.
Μιὰ μόνο ὁ ψυχοκράτορας ἀγάπη ἐμάλαξε τον,
Κι ἀπ' τὸ κατόφλι, ἀγέλαστος, τὸ δῶρο ἔκραξε πίσω.
Δὲ γαίνει τὴ λαβωματιὰ μὲ φιλιὰ ἢ Ἀφροδίτη
Ποῦ ἄνοιξε ὁ κάπρος ἄπονα στ' ὀλόγλυκον ἀγόρι.
Δὲ γλυτώνει τὸν ἦρωα ἢ ἀθάνατη μητέρα
Τὸ ριζικὸ ὄντας ἐόφλαγε πέφτοντας στὴ Σκαιὰ Πύλη.
Ὅμως πετιέται ἀπ' τὸ γιὰλὸ μὲ τοῦ Νηρέα τὶς κόρες
Κι ὀλόγυρα στὸ λείψανο σηκώνεται τὸ θρηῆνος.
Κύττα: πὼς κλαίν' ὄλ' οἱ θεοί, πὼς κλαίν' οἱ θεῖσες ὄλες
Ποῦ πάει χάνεται τ' Ὀμορφο, ποῦ τὸ Τέλειο πεθαίνει!
Σ' ὅπ' ἀγαποῦνε στόματα θεῖο κα' ἓνα μυρολόγι,
Γιὰτὶ τὸ πρόστυχο ἄδοξο στὸν Ἄδη κατεβαίνει.

GÉRARD DE NERVAL

LES CYDALISES

Οἱ ἀγαφικὲς μας ποῦνε;
Τὶς θάψανε στὴ γῆ;
Ἄχ, τώρα θὰ χαροῦνε
Σὲ χῶρα πιὸ καλὴ!

ἡ
ἀπὸ κείνη
τὸ κείνη
ἡ
Μαργαρίτα

Μ' ἀγγέλοι ἀντάμα πάνε,
Στὰ βάθη τ' οὐρανοῦ,
Τοὺς ὕμνους τραγουδᾶνε
Τῆς Μάνας τοῦ Θεοῦ!

Χλωμὴ ἀρρεβονιασμένη!
Παρθένα, ἀνθὲ χρυσέ!
Ποῦ ἀγάπη προδομένη
Ψυχομαραίνει σε...

Τοῦ αἰώνιου τί λαμπράδες
Στὰ μάτια σας βαθειά...
Γιὰ ἐδῶ σβυστὲς λαμπάδες,
Στὰ οὐράνια ἀνάψτε πιά!

ΜΕΣ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ἄνοιξη τὸ πουλὶ γεννιέται καὶ λαλεῖ:
Ὅποιος δὲν τ' ἀκουσε πολὺ ἔχει χάσει!...
Εἶν' ἄδολη, εἶναι τρυφερή, εἶναι καὶ ἀπλή
Τοῦ πουλιοῦ ἡ φωνούλα—μέσ τὰ δάση!

Τὸ καλοκαίρι ταίρι τὸ πουλὶ ζητεῖ,
Κ' ἔρωτα δὲ θά ξαναδοκιμάσει!
Εἶναι γλυκειά, εἶναι κ' ἡμερη, εἶναι καὶ πιστὴ
Τοῦ πουλιοῦ ἡ φωλίτσα—μέσ τὰ δάση!

Καὶ σὰν ἐρθεῖ τοῦ χινοπόρου ἡ καταχνιά
Σωπαίνει... τὸ κρυγιῶμα προτοῦ πιάσει.
Ἄ, πόσο εὐτυχισμένα θὰ τὸ πέρνει—ἀλιά!—
Ὁ χάρος τὸ πουλάκι—μέσ τὰ δάση!

Η ΞΑΔΕΡΦΗ

Καὶ τὸ χειμῶνα ἔχει χαρές. Συχνὰ τὴν Κυριακὴ,
Ἄμα ἕνας ἥλιος λιγοστός κιντρινίζει τὴ γῆ,
Μὲ μιὰ ξαδέρφη βγαίνετε μαζί νὰ περπατήσετε.
«Ποῦ εἰστε; τὸ βράδυ στὸ φαγὶ μὴν τύχει μᾶς ἀργήστε!»
λέ' ἡ μάνα.

Καὶ στὰ μελανὰ δέντρα τῶν Τουίλερι
Τις ἀνθισμένες φορεσιὲς ἅμα κανεὶς χαρεῖ,
Κρυῶν' ἡ κοπέλλα καὶ δειλά δειλά σου τὸ θυμίζει
Πῶς ἡ ὀμίχλ' ἡ βραδυνὴ νὰ σηκώνεται ἀρχίζει.

Γυρνᾶτε κουβεντιάζοντας πῶς ἡ γλυκειὰ βραδυὰ
Πέρασε καὶ ὄλας... καὶ γιὰ μιὰ διακριτικὴ φωτιά.
Καὶ φτάνοντας στὸ σπίτι σου, στὴ σκάλ' ἀκόμ' ἀπάνου
Μὲ πόση ὄρεξη σοῦρχεται ἡ μυρουδιά τοῦ διαγού!

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΡΩΤΟΠΑΤΗΣ

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ Η ΕΝ ΤΑΥΡΟΙΣ

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ, ἀδερφή τοῦ Ὁρέστη, ἴερα τῆς Ἀρτέμιδας.
ΟΡΕΣΤΗΣ, ἀδερφός τῆς.

ΠΥΛΛΑΔΗΣ, πιστὸς φίλος τοῦ Ὁρέστη, ἐξάδελφος καὶ
γαμπρὸς του.

ΧΟΡΟΣ, δεκαπέντε Ἑλληνίδων σκλάβων, ποὺ ὑπη-
ρετοῦν τὴν Ἰφιγένεια. Μία ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἡ
κορυφαία τοῦ χοροῦ.

ΒΟΥΚΟΛΟΣ, ἀγροικὸς βάρβαρος βοσκός.

ΘΟΑΣ, βασιλεὺς τῶν βαρβάρων Ταύρων.

ΑΓΓΕΛΟΣ, νέος ἐντόπιος.

ΑΘΗΝΑ, ἡ θεά.

(Ἡ σκηνὴ στὸν τόπο τῶν Ταύρων τῆς Σκυθίας, ἐμπρὸς στὸν ὄρατο ναὸ
τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδας, ποὺ ἦταν χτισμένος ἐπάνω σ' ἀπότομο βράχο, κοντὰ
στὴ θάλασσα. Στὸ βάθος τῆς σκηνῆς φαίνονται ἀπόκηρυμα βουνὰ καὶ ἄγρια
δάση. Ἐμπρὸς στὸ ναὸ εἶναι βωμὸς αἱματομένος ἀπὸ ἀνθρωποθυσίες.—Ἡ
Ἰφιγένεια βλέπει περίλυπη πρὸς τὴ θάλασσα καὶ λέγει.)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Στὴν Πίσα ὡς ἦρθ' ὁ Τανταλίδης Πέλοπας
μὲ τὲς γοργὲς φοράδες του παντρεύτηκε
τὴν κόρη τοῦ Οἰνομάου, καὶ τὸν Ἀτρεά γεννᾷ.
καὶ ἀπ' τὸν Ἀτρεά γεννήθηκε ὁ Μενέλαος
καὶ ὁ Ἀγαμέμνωνας, ποὺ τοῦ εἶμαι κόρη ἐγὼ 5
ἀπὸ τὴν Κλυταιμῆστρα, ἡ Ἰφιγένεια.
κέμὲ θαρρεῖ ὁ πατέρας μου στὴν Ἀρτεμη
πῶς ἔξ αἰτίας τῆς Ἑλένης μ' ἔσφαξε
στ' ἀραξοβόλια τῆς Αὐλίδας τὰκουστά,
ποὺ μ' ἀνεμοσυρμὲς συχνὲς ὁ Εὔριπος 10
στρεφογυρίζει τὴ γαλάζια θάλασσα.
Ἐκεῖ στόλον Ἑλληνικὸ χιλιάρμενο
μάζεψεν ὁ Ἀγαμέμνωνας ὁ βασιλεὺς,
γιατ' ἤθελε νὰ λάβουν τὸ καλόνικο
τοῦ Ἰλίου στεφάνι οἱ Ἕλληνες, κέκδικηθῆ
τὸ γάμο τῆς Ἑλένης τὸν ὕβριστικό,
κάνοντας χάρη ἐκεῖνος στὸ Μενέλαο. 15
Μὰ ἀπὸ τὴ φοβερὴν ἀναποδοκαιριά
σὰ δὲ μποροῦν νὰ ξεκινήσουν, ξέταξε
τῆς φλόγας τὴ μαντεία, θυσιάζοντας,
καὶ ὁ Κάλχας τοῦ εἶπε: Βασιλιὰ Ἀγαμέμνονα,

πλοῖο ἀπ' ἐδῶ δὲ θάββη; πρὶν ἢ Ἄρτεμιδα
 λάβη σφαχτὴν τὴν κόρη σου Ἰφιγένεια· 20
 γιατί ἔταξες θυσία στή φωτοφόρα θεά
 τὸ πλοῖο ὁμορφο πού θά γεννιῶνταν στή χροιά.
 Κόρη στὸ σπίτι γέννησε ἡ γυναῖκα σου·
 θά τὴν προσφέρῃς—κείναι ἡ παγκαλόμορφη. 25
 Κοῖ δόλοι τοῦ Ὀδυσσεά ἀπὸ τὴ μάνα μου
 μὲ πῆραν, τάχα νύφη τ' Ἀχιλλέα. Κι ἀφοῦ
 πῆγα μὲς στὴν Αὐλίδα ἡ δόλια, μ' ἔσυραν
 γιὰ νά με σφάξουν στή φωτιά· μὰ ἡ Ἄρτεμη
 μ' ἀρπάζει κένα ἔλαφι δίνει τους γιὰ ἔμε
 καὶ μέσ' ἀπ' τὸ λαμπρὸν αἰθέρα μ' ἔστειλε 30
 στὸν τόπο αὐτὸν τῶν Ταύρων, πού σὲ βάρβαρος
 βάρβαρος βασιλεύει ὁ Θόας,—ἔτσι τὸν λέν
 γιὰτ' εἶναι γοργοπόδης σὰ νάχε φτερά.
 Καὶ στοὺς ναοὺς αὐτοὺς ἰέρεια μ' ἔβαλε 35
 κατὰ τοὺς νόμους τῆς γιορτῆς της νὰ ἐκτελῶ,
 γιορτῆς πού μόνον ἔχει τὸνομα καλό,
 μὰ τᾶλλα—σιωπῶ, φοβοῦμαι τὴ θεά.
 Γιατὶ κάθε ἄντραν Ἑλληνα πού θάρθη ἐδῶ
 τὸν θυσιάζω, κείναι αὐτὸ νόμος παλιός.
 Ἄρχίζω ἐγώ, ὅμως ἄλλοι τὴ φοιχτὴ σφαγὴ 40
 τὴν κάνουν μὲς σ' αὐτὰ τὰνάκτορα τῆς θεᾶς.—
 Μὰ τούτης τῆς νυχτὸς τὰ ὑπνοφαντάσματα
 θά πῶ ἐγὼ στὸν αἰθέρα, κίσως γιὰ καλό.
 Μοῦ ἐφάνη ἀπὸ τὸν τόπο αὐτὸν πὼς γλύτωσα
 καὶ πῆγα στ' Ἄργος· στὰ κορίτσια ἀνάμεσα· 45
 κοιμώμουν, κὴ γῆ σείστηκε κέτρᾶνταξε,
 κἔφυγα κι ἄμα βγήκα ἀπὸ τὰνάκτορο
 τό εἶδα νὰ πέφτη ὀλόγυρα ἀπὸ τὴν κορφὴ
 κἔρείπιο ὄλο συθέμελα νὰ σωριαστῆ.
 Μόνο ἓνας στῦλος ἔμεινε, ὡς μοῦ φάνηκε, 50
 στὸ πατρικό μου, κι ἀπ' τὸ κεφαλόστυλον
 ἔβγαλε ξανθὴ κόμη κι ἀνθρώπου φωνή.
 κἔγὼ τὴν τέχνη αὐτὴ τὴν ξενοφόνισσα
 πῶχω, τιμώντας, κλαιάμενη τὸν ράντισα
 γιὰ νὰ τὸν σφάξουν.—Ἔτσι τὸνειρο ξηγῶ· 55
 ἀπέθανεν ὁ Ὀρέστης, πού τὸν ράντισα.
 Τᾶρσενικὰ παιδιὰ εἶναι στῦλοι τοῦ σπιτιοῦ·
 καὶ θάνατος προσμένει ὅποιους ράντίσω ἐγώ.
 Μηδὲ εἶναι γιὰ τοὺς συγγενεῖς μου τὸνειρο·
 δὲν εἶχ' ὁ Στρόφιος γιὸ σὰν χάνομουν ἐγώ. 60

Τώρα λοιπὸν στὸν ἀδερφό μου ἐπιθυμῶ
 χοῆς νὰ δώσω, αὐτὸ πού μοναχὰ μπορῶ,
 μ' αὐτὲς τὲς Ἑλληνίδες, ὅπου μὸδωκεν
 ὁ βασιλιάς τοῦ τόπου γιὰ ὑπηρέτες μου.
 Μὰ πὼς δὲν ἦρθαν; πᾶω νὰ ἰδῶ στὰ δώματα, 65
 μέσα στῆς θεᾶς τὰνάκτορα, πού κάθομαι.—

(Μπαίνει στὸ ναό.—Ἐρχεται προφυλαχτικά ἀπὸ τὰριστερὰ
 παρασκήνια πρῶτα ὁ Πυλάδης κῦστερα ὁ Ὀρέστης.)

ΟΡΕΣΤΗΣ. Κύτα, φυλάξου μὴ στὸ δρόμο εἶναι κανεῖς.
 ΠΥΛΑΔΗΣ. Βλέπω, καὶ ρίχνω ὀλόγυρα τὰ μάτια μου.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Πυλάδη, νᾶναι αὐτὰ τῆς θεᾶς τὰ μέγαρα,
 πού μὲ τὸ πλοῖο γι' αὐτὰ ἀπὸ τ' Ἄργος ἦρθαμε; 70
 ΠΥΛΑΔΗΣ. Ὀρέστη, ἔτσι θαρρῶ καὶ πίστεψε κἔσῶ.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Κεῖναι ὁ βωμός, πού χύνειτ' αἷμα Ἑλληνικό;
 ΠΥΛΑΔΗΣ. Ξανθὰ ἔχει τὰ θριγκώματα ἀπὸ τὰ αἷματα.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Λάφυρα κορμασμένα στοὺς θριγκοὺς θωρεῖς;
 ΠΥΛΑΔΗΣ. Τῶν σκοτωμένων ξένων εἶναι οἱ κεφαλές. 75
 Μὰ κύταξε τριγύρω σου καὶ πρόσεχε.—
 (Ἐνῶ ὁ Πυλάδης περισκοπεῖ, ὁ Ὀρέστης λέγει λιγδψυχος·)
 ΟΡΕΣΤΗΣ. ὦ Φοῖβε, σὲ ποῖο δίχτυ πάλι μ' ἔφερες
 μὲ τοὺς χρησμούς σου, ἀφοῦ τὴ μάνα σκότωσα
 καὶ πῆρα τὸ αἷμα τοῦ πατρός μου; Ἐξόριστον,
 ξετοπισμένο, οἱ Ἑρινύες μὲ κυνηγοῦν· 80
 τόπους πολλοὺς διαγύρισα λοξόδρομους·
 ἦρθα καὶ σὲ ρωτῶ πὼς τὴν τροχήλατη
 μανία νάποφύγω καὶ τὰ βάσανα,
 πού τριγυρνώντας στὴν Ἑλλάδα τραβήξα.
 Κἔσῶ μοῦ εἶπες στὸν Ταυρικὸ τόπο νὰ ρθῶ, 85
 πῶχει βωμούς ἡ ἀδελφὴ σου ἡ Ἄρτεμη,
 καὶ τᾶγαλμα τῆς θεᾶς νὰ λάβω, πῶπεσεν,
 ὡς λέν, ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μὲς στὸ ναό·
 κι ἀφοῦ μὲ τέχνης ἢ μὲ τύχη λάβω το,
 τὸν κίνδυνο ὡς περάσω, νὰ τὸ δώσω εὐθὺς 90
 στοὺς Ἀθηναίους· δὲ μοῦ εἶπες ἄλλο τίποτε·
 μοῦ εἶπες πὼς θάρρω ἀνασασμὸ ἀπὸ τὰ δεινὰ
 σὰν κάνω αὐτὰ. Νά, πίστεψα τοὺς λόγους σου
 κἦρθα σὲ τόπον ἄγνωστο, ἀφιλόξενο.—
 Πές μου, Πυλάδη, σύντροφε στοὺς κόπους μου, 95
 τὰ βλέπεις τὰ ψηλὰ περιτοιχίσματα·
 τί κάνομε; μὲ σκάλα θᾶνεβοῦμ' ἐκεῖ;
 δὲ θά μας νοιώσουν; Ἡ τοὺς χάλκινους ἀρμούς
 μὲ τοὺς μοχλοὺς θᾶνοῖξωμε, οἱ ἀνήξεροι;

- κι ἂν θὰ πιαστοῦμε ἀνοίγοντας τὲς ξάθυρες
καὶ προσπαθώντας νὰ μπουμε, χαθήκαμε. 100
- "Ἄλλὰ πρὶν νὰ χαθοῦμ' ἄς φύγωμε ἀπ' ἐδῶ
μ' αὐτὸ τὸ πλοῖο ποὺ θαλασσοδρομήσαμε·
ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Νὰ φεύγωμε δὲν πρέπει, οὐδὲ ταιριάζει μας,
κι ἄς μὴ κακολογοῦμε τὸ χρησμὸ τοῦ θεοῦ. 105
- Μὲν πᾶμε νὰ κρυφτοῦμ' ἀπ' τὸ ναὸ μακριὰ
σὲ σπήλια ποὺ τὰ βρέχει ἢ μαύρη θάλασσα
μὲ κύματα, μακριὰ ἀπ' τὸ πλοῖο, μὴν τὸ ἰδῆ
κανεῖς καὶ πῆ στὸ βασιλιὰ καὶ πιάσουν μας.
Καὶ σὰν ἐρθῆ τὸ μαῦρο μάτι τῆς νυχτός,
110
πρέπει μὲ κάθε τρόπο νὰ τολμήσωμε
νὰ πάρωμε τῆς θεᾶς τὸ ξύλινο ἄγαλμα.
Μὲς σταῖδιο μέρος τῶν τριγλύφων κύταξε
νὰ πέσωμε. Οἱ ἀντρείοι τὰ δύσκολα τολμοῦν,
ἐνῶ οἱ δειλοὶ παντοῦ δὲν εἶναι τίποτε. 115
- Δὲ μακροταξιδέψαμε μὲ τὸ κουπὶ
γιὰ νὰ πισωγυρίσωμε, ἐνῶ φτάσαμε.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Καλὰ εἶπες καὶ σ' ἀκούω· ἄς προχωρήσωμε
σὲ μιὰ ἄκρη νὰ κρυφτοῦμε νὰ μὴ μᾶς ἰδοῦν.
Καὶ δὲν πιστεύω ὁ θεὸς νὰ γένη ὁ αἴτιος
120
νὰ πέση ἔτσι ὁ χρησμὸς του· τόλμη χρειάζεται·
κόπος κανεῖς δὲ φέρνει πρόφραση στοὺς υἱούς.

ΠΑΡΟΔΟΣ

ΧΟΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ

Κομμός.

(Μπαίνουν ἀπὸ τὰ δεξιὰ παρασηνία δεκαπέντε Ἑλληνίδες
σκλάβες. Ἡ μία ἀπ' αὐτές, ἡ κορυφαία, προχωρεῖ καὶ λέγει
στὲς ἄλλες.)

Γιὰ σωπάτε γιὰ σιωπάτε,
κάτοικοι τοῦ Εὐξείνου πόντου,
πῶχει τῶν στενῶν τὲς πέτρες
ἀλληλοχτυπούμενες, 125

(Ἐμπρὸς στὸ ναὸ μ' εὐλάβεια)

Κόρη τῆς Λητώς, βουνήσια
Δίχτυννα, μὲς στὴν αὐλή σου
στῶν κολόστυλων ναῶν σου
τοὺς περίχρυσους θριγκούς,
δούλα ἐγὼ σεμνῆς ἱέρειας

- τὸ σεμνὸ μου πόδι σέρνω,
τὸ παρθένο, σὰν ἀφήκα 130
τῆς Ἑλλάδας, μὲ τὰ ὠραῖα
τάλλαγα, πύργους καὶ κάστρα,
σὰν ἀφήκα τῆς Εὐρώπης,
τὰ καλόδεντρα περβόλια,
ποῦναι ἢ πατρικὴ μου γῆ. 135
- (Πρὸς τὴν Ἰφιγένεια ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ ναό.)
Ἦρθα· τί καινούργια; τί ἔχεις;
τί με θέλεις στὸ ναό,
κόρη τοῦ ἀκουσμένου Ἀτρείδη,
ποὺ στῆς Τροίας τοὺς πύργους πῆγες
μ' ἀκουστὰ καράβια χίλια, 140
κι ἀνεμέτρητο στρατό;
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Δυστυχία μου, κοπέλες,
σὲ τί μαύρους θρήνους εἶμαι
θλιβερὰ μυρολογώντας
μὲ πικρὸ ἀναστεναγμό,
μὲ θανάσιμη τὴ θλίψη
γιὰ τίς συμφορὲς ποὺ μ' ἤθραν.
Κλαίω τὸ δόλιον ἀδερφό μου,
καὶ νεκρὸν πλιὸ τὸν θαρρῶ·
τέτοιο δλέθριο ὄνειρον εἶδα 150
τῆ νυχτιά, πῶχει περάσει.
Χάθηκα πλιά, συμφορὰ μου,
μῶσθησαν τὰ γονικά,
ξερριζώθηκα ἢ γενιά μου.
Ὅϊμὲ στ' Ἀργούς τὰ κακά
Μαύρη τύχη, ποὺ μ' ἀρπάξεις
τὸ μονάκριβο ἀδερφό μου,
καὶ τὸν ἔστειλες στὸν Ἄδη,
σ' αὐτὸν φέρνω τώρα ἐγὼ
μὲ τὸ νεκρικὸ προχῦτη 160
τὲς χοὲς στῆς γῆς τὲς πλάτες,
γάλα ἀπ' ὄρεινὲς δαμάλες,
Βακχικὸ ἱερὸ κρασί,
καὶ ξανθῶν μελισσιῶν ἔργο,
ποὺ τὰ χαίρονται οἱ νεκροί.—
165
(Σὲ μιὰ ὑπηρέτρια.)
Δὸς μου τὸ χρυσὸ προχῦτη
καὶ τὴ νεκρικὴ σπονδή.—
Τ' Ἀγαμέμνονα βλαστάρι,

- σοῦ τὰ στέλνω ἔσένα αὐτά, 170
 πού εἶσαι πλιὰ νεκρὸς στὸν Ἄδη·
 τὰ μαλλιά μου τὰ ξανθὰ
 δὲ θὰ φέρω σου στὸ μνήμα,
 μήτε δάκρυα καντερά.
 Γιατὶ βρίσκομαι στὰ ξένα 175
 ἀπὸ τὸν τόπο μας μακριά,
 ὅπου ἀκόμα ἡ φήμη μένει
 πὼς ἡ δόλια εἶμαι σφαγμένη.
- ΧΟΡΟΣ. Κεῖγὼ θὰ σ' ἀντιλαλήσω θρήνους Ἀσιατικούς 180
 κι ἀντιψαλμοδιές, κυρά μου, μὲ βαρβαρικούς ἀχούς·
 θὰ σου στήσω μυρολόγια, πὺ στὸν Ἄδη τὰ ζητοῦν·
 δὲ θὰ πῶ χαρᾶς τραγούδια, πὺ οἱ νεκροὶ δὲν τὰγαποῦν. 185
 Σβήστηκε τὸ φῶς, δῖμένα, τοῦ σπιτιοῦ τῶν Ἀτρειδῶ,
 κλείστηκε τὰρχοντικό σου· στ' Ἄργος δὲν ὑπάρχει πλιὸ
 τῶν καλότυχων ρηγάδων τὸ βασίλειο τὸ λαμπρό. 190
 Καὶ πληθαίνουν πάντα οἱ πίκρες, ἀπὸ κεῖνον τὸν καιρὸ,
 πὺ ἄλλαξε τὸ φῶς του ὁ Ἥλιος στὴ λαμπρή του τὴ θωριά
 καθὼς ἔδωκ' ἄλλο δρόμο στ' ἄλογα τὰ φτερωτά. 195
 Κ' ἔπεσε στὸ πατρικό σου, νέα συμφορὰ πικρή,
 φόνοι ἐπάνω σ' ἄλλους φόνους λύπες, θρήνος, γιὰ τὰρνὶ
 ποῦχεν τὸ χρυσὸ μαλλί.
- Καὶ τὸ σπῖτι σου πληρώνει τὴν ἀρχαῖα φονικά 200
 κι ἄγριος δαίμονας κ' ἔσένα κατατρέχει ὀρμητικά.
- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἐμένα ἡ μαύρη μοῖρα μου ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐφάνη,
 ἀπ' τὴ νυχτιά πὺ σπάρθηκα· τῆς λεχωνιάς οἱ Μοῖρες 205
 βασανισμένη μὲ γράψαν ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὴ νιότη,
 πὺ ἡ δύστυχη μ' ἐγέννησε τῆς Λήδας θυγατέρα,
 βλαστὰρι πρωτογέννητο μὲς στ' αἶμοιρα παλάτια 210
 νὰ γένω θῦμα θλιβερὸ στὴν τύφλα τοῦ πατρός μου,
 πὺ μ' ἔθρεφε, τοῦ Χάρου, δῖμέ, ταγμένη, νὰ με στείλουν
 μὲ δίφρους ἀλογόσυρτους στοὺς ἄμμοις τῆς Αὐλίδας, 215
 νύφη κακόνυφη τοῦ γιοῦ τῆς κόρης τοῦ Νηρέα.
 Καὶ τώρα ξένη κάθομαι μὲς στ' Ἄξενου τοῦ πόντου
 τὰ ἔρημα σπῖτια ἀνύπαντρη, δίχως παιδιὰ καὶ φίλους, 220
 δίχως πατρίδα, κι ἀπ' αὐτὴν ἀπολησμονημένη·
 τὴν Ἥρα ἐγὼ δὲν τραγουδῶ μὲς στ' Ἄργος, δὲν ὑφαίνω
 μὲ τὴ σαῖττα σ' ἀργαλειοὺς καλόχροτους εἰκόνα
 τῆς θεᾶς Παλλάδας Ἀθηνᾶς στὴ μάχη τῶν Γιγάντων.
 Ἀλλὰ ματόνω τοὺς βωμοὺς μὲ τὴν πικρολαοῦσα 225
 φριχτὴ τῶν ξένων συμφορὰ, τῶν ματοσταλαγμένων,
 πὺ θλιβερὰ θρηνολογοῦν καὶ χύνουν μαῦρο δάκρυ.

Μὰ τὴν αὐτὰ τὰ λησμονῶ καὶ κλαίω τὸν ἀδερφό μου, 230
 πὺ στ' Ἄργος χάθηκεν, δῖμέ, πὺ ἐγὼ τὸν εἶχ' ἀφήσει
 μωρὸ καὶ βυζανιάρικο καὶ τρυφερὸ βλαστὰρι
 στὰ χέρια καὶ στὴν ἀγκαλιά τῆς μάνας μου, θάρρώντας
 στ' Ἄργος νὰ γένη ὁ Ὀρέστης μου τοῦ θρόνου ὁ κληρονόμος.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ Β'

- ΧΟΡΟΣ. Μὰ νὰ ἀπὸ τὰκρογιαλὶ αὐτὸς ὁ βούκολας,
 ἦρθε κάτι καινούργιο πρᾶμα νὰ σου πῆ.
 ΒΟΥΚΟΛΟΣ. Ὡ Κλυταιμῆστρας κόρη κι Ἀγαμέμνονα,
 γιὰ ἄκου ἀπὸ ἐμὲ καινούργια διαλαλήματα.
- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Τί νᾶναι αὐτὸ πὺ μὲ κοίψε τὸ θρήνο μου; 240
 ΒΟΥΚΟΛΟΣ. Ἦρθαν δυὸ νέοι στὴ χώρα μας, σὰν ξέφυγαν
 τὲς μαῦρες Συμπληγάδες μὲ τὸ πλοῖο τοὺς,
 καλὰ σφαχτὰ καὶ θύματα γιὰ τὴ θεὰ
 τὴν Ἄρτεμη. Καὶ νὰ ἐτοιμάσης γλήγορα
 τοὺς ραντισμοὺς καὶ τὰ χερονιψίματα. 245
- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Πόθεν ἦρθαν; πὺ λέγεται ἡ πατρίδα τοὺς;
 ΒΟΥΚΟΛΟΣ. Ἐλληνες· τοῦτο ξέρω κι ἄλλο τίποτε.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Δὲν ξέρεις νὰ μου πῆς τῶν ξένων τῶνοια;
 ΒΟΥΚΟΛΟΣ. Πυλάδη ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ὠνομάτιζε. 250
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Κι ὁ σύντροφος τοῦ ξένου πὺς ἐλέγονταν;
 ΒΟΥΚΟΛΟΣ. Κανένας δὲν τὸ ξέρει· δὲν τὰκούσαμε.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Καὶ πὺς τοὺς εἶδετε καὶ ποῦ τοὺς πιάσατε;
 ΒΟΥΚΟΛΟΣ. Στ' ἄξενου Πόντου τὸν ἀπόκρημο γιαλό.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Καὶ τί ἤθελαν οἱ βούκολοι στὴ θάλασσα;
 ΒΟΥΚΟΛΟΣ. Πήγαμε γιὰ νὰ λούσωμε τὰ βώδια μας. 255
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Λοιπὸν γιὰ ξαναπέ μου, ποῦ τοὺς πιάσατε,
 καὶ μὲ ποιὸν τρόπο; αὐτὸ νὰ μάθω ἐπιθυμῶ.
 Γιατὶ εἶναι χρόνια τώρα, πὺ ὁ βωμὸς τῆς θεᾶς
 μ' αἵματα Ἑλληνικὰ δὲν ἐκοκίνισε.
- ΒΟΥΚΟΛΟΣ. Σὰ βάλαμε τὰ βώδια τὰ δασόθρεφτα 260
 στὸν Πόντο, πὺ ἀπ' τὲς Συμπληγάδες ἀπερνᾶ,
 ἦταν κάποια σπηλιὰ κυματοφάγωτη,
 βαθουλωτὴ ἀπὸ τὲς μεγάλες τρικυμίες,
 σκεπὴ τῶν πορφυράδων. Κάποιος ἀπὸ ἐμᾶς
 βοσκὸς δυὸ νιὸς ἐκεῖ εἶδε, κι ἀπ' τὸ φόβο του 265
 πίσω γυρνᾶ πατώντας στὰκροδάχτυλα.
 Κεῖπε: Κάποιοι θεοὶ εἶναι ἔδω, δὲ βλέπετε;
 Καὶ κάποιος ἀπὸ ἐμᾶς θεοφοβούμενος

- τὰ χέρια του σηκώνει καὶ προσεύχεται :
- ὦ γιὰ τῆς Λευκοθέας τῆς θαλασσινῆς, 270
 τῶν πλοίων προστάτη, ἀφέντη μας Παλαίμονα,
 σπλαχνίσου μας, κὰν εἶναι αὐτοὶ οἱ Διόσκουροι,
 κὰν τὰ καμάρια τοῦ Νηρέα, ποὺ γέννησε
 τῶν πενήντα Νεραΐδων τὸ σεμνὸ χορὸ.
 Κι ἄλλος ἀνόητος κι ἀπ' ἀσέβεια θρασὺς 275
 γελᾷ τὴν προσευχὴ του, κεῖπε ναυαγοὶ
 μὲς στὴ σπηλιὰ εἰν' αὐτοί, γιατί φοβήθηκαν
 ἀκούοντας πὼς τοὺς ξένους θυσιάζομε.
 Στους πλειότερους μας φάνηκε πὼς λέει καλά,
 καὶ πιάνοντάς τους νὰ τοὺς σφάζωμε στὴ θεά. 280
 Κι ἄξαφνα ὁ ἕνας ξένος βγαίνει ἀπ' τὴ σπηλιὰ,
 στέκει κι ἀνατινάζει τὸ κεφάλι του
 κι ἀναστενάζει τρέμοντας, ὡς τῶν χειρῶν
 τὲς ἄκρες, σὰν τρελλὸς καὶ κράζει ὡς κνηγός :
 Πυλάδη, αὐτὴν τὴ βλέπεις ; τούτην δὲ θωρεῖς 285
 πὼς θέλει νὰ με φάη, τ' Ἄδη τὴ δράκαινα,
 μ' ὄχνητες φόβιες ὠπλισμένη ἐνάντια μου ;
 Κὴ ἄλλη ποὺ βγάζει φλόγα καίμα, ἀντίς πνοή,
 στὴν ἀγκαλιὰ της σφίγγοντας τὴ μάνα μου
 πετάει, σὰν πέτρα νὰ τὴ ρίξη ἐπάνω μου. 290
 Ὅϊμέ, θὰ με σκοτώσῃ ποῦ νὰ φύγω ἐγώ ;—
 Κανεὶς ὅμως δὲν ἔβλεπε τέτοιες θωριές.
 Μόσχων φωνὲς καὶ σκύλων ἀλυχτήματα
 τὰ ἐθάρρει αὐτὸς τῶν Ἑρινύων μουγγρίσματα.
 Ἐμεῖς ἀπὸ τὸ φόβο μας ζαρώσαμε 295
 σὲ μιὰ ἄκρη· κι αὐτὸς βγάζει τὸ σπαθὶ κι ὀρμᾷ
 μέσα στὰ βώδια σὰ λιοντάρι, στὰ πλευρὰ
 καὶ στὰ λαγγόνια τὰ χτυπᾷ, νομίζοντας
 πὼς πόλεμάει τὲς Ἑρινύες τὲς θεές·
 ὥστε ἀπὸ τὸ αἶμα ἡ θάλασσα κοκκίνισε. 300
 Τότε καθεὶς σὰν ἔβλεπε τὰ βουκολιὰ
 ποὺ πέφτουν καὶ ρημάζονται, ἐτοιμάζονταν,
 μὲ τὰ κοιλίδια τοὺς ἐντόπιους κράζοντας·
 γιατί μ' ἀνδρείους ξένους καὶ καλόθρεφτους
 οἱ βούκοιοι ἦταν δύσκολο νὰ παραβγοῦν. 305
 Σὲ λίγην ὥρα μαζευτήκαμε πολλοί.
 Κι ἀπ' τὸν παραδαρμὸ τῆς τρέλλας ἤσυχος
 ὁ ξένος πέφτει, στάζοντας στὰ γένεια ἀφρὸ·
 σὰν εἶδαμε νὰ πέφτῃ, καθεὶς ἔτρεχε
 νὰ τὸν πετροβολήσῃ καὶ χτυπήσῃ τον· 310

- κι ὁ ἄλλος ὁ ξένος τὸν ἀφρὸ τοῦ σφούγγιζε,
 τοῦ κύταζε τὸ σῶμα, τὸ προσκέπαζε
 μὲ τὰ καλοφάντὰ του πέπλα, βλέποντας
 μὴν τὸν χτυπήσουν, καὶ φροντίζοντας γι' αὐτόν. 315
 Σὰν ἦρθε στὰ καλά του καὶ σηκώθηκεν
 εἶδε κοντὰ του τῶν ἐχτρῶν τὴν τριχυμὰ
 καὶ τὸ κακὸ ποὺ τὸν προσμένει κι ἔσκουξε·
 κἔμεις πετροβολούσαμεν ἀδιάκοπα,
 κι ἄλλοι ἀπ' ἐδῶ κι ἄλλοι ἀπ' ἐκεῖ κοντεύαμε. 320
 Τότες ἀκοῦμε τέτοια λόγια φοβερά :
 Πυλάδη, θὰ χαθοῦμε, μόνο κύταζε
 πὼς νὰ χαθοῦμε ἀντρέϊα· βγάλε τὸ σπαθὶ
 κἔλα κοντὰ μου.—Τῶν ἐχτρῶν τὰ δυὸ σπαθιὰ
 σὰν τὰ εἶδαμε, στοὺς βραχολόγγους φεύγομε. 325
 Μὰ φτάνουν ἄλλοι εὐθύς καὶ τοὺς πετροβολοῦν·
 κἔνῳ οἱ ξένοι τοὺς κνηγοῦσαν, πάλι ἔμεις
 γυρίζαμε καὶ πέτρες τοὺς ἐρρίχναμε.
 Μὰ ἀπίστευτο· ἀπ' τὰ μύρια χέρια πόρριχναν
 κανεὶς τῆς θεᾶς τὰ θύματα δὲν πέτυχε. 330
 Τέλος, ὄχι μὲ τόλμη, τοὺς ἐπιάσαμε
 σὰν τοὺς περικυκλώσαμε καὶ βγάλαμε
 μὲ τὲς πετριές τὰ δυὸ σπαθιὰ ἀπ' τὰ χέρια τους,
 κι ἀπὸ τὸν κόπο γονατίζουν κατὰ γῆς.
 Κἔμεις στὸ βασιλιὰ μας πλιὸ τοὺς φέρνομε. 335
 Κἔκεινος γιὰ θυσία σοῦ τοὺς στέλνει εὐθύς.
 Τέτοιες θυσίες ξένων πάντα, κόρη μου,
 εὐχήσου νάχῃς· κι ἂν τέτοιους ξένους χαλνᾷς,
 ἡ Ἑλλάδα θὰ πλερώσῃ ἔτσι τὸ φόνο σου
 καὶ τὴ σφαγὴ, ποὺ στὴν Αὐλίδα σόκαναν. 340
 Γι' αὐτὸν ποὺ ἐφάνη ἐδῶ στὸν ἀφιλόξενο
 τὸν Πόντο ἀπ' τὴν Ἑλλάδα λὲς παράξενα.
 (Στὸ βουκόλο·)
 Καλά, πήγαιν' ἐσὺ τοὺς ξένους φέρε μας·
 καὶ γιὰ τὰ ἐδῶ ὅπως πρέπει θὰ φροντίσω ἐγώ.—
 (Μόγη της·)
 Δόλια καρδιά μου, ἐσὺ ἦσουν πρῶτα γαληνὴ
 στοὺς ξένους, κἦσουν πάντα στοὺς ὁμόφυλους 345
 εὐσπλαχνικὴ, καθάνοσον τὸ δάκρυ τους
 σὰ λάβαινες στὰ χέρια σου ἄντρες Ἑλληνες.
 Μὲ τὰ ὄνειρα ὅμως τώρα, ποὺ μ' ἀγρίεψαν
 θαρρώντας πὼς ὁ Ὀρέστης μου πλιὸ ἀπέθανεν,
 ὅποιοι κι ἂν εἶστε, ξένοι, θὰ μὲ βρῆτε ἐχτρόν. 350

Κι αὐτό, καλές μου, τὸννοιωσα πού εἶναι σωστό :
 Οἱ δύστυχοι, ὅταν νέα συμφορὰ τοὺς βρῆ,
 δὲ συμπονοῦνε πλιὸ τοὺς δυστυχέστερους.
 Ἄλλ' οὔτε ἀκόμα ἀέρα ὁ Δίας ἔστειλε,
 μήτε πέραμα, ἀπ' τῆς Συμπληγαδόπετρης 355
 νὰ φέρῃ τὴν Ἑλένη, πού με χάλασε,
 καὶ τὸ Μενέλαο, γιὰ νὰ τοὺς ἐκδικηθῶ,
 κι Αὐλίδα νέα νὰ κάνω ἐδῶ γιὰ τὴν ἐκεῖ,
 πού σάν μοσχάρι μ' ἔσφαξαν οἱ Ἕλληνες,
 καὶ πρῶτος ὁ πατέρας, πού μ' ἐγέννησεν. 360
 Ὅϊμέ· τῆς συμφορῆς μου ἐκεῖνες δὲν ξεχνῶ·
 πόσες φορὲς δὲν τῶριξα τὰ χέρια μου
 στὰ γένεια καὶ δὲν τῶπιασα τὰ γόνατα,
 λέγοντας : Ἄχ πατέρα μου, παντρεύομαι
 μαύρη παντρεία ἀπὸ σένα· κὲνῶ σφάζεις με, 365
 τραγούδια γάμου ἢ μάνα μου κοί Ἀργίτισσες
 μοῦ τραγουδοῦν, κι ὅλο τὸ σπῖτι ἀντιλαλεῖ
 ἀπ' τὰ σουραύλια· κὲγὼ χάνομαι ἀπὸ σέ.
 Ὁ Ἄδης ἦταν ὁ Ἀχιλλέας πού μῶταξες
 λοιπὸν γιὰ ταίρι, κι ὄχι τοῦ Πηλέα ὁ γιός, 370
 ὅταν μ' ἀπάτη μ' ἔφερνες σ' αἵματηρὸ
 γάμο μὲ τῆς ἀρμάμαξες. Κὲγὼ ἔχοντας
 πέπλα ψιλὰ στὸ πρόσωπο, δὲν ἔπιασα
 στὰ χέρια μου τὰ δέροφι μου, πού ἐχάθη πλιά,
 δὲ φίλησα τὴν ἀδερφή μου ἀπὸ ντροπή, 375
 πού νύφη στοῦ Πηλέα τὰ σπῖτια πήγαίνα·
 κι ἄφησα γιὰ τὸ γυρισμὸ πολλὰ φιλιὰ,
 θαρρώντας νὰ ἰδῶ πάλι τ' Ἀργος. Δύστυχε
 Ὅρέστη μου, ἂν ἐχάθης, τί καλὰ ἄφησες
 καὶ τί εὐτυχίες τοῦ πατρός μας.—Μὰ τῆς θεᾶς 380
 οἱ τρόποι δέ μ' ἀρέσουν· ἐνῶ διώχνει αὐτὴ
 ἀπ' τοὺς βομούς της τοὺς θνητούς, πού μπερδευτοῦν
 σὲ φόνον ἢ καὶ λεχωνιά, ἢ τὰ χέρια τους
 ἔγγιζον νεκρὸ, καὶ μολεμένους τοὺς θαρρεῖ,
 κι ὅμως στὲς ἀνθρωποθυσίες χαίρεται. 385
 Ἄδύνατο ἢ Λητώ, τοῦ Δία ὁμόκλινη,
 νὰ γέννησ' ἔτσι ἀνόητη κόρη. Ἀπίστευτα
 τὰ δεῖτνα τοῦ Ταντάλου στοὺς θεούς, θαρρῶ,
 πὼς ἔφαγαν γλυκὰ τὸ γιό του· τοῦτοι ἐδῶ,
 σάν εἶναι ἀνθρωποφόνοι, ρίχνουν τὸ κακὸ 390
 στὴ θεά· ἐγὼ δὲ θαρρῶ κανένα θεὸν κακόν.

ΣΤΑΣΙΜΟΝ Α΄.

ΧΟΡΟΣ.

(Στροφή α΄.)

Ρέματα συντρεχόμενα τῆς θάλασσας γαλάζια,
 πού μιὰ φορὰ τὴν πέρασεν ἡ Ἴω ξεφρενιασμένη
 σάν ἀπὸ τ' Ἀργος πέταξε πρὸς τᾶξενο τὸ κύμα : 95
 κι ἀπ' τὴν Εὐρώπη φεύγοντας διάβηκε στὴν Ἀσία·
 ποιοὶ τὸν Εὐρώτα ἀφῆκαν
 μὲ τὰ πολλὰ του τὰ νερά, τὰ πράσινα καλάμια, 400
 ἢ τῆς σεμνῆς ἀνάβρυσες τῆς Δίρκας κἔχουν ἔρθει
 σὲ τόπον ἄγριο κι ἄσμιχτο, πού γιὰ τοῦ Δία τὴν κόρη,
 αἷμα χυμένο ἀνθρώπινο ποτίζει τοὺς βομούς 405
 καὶ τοὺς περίστλους ναοὺς ;

(Ἀντιστροφή β΄.)

Ἢ μήπως μὲ τὰ ἐλάτινα διπλόκροτα κουπιὰ τους
 πέρασαν τὸ καράβι τους στὰ κύματα τοῦ Πόντου,
 καὶ μὲ τᾶνεμοφούσκωτα λινὰ πανιά τους τρέχουν 410
 ἀνθρωποὶ μὲ φιλόπλουτη προσπάθεια, πού πασχίζουν
 τὸ βιό τους νὰ πληθύνουν ;
 Καὶ πάντα τῶν φιλόκερδων ἡ ἐλπίδα δὲ χορταίνει, 415
 καὶ φέρνει στοὺς μωρούς κακὸ, πού θαλασσοπαλεῖουν
 καὶ χῶρες βάρβαρες περνοῦν τὸν πλοῦτο τους ναυξήσουν.
 Ἔτσι εἶναι ὁ κόσμος, ἄμετρα πλοῦτη πολλοὶ ζητοῦν,
 κι ἄλλους τὰ μέτρια εὐχαριστοῦν. 420

(Στροφή β΄.)

Πὼς τάχα πέρασαν αὐτοὶ τῆς Συμπληγάδες πέτρες,
 πὼς τοῦ Φινέα τοὺς γιालοὺς πού ἄγρευτοι μένουν πάντα,
 πὼς διάβηκαν τὰ ὀρητικὰ τῆς Ἀμφιτρίτης κύματα, 425
 πού στήνουν κινκλικὸς χοροὺς πενήντα Νεροκόρες,
 καὶ τραγουδοῦν μελωδικὰ μὲς στᾶνεμοφυσήματα,
 πού τὰ πανιά τῶν καραβιῶν φουσκώνουν, ἐνῶ στρίζοι ν430
 στὴν πρύμνη τὰ τιμόνια
 μὲ τοῦ Ζεφύρου τῆς πνοῆς ἢ τῆς ὀρμῆς τοῦ Νότου,
 πὼς πέρασαν τὸ μακρυνὸ τὸ δρόμο τοῦ Ἀχιλλέα,
 στὸν ἔρμον τόπο, πού πετοῦν ἀμέτρητα πουλιὰ, 435
 στοῦ Πόντου τοῦ ἀφιλόξενου τὴν ἄσπρη ἀερογιαλιά ;

(*Ἀντιστροφή β'.*)

Μὲ τῆς κυρᾶς μου τὲς εὐχὰς ἄμποτ' ἐδῶ νὰ φτάσῃ
ἀπὸ τὴν Τροία ἢ ἀκριβὴ τῆς Λήδας κόρη Ἑλένη· 440
μὲ ραντισμὸ θανάσιμο νὰ δροσιστῇ στὴν κόμη της
καὶ νὰ τῆς κόψῃ τὸ λαιμὸ τὸ χέρι τῆς κυρᾶς μας, 445
γιὰ νὰ τιμωρηθῇ πικρὰ γιὰ τὴν ὀλέθρια γνώμη της.
Κι ἂν μὴλεγαν πὼς ἔφτασε κανεὶς ἀπ' τὴν Ἑλλάδα
νὰ γλύσῃ ἐμὲ τὴ δόλιαν 450
ἀπ' τῆς σκλαβιάς τὰ βάσανα, πόση χαρὰ θὰ νὰ εἶχα.
Κι ἄμποτε ὡς ὄνειρεύομαι στὸν τόπο μου νὰ πάγω
καὶ νὰπολάψω σπῆτι μου τραγούδια ἐκεῖ γλυκά,
ποὺ δίνουν στοὺς καλότυχους περίσσια χάρη αὐτά. 455

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ Β'

(*Ἡ κορυφαία τοῦ χοροῦ βλέπει τὸν Ὀρέστη καὶ τὸν Πυλάχη
ποὺ τοὺς δὴγοῦν ἐμμένους οἱ βοσκὲ καὶ λέγει.*)

Ἄλλὰ νὰ τους κοί δυὸ προχωροῦν
μὲ δεμένά τὰ χέρια σφιχτά,
τῆς θεᾶς δυὸ καινούργια σφαχτά,
ὥστε ὁ βοῦκόλος εἶπεν ἀλήθεια.
Γιὰ σωπάτε, καλὲς μου, κοντεύουν
στὸ ναὸ καὶ τὰ δυὸ διαλεχιά
τῶν Ἑλλήνων τὰ θύρατα αὐτά.
Ὡ θεά μου, ἂν α' ἀρέσουν αὐτὰ,
ποὺ σοῦ κάνει τῶν Ταύρων ἡ χώρα,
τὲς θυσιᾶς αὐτὲς δέξου τώρα,
ποὺ σ' ἐμᾶς θεομίσητες ὅμως
τὲς θεωρεῖ τῶν Ἑλλήνων ὁ νόμος.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Καλά· γιὰ τὲς συνήθειες πρῶτα τῆς θεᾶς
νὰ ἰδοῦμε.

(*Πρὸς τοὺς βοσκόλους.*)

Λύστε τῶν ξένων τὰ χέρια ἔσεϊς.
κι ἀφοῦ εἶναι γιὰ θυσίαν ἄς μένουν πλιά ἄδετοι. 470
Καὶ σὰν ἐμπῆτε στὸ ναὸ ἐτοιμάσετε
τώρα ὅσα πρέπει κι ὅσα ὁ νόμος τὰ καλεῖ.—
(*Οἱ βοσκὲλοι μπαίνουν στὸ ναὸ. Ἡ Ἰφιγένεια λέγει στοὺς ξένους.*)
Ὅϊμέ, ποιά μάνα τάχα νὰ σας γέννησε
καὶ ποῖος πατέρας; κι ἀδερφήν, ἂν ἔχετε,
ὦ τί ζευγάρι ἀδέρφια νέα θὰ στερηθῇ
κι ἀνάδερφὴ θὰ μείνῃ. Ποῖος τὴ μοῖρα του 475
ξέρει πὼς θὰ εἶναι τέτοια; Κι ὅλα τῶν θεῶν

εἶν' ἄδηλα· κανεὶς δὲν ξέρει τί κακὸ
θὰ πάθῃ· κείν' ἀγνώριστα τὰ τυχερά.
Καὶ ποῦθε, ὦ ξένοι δύστυχοι, ἐδῶ φτάσατε;
Μακρὸ εἶχετε ταξίδι, κι ἀπ' τὰ σπῆτια σας 480
μακριά, στὸν κάτω κόσμον, θὰ εἰστε πάντοτε.

ΟΡΕΣΤΗΣ. Τί κλαῖς, καὶ μᾶς λυπεῖς κοντὰ στίς συμφορὰς
ποὺ θὰ μας βροῦν, γυναῖκα, ὅποια κι ἂν εἶσ' ἐσύ;
Φρόνιμο δὲ θαρρῶ τὸ μελλοθάνατο
ποὺ θέλει μ' ὄδυμους τὸ φέβο νὰ νικᾷ 485
τοῦ ὀλέθρου· κι ὁ μωρὸς χωρὶς ἐλπίδα ζωῆς
θρηνεῖ κοντὰ στὸν Ἄδη· γιὰτὶ δυὸ κακὰ
σμίγει ἀντίς ἕνα· καὶ γιὰ ἀνόητος ἀπερνᾷ
κι ὅμοια ἀποθνήσκει· ἄς μείνωμε στὴν τύχη πλιά.
Κεῖν' εἶναι νὰ μὴ μᾶς κλαῖς ἐσύ· κεῖν' ἔμελλε 490
τοῦ τόπου τὲς θυσιᾶς καὶ τὲς ξέρομε.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ποῖος τάχ' ἐδῶ ἀπ' τοὺς δυὸ σας ὀνομάζεται
Πυλάχης; Πρῶτ' αὐτὸ νὰ μάθω ἐπιθυμῶ.

ΟΡΕΣΤΗΣ. Αὐτός, ἂν δὲ νὰ μάθῃς τοῦτο ἐπιθυμῆς. 495

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Κι ἀπὸ ποιά χώρα Ἑλληνικὴ κρατιέται αὐτός;

ΟΡΕΣΤΗΣ. Κι ἂν σοῦ τὸ πῶ, γυναῖκα, τί θὰ ὠφελῆθῃς;

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Μὴν εἶστ' ἀδέρφια ἀπὸ μιὰ μάνα καὶ τὰ δυὸ;

ΟΡΕΣΤΗΣ. Μᾶς ἀδερφώνει ἀγάπη, ὄχι συγγένεια.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Κεῖν' εἶναι πὼς σ' ὀνόμασε ὁ πατέρας σου;

ΟΡΕΣΤΗΣ. Δίκαια μπορῶ ἐγὼ δύστυχος νὰ ὀνομαστῶ. 500

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Αὐτὸ δέ σε ρωτῶ· στὴν τύχη δὲς το αὐτό.

ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἄγνωστοι σὰν χαθοῦμε δὲ θὰ μᾶς γελοῦν.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Τί σε πειράζει; ἢ τόσο μεγαλοφρονεῖς;

ΟΡΕΣΤΗΣ. Τὸ σῶμα μου θὰ σφάξῃς, ὄχι τὸ νομα.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Οὐδὲ κὰν θὰ μου πῆς ποιά εἶναι ἡ πατρίδα σου; 505

ΟΡΕΣΤΗΣ. Ζητᾶς γιὰ μὲν' ἀνώφελα, ἀφοῦ θὰ χαθῶ.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Τὴ χάρη αὐτὴ νὰ κάνῃς τί ἐμποδίζεσαι;

ΟΡΕΣΤΗΣ. Τ' Ἄργος τὸ φημισμένο εἶν' ἡ πατρίδα μου.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Γιὰ τοὺς θεοὺς ἀλήθεια, ξένη, εἶσ' ἀπὸ κεί· 510

ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἄπ' τὲς Μυκῆνες, ποὺ εὐτυχοῦσαν ἄλλοτες.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Σ' ἐδιώξαν ἀπ' τὸν τόπο σου ἢ πὼς ἔφυγες;

ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἐφυγα μ' ἕναν τρόπο θέλοντας καὶ μὴ.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἄραγε, ἂν σὲ ρωτήσω κάτι θὰ μου πῆς;

ΟΡΕΣΤΗΣ. Γιὰ νὰ ἐλαφρώσω λίγο ἀπὸ τὴ συμφορὰ;

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Κι ὅμως μᾶς ἤθελες ἀπὸ τ' Ἄργος ποθεινός. 515

ΟΡΕΣΤΗΣ. Μπορεῖ γιὰ σένα, ὄχι ὅμως βέβαια καὶ γιὰ μέ.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἰσὼς ξέρεις τὴν Τροία, ποὺ λὲν παντοῦ γι' αὐτὴ.

ΟΡΕΣΤΗΣ. Μηδὲ σπὸν ὕπνο μου ἤθελα νὰ τὴν ἰδῶ,

- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Λέγουν πώς πλιό δὲν εἶναι καὶ ρημάχτηκεν.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἐτοί εἶναι ἀλήθεια, ψέματα δὲν ἄκουσες. 520
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Γύρισε ἢ Ἑλένη πάλι στὸ Μενέλαο;
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἦρθε, μὰ γιὰ δικοῦ μου κάποιου συμφορά.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Καὶ ποῦ εἶναι; Καὶ σ' ἐμὲ χρωστᾷ κάποιον κακό.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Στὴ Σπάρτη μὲ τὸν πρῶτον ἄντρα της μαζί.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ὡ μισητὴ σ' ἐμένα καὶ στοὺς Ἕλληνες. 525
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἀπόλαψα κὲγὼ κάτι ἀπ' τοὺς γάμους της.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Κῆρυγε, ὡς λέν, ὁ γυρισμὸς τῶν Ἀχαιῶν;
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Πῶς ὅλα μὲ ρωτᾷς σὰν τᾶπιασες μὲ μιᾷς.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Πρὶν νὰ πεθάνης θέλω νὰ τὰ μάθω αὐτά.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἄφοῦ τὸ θέλεις ρῶτα με καὶ θὰ σοῦ πῶ. 530
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἀπὸ τὴν Τροία ὁ μάντης Κάλχας γύρισεν;
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Ὡς ἔλεγαν οἱ Μυκηναῖοι, χάθηκεν.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Θεά μου, τί καλά. Καὶ τοῦ Λαέρτη ὁ γιός;
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Δὲ γύρισεν ἀκόμα, ἀλλά, ὅπως λέγουν, ζῆ.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἄ νὰ χαθῆ, χωρὶς νὰ ἰδῆ τὸν τόπο του. 535
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Μὴν τὸν καταραστῆς; σ' ὅλα του εἶν' ἄμοιρος.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ζῆ τῆς Νεράιδας Θετίδας ἀκόμα ὁ γιός;
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Δὲ ζῆ; ἦταν μάταιος στὴν Αὐλίδα ὁ γάμος του.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Δόλος ἦταν, ὡς λέν ἐκεῖνοι πῶπαθαν.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Μὰ ποιά εἶσαι, ποῦ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἔτσι ρωτᾷς; 540
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Εἶμαι ἀπ' ἐκεῖ· μικρὴ σὰν ἤμουν χάθηκα.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Δίκαια λοιπὸν ποθεῖς νὰ μάθης γιὰ τὰ ἐκεῖ.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Τί κάνει ὁ στρατηγός, ποῦ λέν πὼς εὐτυχεῖ;
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Πίσίς; γιὰτὶ αὐτὸν ποῦ ξέρω ἐγὼ δὲν εὐτυχεῖ.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἄκουσα κάποιον βασιλιά Ἀγαμέμνονα. 545
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Δὲν ξέρω αὐτὸν τὸ λόγο, κυρά μου, ἄφησ' τον.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Μὴ γιὰ τοὺς θεοὺς, μὸν πές μου, ξένε, νὰ χαρῶ.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Πέθανε ὁ δόλιος, κι ἄλλον κάποιον χάλασε.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Πέθανε; μὲ ποιὸν τρόπο; δυστυχία μου.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Τί στέναξες γι' αὐτό; μὴ σοῦ ἦταν συγγενής; 550
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Στενάζω γιὰ τὴν πρῶτην εὐτυχία του.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Φριχτὰ ἐχάθη, τὸν ἔσφαξε ἢ γυναῖκα του.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ὡ πάγκλαυστη κὴ φόνισσα κι αὐτὸς μαζί.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Πᾶψε πλιά, κι' ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα μὴ ρωτᾷς.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Τόσο μόνον, τοῦ δύστηχου ἢ γυναῖκα ἂν ζῆ. 555
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Δὲ ζῆ; τὸ ἴδιο τὸ τέκνο της τὴ σκότωσε.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ὡ χαλασμένο σπῆτι. Σὰν τί θέλοντας;
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Νὰ ἐκδικηθῆ τὸ αἷμα τοῦ πατέρα του.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ὡ τί καλά κακὸ δίκιο ξαγόρασε.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἄν κείχε δίκιο μὰ οἱ θεοὶ τὸν κυνηγοῦν. 560

- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Δὲν ἄφηκε ἄλλο τέκνο ὁ Ἀγαμέμνονας;
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Μόνον μιὰ κόρη, τὴν Ἥλέκτραν, ἄφησε.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Γιὰ τὴ σφαγμένη κόρη λέγουν τίποτε;
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Τίποτε, παρὰ μόνον πὼς ἀπέθανε. 565
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Κριμα σ' αὐτὴ καὶ στὸ γονιό της τὸ φονιά.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Γι' ἄχαρη χάρη ἐχάθη γυναικὸς κακῆς.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ζῆ στ' Ἄργος ὁ γιὸς τοῦ πατρὸς ποῦ ἀπέθανε;
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἄθλιος γυρνᾷ παντοῦ, δὲ στέκει πουθενά.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Χαθῆτε, ψεύτικα ὄνειρα κι ἀσήμαντα.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Δὲν εἶν' ὅμως κοῖ θεοί, ποῦ λέγονται σοφοί, 570
 πλιό ἀληθινοὶ ἀπὸ τὰ ὄνειρα τὰ φτερωτά.
 Μεγάλη ταραχὴ εἶναι καὶ στάνθρῳπινα
 καὶ στὰ θεϊκά· γι' αὐτὸ καὶ θλίβεται κανεὶς,
 ποῦ πίστεψε τοὺς μάντες, ἂν καὶ φρόνιμος,
 καὶ—γιὰ ὅσους ξέρουν—χάθηκ' ὅπως χάθηκεν. 575
 ΧΟΡΟΣ. Ἄλιμονο· κέμεῖς; κοὶ δόλιοι μας γονεῖς;
 ζοῦν τάχα; δὲ ζοῦν τάχα; ποῖος θὰ μᾶς τὸ πῆ;
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Γιὰ ἀκούστε· σὲ μιὰ σκέψη, ξένοι μου, ἔριτσα
 καὶ γιὰ δικὸ σας ὄφελος πασχίζοντας 580
 καὶ γιὰ δικό μου. Κῆτσι μόνον γένεται
 τῶφέλιμο, ἂν τὸ ἴδιο ἀρέση σ' ὅλους μας.
 Θέλεις, ἂν σὲ γλυτώσω, στ' Ἄργος σὰ θὰ πᾶς
 κάτι νὰ πῆς στοὺς φίλους μου, καὶ δώσης τους
 ἓνα μου γράμμα, ποῦ κάποιος αἰχμάλωτος 585
 μὲ τῶγραψε σὰ μ' ἐλυπήθη, βλέποντας
 πὼς τὸ δικό μου χέρι δὲν τὸν σκότωνε
 μὰ ὁ νόμος, ποῦ ἢ θεὰ τὸν παραδέχεται;
 Γιατὶ δὲν εἶχα ποῖος στ' Ἄργος γυρίζοντας
 νὰ πῆ γιὰ μὲ καὶ πάρη μου τὰ γράμματα 590
 καὶ σὲ κανένα συγγενῆ μου δώση τα.
 Κῆσύ—γιατὶ εἶσαι, ὡς βλέπω, ἀπὸ καλὴ γενιὰ
 καὶ ξέρεις τὲς Μυκῆνες κι ὅσους θέλω ἐγὼ—
 γλύτωσε, καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἐλαφρὸ γράμμα μου
 λάβε καλὸ μισθό, τὴ σωτηρία σου.
 Κι' αὐτός, σὰν ἀναγκάζει ἢ χώρ' αὐτή, ἀπὸ σὲ 595
 θὰ χωριστῆ καὶ θὰ θνοιαστῆ στὴ θεά.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Καλὰ ὅλα τά εἶπες, ἔξὸν ἓνα, ξένη μου·
 βαρὺ κακὸ σ' ἐμένα αὐτὸν ἂν σφάζετε.
 Ἐγὼ εἶμαι ὁ φορτωτῆς τῶν συμφορῶν· αὐτὸς
 μ' ἀκολουθεῖ στὰ βάσανά μου σύντροφος. 600
 Λοιπὸν δὲν εἶναι δίκιο ἐγὼ ἀπὸ τὰ κακὰ
 νὰπαλλαχτῶ καὶ νᾶβρη αὐτὸν ὁ χαλασμός.

- Ἄλλ' ἔτσι ἄς γένη· δὸς τὸ γράμμα σου σ' αὐτὸν
καὶ μὴ σε μέλει, στ' Ἄργος θὰ τὸ πάη· κέμει
ποιὸς θέλει ἄς μὲ σκοτώσῃ· εἶναι βαρεῖά ντροπὴ 605
νὰ ρίξῃ στὰ δεινὰ κανεῖς τοὺς φίλους του
καὶ νὰ γλυτώσῃ ὁ ἴδιος· κείναι ὁ φίλος μου
τέτοιος, ποὺ θέλω αὐτὸς νὰ ζῇ πάρεξ ἐγώ.
- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ὡ φρόνιμη βουλή, ἀπὸ ρίζα εὐγενική
φαίνεσαι πού εἶσαι καὶ στοὺς φίλους σου πιστός· 610
ἄς ἦταν τέτοιος κι ὁ ἀδερφός ποὺ μὲ μείνει.
Γιατὶ κέγὼ δὲν εἶμαι δίχως ἀδερφό,
παρὰ μόνον ποὺ δὲν τὸν βλέπω, ξένοι μου.
Κι ἀφοῦ τὰ θέλεις ἔτσι αὐτὸν θὰ στείλωμε
νὰ πάη τὸ γράμμα, ἐσὺ ὅμως θὰ θυσιάστῃς·
κείσαι θαρρῶ, ἐσὺ πρόθυμος πολὺ γι' αὐτό.
- ΟΡΕΣΤΗΣ. Καὶ ποιὸς θὰ κἀνῆ τῇ θυσίᾳ τῇ φοβερῇ;
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἐγὼ· γιατί· ἔχω αὐτὴν τῆς θεᾶς τὴν ἐντολή.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἀζήλευτο κι ὀλέθριον πρᾶμα, κόρη μου.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Μὰ βρίσκομαι σ' ἀνάγκη ἀκατανίκητη. 620
ΟΡΕΣΤΗΣ. Μὲ τὸ σπαθὶ νὰ σφάζῃς ἄντρες, κόρη ἐσύ;
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ὅχι· μόνον θὰ σοῦ ραντίσω τὸ λαιμό.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Καί, ἂν πρέπη νὰ ρωτήσω, ποιὸς θὰ σφάξῃ με;
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Μὲς στὸ ναὸ εἶναι αὐτοί, ποὺ τὸχουν ἔργο τους.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Καὶ σὰν πεθάνω ποιὸς τάφος θὰ με δεχτῆ; 625
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Μέσα εἶν' ὑπόγειο χάσμα μὲ ἱερὴ φωτιά.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἄχ ἄς με νεκροστόλιζε χέρι ἀδερφῆς.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Χαμένη ἢ εὐχὴ σου, ὅποιος κι ἂν εἶσαι δύστηχε,
γιατὶ μακριὰ εἶναι ἀπὸ τὴ βάρβαρη τῇ γῆς.
Ἄλλ' ὅμως, ἀφοῦ εἶσαι Ἑλληνας, ὅ τι μπορῶ 630
γιὰ σὲ θὰ κάνω. Μὲς στὸν τάφο σου πολλὰ
στολίδια θὰ σου βάλω, καὶ τὸ σῶμα σου
μὲ ξανθὸ λάδι θὰ τὸ σβήσω, ρίχνοντας
μὲς στὴ φωτιά σου καὶ τῆς ξανθομέλισσας
τῆς ὀρεινῆς τὸ μέλι τάνθοσταλάχτο. 635
Μὰ πάω νὰ φέρω ἀπ' τῆς θεᾶς τὰνάκτορα
τὸ γράμμα· ἀλλὰ νὰ μὴ θαρρῆς πὼς φταίω ἐγώ.—
Κεσεῖς νὰ τοὺς φυλάτ' αὐτοῦ χωρὶς δεσμά.—
Ἴσως στ' Ἄργος θὰ στείλω ἀνέλπιστες χαρὲς
σὲ κάποιον ἀπ' τοὺς δικούς μου, ποὺ ἀγαπῶ πολὺ· 640
πὼς θὰ χαρῆ σὰ μάθη ἀπὸ τὸ γράμμα μου
πὼς ζοῦν ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς νόμιζε νεκρούς.
- (Μπαίγουν στὸ ναό.)

Κομμός.

- ΧΟΡΟΣ. (Στροφὴ· Α' ἡμιχόριον.)
Σένα κλαίω, ποὺ σ' ἐτοιμάζουν
γιὰ θυσία καὶ σὲ ραντίζουν
μὲ ρανίδες φονικές.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Νὰ μὴ με κλαῖτε, ξένες, μὸν νὰ χαίρεστε.
- ΧΟΡΟΣ. (Ἀντιστροφή· Β' ἡμιχόριον.)
Σένα ὅμως καλοτυχίζω,
ποῦχες τέτοια μοῖρα, νιέ μου,
στὴν πατρίδα σου νὰ πᾶς.
ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Μὰ ἀφοῦ πεθαίνει ὁ φίλος μου τί μ' ὄφειλεῖ; 650
- ΧΟΡΟΣ. (Ἐπιπλοδός.)
(Α' ἡμιχόριον· στὸν Πυλάδην.)
Ὡ πικρὸς ὁ γυρισμός σου.
(Β' ἡμιχόριον· στὸν Ὀρέστη.)
Χάθηκες, ἀλίμονό σου,
χάθηκες, κρῖμα σ' ἐσέ.
(Ὅλος ὁ χορός.)
Ποιὸς χειρότερα ἀπ' τοὺς δυό;
κείναι ἀκόμα ὁ λογισμός μου δίβουλος καὶ δίδυμος, 655
ἂν ἐσένα ἢ τοῦτον πρέπει νὰ θρηνήσω πλειότερο.
- ΟΡΕΣΤΗΣ. Μὴν ἔπαθες, Πυλάδη, ὅ τι ἔπαθα κέγὼ;
ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Δὲν ξέρω τί ρωτᾶς γιὰ νὰ σου ἀποκριθῶ.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Ποιὰ νᾶναι τούτῃ ἢ νιά; πόσο Ἑλληνόπρεπα 660
μᾶς ρώτησε γιὰ τῆς Τροίας τὰ βάσανα
καὶ τῶν Ἀχαιῶν τὸ γυρισμό, γιὰ τὸ σοφὸ
τὸν Κάλχα, καὶ τὸν Ἀχιλλέα, πὼς ἐκλαιγε
τὸ δύστηχο Ἀγαμέμνονα, ρωτώντας με
γιὰ τὴ γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του. Θαρρῶ 665
κι Ἀργίτισσα εἶν' ἡ ξένη· ἀλλιῶς δὲ θάστεινε
γράμμα καὶ δὲ θὰ ρώταε τέτοια, ὡς νᾶθελεν
ἂν εὐτυχοῦσε τ' Ἄργος νὰ εὐτυχῇ κι αὐτή.
- ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Ὅσο μὲ πρόλαβες· κέσὺ τὰ ἴδια λές,
ἐξὸν ἕνα: μὲ κόσμο ὅσοι ἀνταμώνονται 670
ξέρουν τῶν βασιλᾶδων τὰ παθήματα.—
Ἄλλὰ καὶ κάποιον ἄλλον λόγον εἶπε αὐτή:

- ΟΡΕΣΤΗΣ. Ποιόν; πές νά τόν ξετάσωμε καλύτερα.
 ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Ντροπή μου νά χαθῆς ἐσὺ κέγῳ νά ζῶ
 μαζί σου ἦρθα ὡς ἐδῶ, μαζί σου θά χαθῶ. 675
 Γιατί κακόν καὶ φοβητάριον θά με ποῦν
 στ' Ἄργος καὶ στή Φωκίδα τὴν πολύροαχην,
 καὶ θά φανῶ στὸν κόσμον — εἶναι πολλοὶ οἱ κακοί —
 πῶς σ' ἄφηκα κέγῳ μονάχα γλύτωσα,
 ἢ μὲς στὲς συμφορὰς ποῦβραν τὸ σπίτι σου 675
 πῶς γιὰ τὴ βασιλεία σὲ δολοφόνησα,
 τὴν ἀδερφή σου παίρονοντας γυναῖκά μου,
 τοῦ θρόνου κληρονόμα. Αὐτὰ φοβοῦμ' ἐγὼ
 καὶ ντρέπομαι, καὶ ἀδύνατο μαζί μὲ σὲ
 νά μὴ σφαγῶ καὶ ξεψυχήσω καὶ καῶ, 685
 ἀφοῦ εἶμαι φίλος καὶ φοβοῦμαι τὴ ντροπή.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Μίλα καλά· τὰ πάθη μου μονάχος μου
 πρέπει νά τὰ ὑπομείνω· δὲ βαστῶ διπλοὺς
 πόνους, ἀφοῦ εἶναι δυνατὸ μονοῦς. Αὐτό,
 ποῦ φέρνει ὡς λὲς ντροπὴ καὶ φόβος, εἶναι γιὰ μέ, 690
 ἂν θά σκοτώσω ἐσέ, βοηθὸν τῶν κόπων μου.
 Γιὰ μένα ὅμως κακὸς δὲν εἶν' ὁ θάνατος,
 ἀφοῦ οἱ θεοὶ μὲ τιμωροῦν· μὰ ἐσὺ εὐτυχεῖς
 κέχεις σωστὸ κι ἀμόλυντο τὸ σπίτι σου,
 ἐγὼ ὅμως μαῦρο κι ἄνομο. Κι ἀφοῦ σωθῆς 695
 σὰν κἀνης τέκν' ἀπὸ τὴν ἀδερφοῦλα μου,
 ποῦ σῶδωκα γυναῖκα, θά μου ἀνάψετε
 τῶνομα καὶ ποτὲ δὲ θά ξεκληριστῇ
 τὸ πατρικὸ μου. Ἄλλὰ σύρε καὶ ζῆσ' ἐσὺ
 στὰ γονικά μου, καὶ ὅταν στήν Ἑλλάδα πᾶς 700
 καὶ σταλογότροφο Ἄργος, ἔτσι δοκίζω σε
 στὸ δέξιόν σου τὸ χέρι: τάφον χτίσε μου
 καὶ μνήμα ἐπάνω καὶ σ' αὐτὸν τὸ δάκρυ τῆς
 ἄς δώση ἢ ἀδερφή μου καὶ τὴν κόμη τῆς.
 Καὶ πῆς πῶς μὲ θυσίασε μιὰ Ἀργίτισσα 705
 σὲ τοῦτον τὸ βωμὸ καὶ μὴν ἀφήσης μου
 τὴν ἀδερφή ποτέ, βλέποντας ξέκληρα
 κέσμα τὰ πατρικά μου. Σύρε στὸ καλό,
 πρώτε μου φίλε, ἡγαρδιακὲ, συγκυνηγὲ
 καὶ συνανατροφέ μου, ἐσὺ ποῦν τράβηξες 710
 λύπες πολλὰς στὰ πάθη μου. Μ' ἀπάτησεν
 ὁ Φοῖβος ἂν καὶ μάντης· καὶ μὲ πονηριά
 μ' ἔδιωξ' ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, γιατί ντρέπονταν
 τοὺς πρὶν χρησμούς του. Ἐγὼ σ' ὄλα τὸν πίστεψα,

- καὶ χάνομαι ἀφοῦ σκοτώσα τὴ μάνα μου. 715
 ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Καὶ τάφο θάχης καὶ στήν ἀδερφή σου ἐγὼ
 δὲ θάπιστήσω, δόλιε, ποῦ θά σ' ἀγαπῶ
 πλειότερο πεθαμένο παρὰ ζωντανόν.
 Ἄλλὰ τοῦ θεοῦ τὸ μάντεμα δὲ σ' ἐβλάψεν,
 ἂν καὶ κοντὰ στὸ φόνο τώρα στέκεσαι. 720
 Μὲν ἢ μεγάλη δυστυχία, σὰν ἐρθῇ,
 δίνει καὶ τὲς μεγάλες τὲς μεταβολές.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Σῶπα· δὲ μ' ὠφελοῦν τ' Ἀπόλλωνά οἱ χρησμοί·
 γιατί ἔξω ἀπ' τὸ ναὸ περνᾷ ἡ γυναῖκα αὐτή.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Πᾶτε ἐσεῖς τώρα νά παραβηθῆσθε 725
 τοὺς ἄλλους μέσα ποῦ εἰτοιμάζουν τὴ σφαγὴ. —
 Ἐνοί μου, αὐτὸ εἶν' τὸ γράμμα μου, πολὺφυλλο
 καὶ παραδιπλωμένο· ἀκούστε νά σᾶς πῶ
 τί θέλω ἀκόμα· ἀλλάζει πάντα ὁ ἄνθρωπος
 σὰν πάρη θάρρους φεύγοντας τὴ συμφορὰ. 730
 Κέγῳ φοβοῦμαι μήπως σὰν φύγη ἀπ' ἐδῶ
 δὲ θά σκεφτῇ καὶ τὲς παραγγελιές μου αὐτός,
 ποῦ μέλλει στ' Ἄργος νά μου πᾶν τὸ γράμμ' αὐτό.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Λοιπὸν τί θέλεις; καὶ γιατί εἶσαι ἀνήσυχη;
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἄς μ' δοκιστῇ πῶς θά μου πᾶν τὸ γράμμ' αὐτό 735
 στ' Ἄργος, στὰ χέρια τῶν δικῶν μου, ποῦ ποθῶ.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἄλλὰ κέσθ' γι' αὐτὰ τὸ ἴδιον θά δοκιστῆς.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Σὰν τί νά κάνω ἢ νά μὴν κάνω; λέγε τό.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Ν' ἀφήσης ἀπ' ἐδῶ νά φύγη ζωντανός.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Σωστά· ἀλλιῶς πῶς θά πάγῃ τὲς παραγγελιές; 740
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Καὶ θά ἐπιτρέψῃ αὐτὰ τοῦ τόπου ὁ βασιλιάς;
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Θά πείσω τον, κέγῳ στὸ πλοῖο θά βάλω τον.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. (Στὸν Πύλλαδην)
 Ὅρκισον·
 (Στὴν Ἰφιγένεια)
 λέγ' ἐσὺ τὸν ὄρκον τὸν ἱερό.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Πρέπει νά πῆς: θά δώσω στοὺς δικούς σου αὐτό.
 ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Θά δώσω στοὺς δικούς σου αὐτὸ τὸ γράμμα σου. 745
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Κέγῳ ἀπ' ἐδῶ θά σ' ἀποστείλω ζωντανό.
 ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Καὶ ποιόν θεὸ μού δοκίξεσαι γι' αὐτὰ ποῦ λές;
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Τὴν Ἀρτεμὴν, ποῦ τὸ ναὸ τῆς κυβερνῶ.
 ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Κέγῳ τὸ Δία, τοῦρανοῦ τὸ βασιλιᾶ.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Κι ἂν δὲ σταθῆς στὸν ὄγκο σου καὶ βλάψῃς με; 750
 ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Σπίτι μου νά μὴν πᾶν. Κέσθ' ἂν δὲ σώσης με;
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ποτὲ νά μὴν πατήσω στ' Ἄργος ζωντανή. —
 ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Ἄκουε λοιπὸν τὸν λόγον ὅπου ἀφήσαμε.

- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἄλλ' ἂν εἶναι σωστός, ξαναορκιζόμεστε.
 ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Ἐξαίρεση μιὰ δός μου· ἂν πάθῃ τίποτε 755
 τὸ πλοῖο καὶ μὲ τὰ πράματα στὴν τρικιμιὰ
 τὸ γράμμα σου ἂν χαθῇ κ' ἐγὼ μόνον σωθῶ,
 ἀπαλλαγμένος νὰ εἶμαι ἀπὸ τὸν ὄρκο αὐτόν.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἐέρεις τί λέω; γιατί πολλά εἶναι δυνατὰ·
 μὲ λόγια θὰ σοῦ πῶ νὰ πῆς στοὺς φίλους μου 760
 αὐτὰ ποὺ εἶναι γραμμένα μὲς στὸ γράμμα μου.
 Ἔτσι εἶναι ἀσφάλεια· κι ἂν θὰ σώσης τὴ γραφὴ
 μόνῃ της τὰ γραμμένα ἀμίλητη θὰ πῇ·
 κι ἂν θὰ χαθῇ στὴ θάλασσα τὸ γράμμ' αὐτό,
 τοὺς λόγους μου θὰ σώσης, ἂν σωθῆς κ' ἐσύ. 765
 ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Καλά εἶπες καὶ γιὰ σένα καὶ γιὰ μέ. Λοιπὸν
 πές μου σ' ἐ ποιὸν πρέπει νὰ πάω τὸ γράμμα σου
 στ' Ἄργος, καὶ τί λές νὰ τοῦ πῶ ἀπὸ μέρους σου.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Πὲ στὸν Ὀρέστη, τ' Ἀγαμέμνονα τὸ γιό·
 αὐτὰ ἢ Ἰφιγένεια παραγγέλλει ζωντανή, 770
 πῶσφαξαν στὴν Ἀΐλιδα καὶ θαρροῦν νεκρή.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Καὶ ποῦ εἶν' ἐκείνη; γύρισε ἄφοῦ πέθανεν;
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Αὐτὴ ποὺ βλέπεις· μὴν κόφτεις τὸ λόγο μου.
 Φέρε με στ' Ἄργος πρὶν πεθάνω, ἀδέρφι μου,
 κι ἀπὸ τὸν ἄγριο τόπο, πῶχω τὴν τιμὴ 775
 νὰ σφάζω στὴ θεὰ τοὺς ξένους, πάρε με.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Πυλάδῃ τί νὰ πῶ; ποῦ νὰ βρισκόμαστε;
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. (Ἐξακολουθεῖ.)
 Ἄλλιῶς θὰ σοῦ καταραστῶ τὸ σπίτι σου,
 Ὀρέστη, —σοῦ εἶπα τ' ἔνομά του δυὸ φορές.
 ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Θεοὶ μου·
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Στὰ δικά μου τί κλεῖς τοὺς θεοὺς; 780
 ΠΥΛΛΑΔΗΣ. Τίποτε· πῆγε ὁ νοῦς μου ἄλλοῦ· τελείωνε.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἀμέσως θὰ σου πῶ πράματ' ἀπίστευτα·
 Πές του πῶς τότε μ' ἔσωσ' ἢ θεὰ Ἄρτεμη—
 σὰν ἔδωκε ἓνα ἐλάφι, ποὺ στὸν τόπο μου
 θυσίασ' ὁ πατέρας μου, νομίζοντας 785
 πῶς ἔμπηξε σ' ἐμὲ ταρὺν μαχαίρι του—
 καὶ μ' ἔφερε ἔδῳ πέρα. Αὐτὰ τοῦ γράφω ἔδῳ.
 ΠΥΛΛΑΔΗΣ. ὦ ἐσὺ ποῦ μ' ἔχεις δέσει μ' ὄρκους εὐκόλους,
 μὰ καὶ πιστὰ μοῦ ὠρκίστης, δὲ θαρρήσω ἐγὼ,
 καὶ θὰ ἐκτελέσω εὐθὺς τὸν ὄρκο πῶκανα.— 790
 Ὀρέστη, νά, σοῦ φέρνω καὶ σοῦ δίνω πλιά
 τὸ γράμμ' ἀπὸ τὴν ἀδερφή σου αὐτὴν ἔδῳ.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Τὸ δέχομαι· κι ἀφήνοντας τὰ γράμματα

- θὰ λάβω μ' ἔργα, ὄχι μὲ λόγια τὴ χαρά.
 (Ὀρμῆ νὰγκολιαστὴ τὴν Ἰφιγένεια, κ' ἐκείνη φεύγει.)
 Ἀγαπημένη μου ἀδερφή, ἂν καὶ τάχασα 795
 μὰ σφίγγοντάς σε στὰνυπάκουα χέρια μου,
 γι' αὐτὰ τὰ θαυμαστὰ ποῦ ἀκούω εὐφραίνομαι.
 ΧΟΡΟΣ. Ἐένε, τῆς θεᾶς τὴν ὑπερέτρια εἶν' ἀπρεπο
 νὰγκολιαστῆς καὶ ἔγγιξης τὰ ἱερὰ πέπλα της.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Συνάδερφή μου, κόρη τοῦ ἴδιου μας γονιοῦ 800
 τ' Ἀτρείδη, μὴ με φεύγεις, πῶχεις ἀδερφόν,
 ἐνῶ ποτὲ δὲν πίστευες νὰ τὸν ἰδῆς.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἐσὺ ἀδερφός δικός μου; πᾶψε νὰ τὸ λές.
 Στ' Ἄργος καὶ στὴ Ναυπλία ἐκεῖνος βρίσκεται.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Δὲν εἶναι ὁ ἀδερφός σου· ἐκεῖ, ταλαίπωρη. 805
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἀλήθεια ἢ Τυνδαρίδα λές σ' ἐ γέννησε;
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Γεννήθηκα ἀπ' τὸ γιό τοῦ γιοῦ τοῦ Πέλοπα.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Τί λές; κ' ἔχεις σ' αὐτὰ καμιά ἀπόδειξη;
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Ναι· γιὰ τὸ πατρικό σου, ἂν θέλῃς, ρῶτα με.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἐσὺ πρέπει νὰ λές καὶ νὰ σ' ἀκούω ἐγώ. 810
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Λέω πρῶτ' αὐτὰ, ποῦ ἀπ' τὴν Ἥλέκτραν ἄκουσα·
 ἔξερεις τοῦ Θυέστη καὶ τ' Ἀτρέα τὸ μάλομα;
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Τῶχω ἀκουστό, γιὰ τὸ χροσόμαλλο τᾶρνι.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἐέρεις ποῦ αὐτὰ σ' ὑφάδια ἀραῖα τὰ ὑφανες;
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Μοῦ ἔγγιζεις τὴν καρδοῖλα, ἀγαπημένη μου. 815
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Κῦφανεσ στὰ πανιὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα;
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Κι αὐτὸ ὑφανα μὲ πλέξιμο καλόμιτο.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Κὴ μάνα πρὶν στὴν Αὔλη πᾶς δὲ σ' ἔλουσε;
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Δὲν τὸ ξεχνῶ, κι ὁ γάμος μου ἦταν ἄτυχος.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Στὴ μάνα τὲς πλεξοῦδες σου δὲν ἔστειλες; 820
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Στὸν τόπο τοῦ κορμιῦ μου, γιὰ τὸ μνήμα μου.
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Τώρα θὰ πῶ κι ὅσα εἶδα μὲ τὰ μάτια μου·
 τὴν παλιὰ λόγῃ, ποῦ βαστοῦσε ὁ Πέλοπας
 καὶ τὸν Οἰνόμαο σκότωσε κ' ἐπῆρε του
 τὴν κόρην Ἰπποδάμεια, κρυμμένη ἐκεῖ 825
 στὸ πατρικό μας, μὲς στὸν παρθενῶνα σου.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. ὦ τρισαγαπημένη μου, καὶ περιπόθητέ μου,
 μακριὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα μας, μακριὰ ἀπὸ τ' Ἄργος σ' ἔχω·
 μονάκριβέ μου Ὀρέστη. 830
 ΟΡΕΣΤΗΣ. Κ' ἐγὼ ἔχω σένα, ποῦ νεκρὴ θαρροῦσαμε πῶς εἶσαι.
 Καὶ καταστάζει ὁ πόνος μας μὲ τὴ χαρὰ σμιγμένος
 δάκρυα πυκνὰ ἀπ' τὰ μάτια σου, καθὼς κι ἀπ' τὰ δικά μου.
 ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Βορέφος ἀκόμα σ' ἄφησα μικρό. Νὰ παραστήσουν 835
 τὴν εὐτυχία μου ποτὲ τὰ λόγια μου δὲ φτάνουν.

- τοῦτα κι ἀπὸ τὰ θαύματα κι ἀπὸ τὸν καθὲ λόγον
ἔχουν περάσει εμπρός.
- ΟΡΕΣΤΗΣ. Κοί δυὸ ἄμποτε ἀπ' ἐδῶ κέμπρος νὰ ζοῦμ' εὐτυχιμένοι.
- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Καλές μου φίλες, ἔλαβα μιὰ ἀνέλπιστη χαρά·
καὶ τρέμω ἀπὸ τὰ χέρια μου μὴ φύγη καὶ πετάξη
στὸν οὐρανὸ ψηλά.
Ὡ σπίτι μου, ποῦ σὶ Κύκλωπες θεμελιωμένο σ' ἔχουν, 845
ὦ ποθεινὴ πατρίδα μου Μυκήνα, εὐχαριστῶ
καὶ χάρη σοῦ χρωστῶ
γιὰ τὴ ζωὴν ὁπῶδες καὶ τὴν ἀνατροφήν·
ὁπού μου ἀνάστησες αὐτὸν τὸν ἀκριβὸ ἀδερφό μου,
γιὰ φῶς στὸ πατρικὸ μου.
- ΟΡΕΣΤΗΣ. Τὸ γένος μας δὲ θὰ σβησθῆ κι ἔσο γι' αὐτὸ εὐτυχοῦμε, 850
μὰ ἔχει ἡ ζωὴ μας συμφορὲς καὶ πίκρες, ἀδερφή μου.
- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ναι τὸ θυμοῦμαι ἡ δύστηχη, ἀφότου στὸ λαιμὸ μου
μῶβαλεν ὁ σκληρόγνωνος πατέρας τὸ σπαθὶ του,
- ΟΡΕΣΤΗΣ. Ὅϊμέ· ἂν κέκεϊ δὲ βροσκομουν, νομίζω ὅτι σὲ βλέπω. 855
- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. ποῦ στ' Ἀχιλλέα τὴ σκηνή, δίχως τραγούδια γάμου,
τάχα γιὰ νύφη μ' ἔφεραν μὲ δόλον, ἀδερφέ μου,
ἐνῶ ἦταν δίπλα στὸ βωμὸ δάκρυα πικρὰ καὶ θρῆνοι· 860
ἀλίμονον ἀλίμονο γιὰ τὴ θυσία ἐκείνη.
- ΟΡΕΣΤΗΣ. Κέγῳ γιὰ ἐκείνη ἐθρήνησα τὴν τόλμη τοῦ πατρός μας.
- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ἄσπλαγχνη μοῖρα μῶλαχεν ἀπ' ἄσπλαχνον πατέρα.
Καὶ τὰ κακὰ μ' ἐπλάκωσαν, τῶνα κατόπι στ' ἄλλο, 865
ἀπὸ θεϊκὴ καταδρομή.
- ΟΡΕΣΤΗΣ. Ταλαίπωρη, ἂν θῆ σκότῳνες τὸ μοναχὸ ἀδερφό σου.
- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Ὡ ἡ δόλια γιὰ τὴ φοβερὴ μου τόλμη ἄχ, ἀδερφέ μου,
τί τρομερὰ ποῦ τόλμησα, τί τρομερὰ, καὶ μόλις 870
ἐγλύτωσες ἀπ' ἄνομη σφαγὴ, ποῦ τὰ δικά μου
τὰ χέρια θὰ σε σκότωναν. Τώρα τί θάπογένη;
ποιά τύχη μὲ προσμένει;
Τί τρόπο νάβρω τώρα ἐγὼ γιὰ νὰ σε ξαναστείλω 875
μακριὰ ἀπὸ δῶ, ἀπὸ τὴ σφαγὴ ἰακρία, ἐκεῖ στήν πατρίδα.
στ' Ἄργος, πρὶν φτάσῃ τὸ σπαθὶ τὸ αἷμα σου νὰ χύσῃ; 880
Αὐτὸ εἶναι χρέος σου νὰ βρῆς, δόλια ψυχὴ μου, τώρα.
Ποῖο ἀπὸ τὰ δυό; ἀπὸ τὴ στεριά μὲ τὰ γοργὰ σου πόδια 885
κι ὄχι μὲ πλοῖο; Στὸ θάνατο θὰ πλησιάσῃς τότε
περνώντας βάρβαρος λαοὺς καὶ δρόμους διαστραμμένους·
μὰ καὶ τῆς στενοπέραστης μαυρόπετρας τὸ διάβα 890
στῶν πλοίων τὰ φευγατίσματα μακρὸ ταξίδι ἀνοίγει.
Ἄλιμονό μου. Ποιὸς λοιπὸν θεὸς ἢ θνητὸς τώρα, 895
ἢ ποῖο ἀπὸ τ' ἀνεπάντεχα θὰ διορθώσῃ τοῦτα

- τὰ μπερδεμένα, καὶ τοὺς δυὸ ποῦ ἀπόμειναν Ἄτρεϊδες
ἀπὸ τὲς τόσες συμφορὲς θὰ τοὺς ἀπογλυτώσῃ;
ΧΟΡΟΣ. Αὐτὰ ποῦ εἶδαν τὰ μάτια μου εἶναι θαύματα· 900
περνοῦν τοὺς μύθους· θὰ τὰ λέω ὅσα ἄκουσα.
- ΠΥΛΑΔΗΣ. Δικοί μὲ τοὺς δικούς των σὰν ἀνταμωθοῦν,
Ὅρεστη, φυσικό εἶναι γιὰ νὰγκαλιαστοῦν·
κι ἀφοῦ πάσης τὸ κλιᾶμα σκέψη χρειάζεταιται 905
πῶς νάβγουμε ἀπ' αὐτὸν τὸ βαρβαρότοπο,
σὰ βροῦμε τὸ λαμπρὸ τῆς σωτηρίας φῶς
Κοί φρόνιμοι ἄνθρωποι, ὅταν λάβουν τὸν καιρὸ,
τὴν τύχη ἀκολουθοῦν, νὰ βροῦν κι ἄλλες χαρές.
- ΟΡΕΣΤΗΣ. Καλὰ εἶπες· καὶ θαρρῶ μ' ἐμᾶς ἡ τύχη μας
γι' αὐτὸ φροντίζει· κι ὅποιος εἶναι πρόθυμος 910
κι ὁ θεὸς τὸν δυναμώνει πάντα πλείότερο.
- ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Τίποτε δὲ θὰ μ' ἐμποδίση βέβαια
πρῶτα νὰ μάθω σὰν ποιά τύχη νάλαβεν
ἡ Ἥλέκτρα· γιὰτ' ἐγὼ πολὺ τὴν ἀγαπῶ.
Εὐτυχισμένα ζῆ μ' αὐτὸν τὸν ἄντρα της. 915
- ΟΡΕΣΤΗΣ. Καὶ πόθεν εἶν' αὐτὸς καὶ τίνος εἶναι γιός;
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Τὸ Στρόφιο ἀπ' τὴ Φωκίδα ἔχει πατέρ' αὐτός.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Τὸ Στρόφιο ἀπ' τὴ Φωκίδα ἔχει πατέρ' αὐτός.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Τῆς θυγατρὸς τ' Ἀτρέα; μᾶς εἶναι συγγενής.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Ἐξάδερφος, κι ὁ μόνος πιστὸς φίλος μου. 920
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Δὲν ἦταν τότε ποῦ ὁ πατέρας μ' ἔσφαξεν.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Ὅχι· καὶ τότε ὁ Στρόφιος ἦταν ἄτεκνος.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Χαρὰ σ' ἐσέ, τῆς ἀδερφῆς μου σύντροφε.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Κεμένα λυτρωτῆς καὶ συγγενῆς μαζί.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Καὶ πῶς τὸ φῶνο τόλμησες τῆς μάνας μας;
ΟΡΕΣΤΗΣ. Νὰ μὴν τὰ πῶ, γιὰ τοῦ πατρός μου τὴν τιμή. 925
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Γιὰ ποιὰν αἰτία σκότωσε τὸν ἄντρα της;
ΟΡΕΣΤΗΣ. Κάλια μὴν τὰ ρωτᾶς τῆς μάνας· ἄφησ' τα.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Σωπαίνο· τ' Ἄργος τώρα ἐλπίζει πλιά σ' ἐσέ.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Εἶν' ὁ Μενέλαος βασιλιάς· κέγῳ φυγᾶς.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Σ' ἐδιώξε ὁ θεὸς μας στοῦ σπιτιοῦ τὴ συμφορὰ; 930
ΟΡΕΣΤΗΣ. Ὅχι, τῶν Ἑρινύων ὁ φόβος μ' ἐδιώξε.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Γι' αὐτὸ λοιπὸν κέδῳ εἶπαν πῶς τρελλάθηκες.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Πρῶτη φορὰ δὲ μοῦρθε τέτοια συμφορὰ.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Νοιώθῳ· σὲ κυνηγοῦσαν γιὰ τὴ μάνα αὐτές.
ΟΡΕΣΤΗΣ. Ὅστε νὰ μοῦ ριχτοῦν μὲ στόμα αἱματηρό. 935
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Πῶς πάτησε τὸ πόδι σου στὴ χώρα αὐτή;
ΟΡΕΣΤΗΣ. Μὲ πρόσταξε ὁ χρησμός τοῦ Φοῖβου κῆρθα ἐδῶ.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. Τί ἦρθε νὰ κάνῃς; λέγεται ἢ δὲ λέγεται;
ΟΡΕΣΤΗΣ. Σ' τὸ λέω· κι αὐτὸ μοῦ ἦταν ἀρχὴ πολλῶν κακῶν.

- Ἄφου τῆς μάνας τὰ κακά, πὸν ἄς μὴν τὰ πῶ, 940
 πέρασαν ἀπ' τὰ χέρια μου, οἱ καταδρομῆς
 τῶν Ἑρινίων μ' ἔδιωξαν ἐξόριστον.
 Τότ' ὁ Λοξίας στήν Ἀθήνα μ' ἔστειλε,
 γιὰ νὰ κριθῶ μπροστὰ στὲς τρομερὲς θεές.
 Κεῖναι ἱερὸ κριτήριον ἐκεῖ, πὸν μιὰ φορὰ 945
 γιὰ κάποιον φόνου τοῦ Ἄρη, ὁ Δίας τῶκανε.
 Σὰν πῆγα ἐκεῖ, πρῶτα δὲν ἤθελε κανεὶς
 νὰ με δεχτῆ, σὰ μισητὸ ἀπὸ τοὺς θεούς·
 κι αὐτοὶ πὸν μὲ σπλαχνίστηκαν καὶ σπῖτι τους
 μ' ἐπῆραν, μονοτράπεζο μ' ἐφίλευαν, 950
 καὶ μὲ κερνοῦσαν σὲ ποτήρι χωριστὸν
 ὅσο κρασί γλυκόπινε ὁ καθένας τους,
 κι ἀμίλητο μὲ τὴ σιωπὴ τους μ' ἔκαναν,
 γιὰ νὰ εἶμαι χῶρια ἀπὸ τὸ φαγοπότι τους.
 Κεῖνὸ τοὺς ξένους νὰ ξελέγξω δὲ μπορῶ, 955
 μὰ ἔκανα πὼς δὲν ἔννοιωθα καὶ θλίβομουν,
 κέστέναζα πὸν ἤμουν φονιάς τῆς μάνας μου.
 Κι ἀκούω πὼς στήν Ἀθήνα τᾶκαναν γιορτὴ
 τὰ πάθη μου· κι ἀκόμα ὁ νόμος σώζεται·
 τοὺς Χόες σὰ γιορτάζουν ἔχει ἐκεῖ ὁ καθεὶς, 960
 σὰν τρώγη, ἓνα ποτήρι χῶρια μὲ κρασί.
 Σὰν ἔφτασα στὸ βράχο τ' Ἄρη στάθηκα
 στήν κρίση, κὲγὼ πῆρα τὸνα κάθισμα
 καὶ τᾶλλο ἀπὸ τὲς Ἑρινίες ἢ πλὴν τρανῆ.
 Κι ἀφου εἶπα γιὰ τῆς μάνας τὸ αἶμα κι ἄκουσε, 965
 μ' ἔσωσε ὁ Φοῖβος μαρτυρώντας· κῆ Ἀθηνᾶ
 μέτρησε ἰσοψηφία ἰὲ τὸ χέρι της.
 Σὰν κέρδισα τοῦ φόνου τὴ δίκη ἔφυγα.
 Κι ὅσες τὴν κρίση δέχτηκαν σὰν κάθησαν
 ναὸ τους πλάϊ στὸ δικαστήριον ζήτησαν.
 Ἄλλ' ὅσες τὴν ἀπόφαση δὲ δέχτηκαν, 970
 πάντα μὲ κυνηγοῦσαν ἀδιάκοπα,
 ὡς πῶφτασα στοῦ Φοῖβου τᾶγια χῶματά,
 κι ἀφου ἔμπρὸς στὸ ναὸ του πέφτω νησιτικὸς
 ὠρκίστηκα τὴ ζωὴ μου νὰ τελειώσω ἐκεῖ,
 ἂν δέ με σώση ὁ Φοῖβος, πὸν με χάλασε. 975
 Τότε λαλεῖ ἀπὸ τὸ χρυσὸ τριπόδι αὐτὸς
 κεδῶ με στέλλει γιὰ νὰ πάρω τᾶγαλμα,
 πῶπεσ' ἀπὸ τὸ Δία, κὲγκαταστήσω το
 μὲς στήν Ἀθήνα Βόηθα με σ' αὐτὸ λοιπόν.
 Κι ἂν πάρωμε τῆς θεᾶς τὸ ξύλινο εἶδωλο, 980

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΑΛΛΑΡΜΕ

Τὸ Λευκὸ νούφαρο.

Εἶχα τριβῆξει πολὺ κουπί, μὲ μεγάλες χεριὲς σωστὲς ναρκωμένες, τὰ μάτια
 στηλωμένα ἐντὸς στήν ὀλότλη λήθη τοῦ πηγαιμοῦ, ἐνῶ τὸ γέλιο τῆς ὥρας
 κυλοῦσε ὀλόγ ρα. Τόση ἀκίνησία φαινόταν πὸν ἀγγιγμένος ἀπὸ ἓναν ἀργὸ
 θόρ·βο στὸν ὁποῖον σύρθηκε ὡς τὴ μέση ἢ γιόλα, καταλάβαινα μονάχα τὸ
 σταμάτισμα ἀπὸ τὸ ἀκίνητὸ λαμποκόπημα τοῦ μονογράμματος πάνου στὰ γυ-
 μνωμένα κουπιά, πὸν μὲ ἀναθύμησαν τὴν κοσμικὴ μου ταυτότητα.

Τί ἔτρεχε, πὸν ἤμουν;

Ἐπρεπε γιὰ νὰ ἰδῶ καθαρὰ στήν περιπέτεια, νάναθυμηθῶ τὸ φευγιό μου
 γλήγορα, αὐτὸν τὸν φλογάτο Γιούλη, στὸ ζωντανὸ διάστημα, ἀνάμεσα σαυτὲς τίς
 κοιμάμενες χλωροσιῆς ἐνός πάντα στενοῦ κι ἀφαιρεμένου ποταμοῦ, ζητώντας
 νερένιες ἀνθησες καὶ μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ξαναβρῶ τὸν τόπο πὸν βρίσκεται τὸ ξοχικὸ
 τῆς φίλης μιᾶς φιληγάδας, στήν ὁποῖαν θαῦτοχρεδίαζα ἓνα καλημέρισμα. Δί-
 χως ἢ κορδέλλα κανενὸς χόρτου νὰ μοῦ κρατήσῃ μπροστὰ σὲνα τοπεῖο περισ-
 σότερο ἀπ' τὸ ἄλλο κυνηγημένο μὲ τὸ ἀντιλάμπισμά του στὸ νερὸ ἀπ' τὴν ἴδια
 ἀμερόληπτη κουπιά, εἶχα καθῆσῃ σὲ μιὰ τούφα καλαμιῶν, ἄραγμα, μυστηριακὸ
 τοῦ ταξιδιοῦ μου, στὴ μέση τοῦ ποταμοῦ· ὅπου στὴ στιγμὴ πλατυμένο σὲ πο-
 ταμήσιο δεντρότοπο, ἀπλώνει μιὰ νωθρότητα λίμνης διπλωμένης ἀπὸ δισταγ-
 μούς ἀπ' ὅπου ἀρχινᾶ μιὰ πηγὴ.

Τὸ προσεχτικὸ κοίταγμα μὲμαθε πὸν τὸ ἐμπόδιο αὐτὸ τῆς χλωρασιᾶς πὸν
 ἔβγαине μὲς στὸ ρέμα, σκέπαζε τὴ μοναδικὴ καμῖρα ἐνός γεφυριοῦ πὸν παρα-
 τείνονταν στὴ γῆ ἀπ' ἐδῶ κι ἀπ' ἐκεῖ ἀπὸ ἓνα φράχτη πὸν περιφραζε χλόες.
 Κατάλαβα. Ἀπλούστατα τὸ πάγκο τῆς Κερᾶς... τῆς ἄγνωστης πὸν θὰ χαι-
 ρετούσα.

Μιὰ ὄφορφη γειτονιά, ὄλο τὸ καλοκαῖρι, τὸ φυσικὸ ἐνός προσώπου πὸν
 διάλεξε ἓνα ἐρημητήριο τόσο ὄγρὰ ἀπέραστο εἶταν, βέβαια, παρόμοιο μὲ τὰ γούστα
 μου. Βέβαια! εἶχε κάμει μαὐτὸ τὸ κρύσταλλο τὸν ἐσωτερικὸ καθρέφτη της πα-
 ράμερα ἀπὸ τὴν περίλαμπρην ἀδιακρισία τῶν ἀπογεματινῶν· ἐρχόταν ἐκεῖ κ' ἢ
 ἀσημένια πάχνη πὸν πάγωνε τίς ἰτιῆς σὲ λιγάκι ἀπόμεινε στὴ λαγαρότητα τοῦ
 ἀναβλεμματὸς της συνηθισμένου σὲ κάθε φύλλο.

Τὴν καλονούσα τετρακάθαρη.

Σκυμένος στήν κωπηλατικὴ στάση ὅπου μὲ κρατοῦσε περιέργεια σὰν κάτου
 ἀπὸ τὴν εὐρύχωρη σιωπὴ ἀπ' ὅτι μαγτέβουνταν ἢ ξένη, χαμογέλασα στὸ ἀρχί-
 νισμα τῆς σ·λαβιάς πὸν ἔβγαине ἀπὸ μιὰ γυναίκα πιθανότητα : πὸν δὲ δῆλωναν
 ἄστοχα τὰ λουριά πὸν ἔδεναν τὸ σαντάλι τοῦ λαμνοκόπου στὸ σανίδι τοῦ μαρ-
 καρίσματος, ὅπως εἶναι ἓνα μονάχα πρᾶμα μὲ τὸ ἐργαλεῖο τῶν γητεμάτων της.

«— Ἐτσι μιὰ ὅποια λάχει...» ἤθελα νὰ ἀποτελειώσω.

Όταν ένα θρόνος ανάνιωτος μέγαμε νάμφιβάλλω αν ή πάροχη σύχναζε τον πόθο μου, ή ανέλιδα ή γούρνα.

Το βήμα έπαψε, γιατί ;

Πιδέξιο μυστικό των ποδιών που πάνε, έρχονται, οδηγούν το πνεύμα όπου το θέλει ή αγαπημένη σκιά χωμένη μες τη μπατίστα και τις νταντέλλες ενός μισοφούσανου που πληθαίνει στο χώμα για να περικυκλώσει από τη φτέρνα ως το δάχτυλο, σένα κυμάτισμα, την πρωτοβουλία αυτή απ' την οποία το περπάτημα ανοίγεται, κάτω-κάτω κ'οί δίπλες ριχμένες πίσω σερνάμενες, ένα ξεφευγικό, του διπλού σοφού βέλους της.

*Αραγε γνωρίζει μίαν άφορμή στο σταθμό της, ή ίδια ή περπατήτρα κέγω δε θα τέντωννα πολύ ψηλά το κεφάλι, γιαυτό τα βούρλα μη ξεπερνώντας κι όλη τη διανοητική νυστάλα όπου σκεπάζεται ή λαγαρότητά μου, αν ρώταγα ως εκεί το μυστήριο.

« — Σε ποιό τύπο ταιριάζουν τα μισίδια σου, νιόθω την έξα ρίβωσή τους, Κυρά, ν'άντι κόβεισκάτι που θροιάστηκε με το θρόισμα ενό ; έρχομού, ναί ! αυτή ή όρμέμφυτη γοητεία κάτωθε που δε διαφεντεύει από τον έξερυνητή πλέον αδύτηνικά δεμένη, με μιά διαμιντένια πόρπη, ζώνη. Τόσο άόριστη αντίληψη φτιάνει μόνη της; και δε θαδτεήσει την ήδονή σημαδεμένη με τη γενικότητα που επιτρέπει και διατάζει ναποκλείσω όλα τα πρόσωπα, σε σημείο που το ξεσκέπασμα ενός (μήν τύχει και το σκύψεις, εξακριβωμένο, στο κρυφό κατώφλι που βασιλεύω) θα διώξει τη συγκινησή μου με την όποία δεν έχει καμιά σχέση.

Το παρουσίασμά μου, σαυτήν τη στάση του ποταμήσιου φροντοκλέφτη, μπορούσα να το δοκιμάσω με την πρόφαση του τυχαίου.

Όταν χωρίζονται είναι μαζί: αναδεύομαι με την ανάκατη οικειότητα της, σαυτό το κρεμάμενο στο νερό όπου τόνειρό μου άργοπορώντας την άβέβαια, καλύτερα από επίσκεψη, άκολουθούμενη από άλλες, θα το επιτρέψει. Πόσες όμιλλες μάταιες παρόμοιες μ' αυτήν που είπα για να μην άκουσται, θα χρειάζονται πριν να ξανάβρω τόση αυτονόητη συμφωνία σαν τόρα, την άκοή σύρριξα στο άκαζο προς την άμμουδιά ολάκερη που σώπασε.

*Η Παύση μετριέται με τον καιρό της άπόφασής μου.

Συμβούλεψε, όνειρό μου, τί να κάμω ;

Να στενέψω μένα βλέμμα την άπάρθενη άπουσία σκόρπια σαυτήν την μοναξιά και; όπως τρυγούν για ενθύμηση ενός τοπειού, ένα απ' αυτά τα μαγικά κλεισμένα νούφαρα που προβάλλουν εκεί ξαφνικά, σκεπάζοντας με την κούφιαν άστράδα τους ένα τίποτα, καμωμένο από άνέγγιχτα όνειρα, της ευτυχίας που δε θαρθεί και της άνάσας μου που την κρατάω έδω από το φόβο μιάς εμφάνισης, να το πάρω και να φύγω: σιωπηλά με το σία άγάλια-άγάλια δίχως με το σκόνταγμα να χαλάσω το πλάνημα ούτε ο ρόχθος της φανερης φούσκας του άφρου που τυλίζεται στο φευγικό μου να ρήξει στα φτασμένα πόδια κανενός τη διάφανη όμοιότητα της άρπαγής του ιδανικού μου άνθου.

*Αν, συρμένη από ένα αίσθημα του άσυνήθιστου, φάνηκε, ή Στοχαστική, ή Περήφανε, ή *Αγρία, *Η Χαρούμενη, τόσο το χειρότερο για την άνέκφραστη αυτην όψη που δε θα ξερω για πάντα, γιατί έκαμα κατά τους κανόνες τη μανόβρα: ξεκάθησι γύρησα και περιτριγύρησα ένα κυμάτισμα του ποταμιού περνοντας μαζί μου σαν ένα ευγενικό κύκνειο άγγό, που δε θάνατηδήσει το πέταμα, το φανταστικό μου τρόπαιο που δε φουσκώνει από άλλο τι έξον από την έξαιρετην έλλειψη του έαυτού της που άρέζει, το καλοκαιρι, νακολουθεί στις δένδροστοιχίες του πάρκου της, κάθε Κερά, σταματισμένη κάποτε και πολύωρα στην άκρια μιάς πηγής που θα περάσει ή σε κάποιο συμμάζεμα νερού.

Το Μελλούμενο Φαινόμενο

*Ένας χλωμός ούρανος, πάνω στον κόσμο που τελειώνει από γερατιά, θα φύγει ίσως μαζί με τα σύνεφα: τα κουρέλια της φθαρμένης πορφύρας των ήλιογεωμάτων ξεθωρίζουν σένα ποτάμι κοιμάμενο στον όρίζοντα πλημμυρισμένο απ' άχτίδες; και νερό. Τα δέντρα στενοχωριούνται και, κάτω απ' το φύλλομά τους που άσπρισε (από τη σκόλη του χρόνου περισσότερο παρά των δρόμων), σηκώνεται το πάνινο σπίτι του Δείχτη των Περασμένων πραγμάτων: πλήθος φανάρια προσμένουν το σούρουπο και ξαναάβουν τα πρόσωπα ενός δυστιχισμένου όχλου, νικημένου απ' την άθάνατη άρρώστια και την άμαρτία των αιώνων, άνθρώπων δίπλα στις άρρωστιάρες συνέρχισές τους, έγγυες από άθλιους καρπούς απ' τους όποιους θα χαθεί ή γής. Στην άνήσυχη σιωπή όλων των ματιών που παρακαλούν εκεί πέρα τον ήλιο που, κάτω απ' τα νερά χώνεται με την άπελπισία μιάς κραυγής, να το άπλό δημηγόρημα:

« Κανένα σύμβολο δε σάς ίσοπεδώνει με το έσωτερικό θέμα, γιατί δεν υπάρχει τόρα ένας ζωγράφος ίκανός να δώσει ένα θλιβερόν ήσκιο. Φέρνω ζωντινή (και φυλαγμένη μες απ' τα χρόνια απ' την ύπεροχη σοφία) μιά Γυναίκα άλλοτινή. Κάποια τρέλα, άργέγονη κι άπλοϊκή, μιά χρυσή έκσταση, δε ξερω τί! που την όνοματίζει κόμη της, λυγίζει με τη χάρην ύφαιδών γύρο σένα πρόσωπο που φωτίζει ή αίμάτινη γύμνια των χειλιών της. Στη θέση του μάταιου φορέματος έχει ένα σώμα και τα μάτια, παρόμοια με τις σπάνιες πέτρες! δεν άξίζω: αν αυτό το άνάβλημα που βγαίνει απ' την ευτυχισμένη σάρκα της: τα στήθια σηκωμένα σά ναταν γιομάτα απ' ένα αιώσιο γάλα, με τις ρόγες προς τον ούρανο, με γιαλιστερές γάμπες που κρατούν το άλας της άρχικης θάλασσας. Αναθυμάμενοι τις κικμοιριασμένες γυναίκες τους, φαλακρές, παθιάρες και γιομάτες φρίκη, οι άντρες βιάζονται κέκείνες από περιέργεια, μελαγχολικές, θέλουν να ιδούν.

*Όταν όλοι θάγναντέψουν το ευγενικό πλάσμα, άπομεινάρι κάποιας έποχής, καταραμένης πιά, άλλοι άδιάφοροι, γιατί δε θάχουν τη δύναμη να καταλάβουν, με κι άλλοι πολύπικραμένοι και με ύγρα τα ματόφυλλα από δάκρια άποφασισμένοι θα κοιταχτούν άναμεταξύ τους: ενώ οι ποιητές εκείνων των καιρών, νιόθοντας να ξαναάβουν τα σβυσμένα μάτια τους, να διαβούν προς το φώς του, με βακχεμένο το νοῦ μιά στιγμή από μιά ανάκατη δόξα, Ρυθμοπαρμένοι κέχοντας ξεχάσει που υπάρχουν σε μίαν έποχή που ζει πέρα απ' την όμορφιά.

LEON DIERX

ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ

*Η έσπερα μαλακότερα κάνει να πάλουν τ' άνθη γύρω σε κύκλο γυναικών που ράθυμες καθήσαν κ' οι φορεσιές που φαίνονται σαν άνθηση άπλωμένη με τη λευκή άρμονία τους φωτοβολούν τη χλόη. Τα σχήματα τ' άβέβαια λούζει ήσκιος λίγο-λίγο. Και σε βραχιόλια, τραχηλιές και χρυσοδαχτυλίδια, που γέμισαν τα χέρια τους, τα στήθια τα δαχτύλια, με πολυτέλεια βαριάν άλλοτινών κυράδων, απ' το ύψος ούρανού βαθιού, ξάστερου, γαλαξίνιου,

τὸ ἄστρο πὸ ἀνάβει ἐκεῖ ψηλά καὶ μύρια ἀστέρια ἀνάβει.
Μυστηριακὰ φλοισβίζοντας ἡ ἀνάβρα στὸ χαβούζι
πέφτει ξανά στὶς ἄκριες τοῦ σάν ἀραχνιένια πάχνη.
Λές, σταματώντας τὶς βοές τῆς πολιτείας στὸ διάβα,
τὰ δέντρα πὸ ἐμεγάλωσαν, τὰ φύλλα τοὺς σιμώνουν
γιὰ νὰ μαζέψουν τὸν ἀχὸ γυαλοῦ, πὸ ἀποκοιμίζεται
σὲ κάπιο κόλπο ἀλαργινόν—ἀλλοτινὸ λιμάνι.—
Τὸ ἀνάβλημα κ' ἡ στάση τοὺς νωθρότερα ἔχουν γίνε
στὴ σιαπὴ τῆ θεϊκῆ πὸ ἐνώνει τες μὲ τὰ ὄντα
καὶ κάμει τὸ στηθάκι τοὺς πὸ σὲ στιγμὲς φουσκώνει
νὰ τὸ περνάει φρικίασμα γλυκιάς ἀδελφωσύνης.
Μὲς τῆ ψυχῆ τῆς καθεμιά σ' ὄνειρο ὠραῖον ἀφήνει
τῆς νύχτας τὴν ἀγνότητα μ' ἀργές πνοές νὰ πέφτει.
Κι ὅλες μαζί ἀναπνέοντας στὸν γαλανὸν ἀέρα
τῆ νέα ψυχῆ τῶν λουλουδιῶν, πὸ τὶς ἀφήνει κάτω,
ξαναδίνουν εἰς αὐτά, κρυμένες τὶς ψυχές τοὺς
μέσα σὲ μύρα πὸ ἡ ψυχῆ ξεῖ λουλουδιῶν χαμένων.

M.

ΓΙΟΧΑΝ ΜΠΟΓΕΡ

ΑΠΟ ΤΗ «ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΨΕΥΤΙΑΣ»

Τέλος ὁ πνευματικὸς ἀνεβαίνει τὸν τε-
λευταῖο λόφο κι ἐκεῖ βρίσκεται τὸ
μικρὸ τοιφλίκι. Τάχουρι καὶ τὸ σπῆτι
μονοκόματο. Δὲ θὰ φαίνονταν πὸ
νάταν τὸ σπῆτι ἂν δὲν εἶχε στὴν
ἄκρη τῆ σκάλα κι ἂν δὲ φαινότανε
δυσὸ μικρὰ παράθυρα ἀπὸ κάθε μέρος.

Ἡ σκάλα εἶναι πλυμένη κι ἀπάνω
στὶς πέτρες σκόρπιες φουῦντες πεύκαν
γιατὶ περίμεναν τὸν παπᾶ.

Πρέπει νὰ σκύψη γιὰ νὰ μπῆ. Καὶ
τὸ δωμάτιο εἶναι χαμηλό, κι ἔτσι πρέ-
πει νὰ κρατᾶ τὸ κεφάλι του σκυμένο.
Στὸ τζάκι ἀπάνω στὴ γωνιά βράζει
ἓνα λεβέτι νερὸ καὶ τὸ πάτωμα εἶναι
κάταστρο καὶ σπαρμένο μὲ φουῦντες
τσαμιῶν. Ἡ γυναῖκα μὲ τὰ κυριακάτικα
τῆς κάθεται μ' ἓνα ψαλτήρι στὸ χέρι
καὶ στὸ κρεβάτι κάτω ἀπὸ ἓνα παλιὸ
σκέπασμα ἀπὸ δέρμα κείτται ὁ Λάρος
Κλέβεν. Τὸ πουνκάμισό του εἶναι τόσο
ἄσπρο πὸ λές καὶ τοῦ τῶβαλαν μὲλις
εἶδαν τὸν πνευματικὸ νάνεβοῖνη τὸ λό-

φο. Ὁ παπᾶς πιάνει πρῶτα τὸ χέρι
τῆς γυναῖκας σὰ χ. ιρετισμὸ κι εἶπειτα
πλησιάζει στὸ κρεβάτι.

— Πῶς τὰ πάμε, φίλε μου Λάρος;

Ὁ Λάρος τσιμουδιά, σφίγγει τὰ χεῖ-
λια καὶ κνιτάζει τὸν παπᾶ. Ἡ γυναῖ-
κα ἀπαντᾶ: Ἄχ! Ὁ Θεὸς νὰ μὰ; βοη-
θήση. Φοβήθηκα πολὺ νὰ μὴ τελειώση
πρὶν νάρτετε.

Ὁ παπᾶς πέρνει τὸ χέρι τοῦ γέρον.
Γίναι σκληρὸ σάν κέρατο καὶ κρύο.
Τὸ πρόσωπο ἠλιοκαμένο καὶ ἀβλαω-
μένο εἶναι ἀκίνητο. Τὰ μάτια φαί-
νονταν μισοσβυσμένα. Πῶ καὶ πῶ
κονᾶ τὰ χεῖλια. Κρατᾶ ἀκόμα τὸν
καπνὸ καὶ τὸν βυζῖνι. Ὁ παπᾶς
κάθεται.

— Φοβᾶσαι νὰ πεθάνης, φίλε μου,
Λάρος;

Πάλε ἡ γυναῖκα πῆρε τὸ λόγο.

— Ἐχει βέβαια κάτω νὰ ξεγορευτῆ.
— Α!

Ὁ παπᾶς γλυκοκῦτταξε τὸ γέρο

ποῦταν ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι. Ἀπό-
ρησε σάν εἶδε ξάφνου τὸν ἐτοιμοθά-
νατο νὰ πετάξῃ ἀπ' τὸ στόμα του μὴ
μποῦκουριά καπνὸ στὸ πάτωμα.

— Κάτι σχετικὸ μὲ τῆ δίκη, εἶπε,
καὶ στύλωσε τρομαγμένο βλέμα ἀπ' ἄνω
στὸν παπᾶ.

— Α!... Γιὰ τῆ δίκη τοῦ Οὐάγ-
γεν καὶ τοῦ Νόρβιγεν;

— Θᾶθελε νὰ πάη νὰ μαρτυρήση,
εἶπε ἡ γυναῖκα, σκουπίζοντας τῆ μῖτη
τῆς μὲ τὰ δάχτυλα μὰ δὲν εἶχε θάρ-
ρος νὰ μαρτυρήση ἐναντίον τοῦ Νόρ-
βιγεν.

Ὁ παπᾶς, προσεχτικὸς, κύταξε τὸν
Λάρος, κι αὐτὸς ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα
τὸν θαροῦσε μὲ ἀγωνία πιπιλίζοντας
τὸν καπνὸ του; ἔνοιωσε κι αὐτὸς τὴν
ἀνάγκη νὰ μιλήσῃ ὁ ἴδιος μὰ πρὶν
ἔπρεπε νὰ φτύσῃ μὰ αὐτῆ τῆ φορᾶ
κόντεψε νὰ λερώσῃ τὸ ἄσπρο του που-
κάμισο.

— Πιστέβεις πῶς θὰ συχωρεθῶ; εἶ-
πε στὸ τέλος.

— Ναί... γιατί ὄχι; Κι ὁ παπᾶς
χαμογελοῦσε.

— Γιατὶ δὲν εἶπα τὴν ἀλήθεια, ἂν
κι ὁ Κύριος ἡμῶν μὲ τὸ προστάζει!

— Εἶσαι βέβαιος πῶς ἔξερεις τὴν ἀλή-
θεια, ἐσύ, Λάρος;

— Εἶχε συνοδέψῃ στὴ χώρα τὸν Νόρ-
βιγεν τὴν ἡμέρα πὸ ὑπόγραψε, εἶπεν
ἡ γυναῖκα.

Στέκονταν πάντα ὀρθῆ πλάι στὸ
τραπέζι, μὲ τὸ ψαλτήρι μπροστά τῆς
καὶ τρομαγμένη κύτταζε τὸν παπᾶ.

Ὁ Βόριγγ ἔμεινε καθιστὸς καὶ ἔσ-
κυψε μὴ στιγμὴ τῆ ματιὰ κάτω.

— Καὶ δὲν πιστέβει ἀκόμα πὸ θὰ
συχωρεθῆ εἶπε ἡ γυναῖκα, σκουπίζον-
τας τὰ μάτια τῆς. Μὰ ἐγὼ θαρρῶ πῶς
ὁ Χριστὸς πέθανε ἀγκαλὰ γιὰ τὶς ἁ-
μαρτίες μα;

Ὁ παπᾶς κύτταξε ἀκόμα χάμου.
Ἐνοιωσε τὰ μάτια τοῦ ἐτοιμοθάνατου
στυλωμένα μὲ ἀπελπισία ἐπάνω του
καὶ ἔξερε πῶς ὅταν θὰ τάντυξῃ
τοῦ χρειάζονταν νάπαντήσῃ.

Ἄν ὁ πνευματικὸς Βόριγγ ἦταν μό-
νος κι ὄχι κάτω ἀπὸ τῆ ματιὰ τοῦ ἐτοι-

μοθάνατου θάπαντοῦσε. «Ἄν κι ὁ
Χριστὸς πέθανε γιὰ τὴν ἁμαρτία σου κι
ἂν ἀκόμα ἐσύ ἐμπῆς στὴν βασιλεία
τῶν Οὐρανῶν, ἀπὸ δὲ θὰ πῆ πῶς γιὰ
τὸ σφάλμα σου καὶ μόγε δὲ θὰ τοῦ
βγῆ ξυνοὸ τοῦ Οὐάγγεν. Αὐτὸ περνοῦσε
ἀκόμα καὶ τώρα ἀπὸ τὸ νοῦ του. Μὰ
εἶναι ἄλλου εἶδους ταραχὴ νὰ σηκώσης
τὸ βλέμα καὶ νὰ συναπαντήσης τὰ
καημένα ἐκεῖνα τὰ μάτια, τὰ γεμάτα
φρίκη.

Κι ἀπ' τὸ κρεβάτι ἦσαν ἀπτά τὰ
λόγια:

— Πιστέβετε πῶς θὰ συχωρεθῶ;

Καὶ τότε ὁ παπᾶς ἔπρεπε νάπαντήσῃ.

— Ναί, τοῦ εἶπε καὶ σήκωσε τὰ μά-
τια.

— Ὁ πνευματικὸς θὰ ἐφκηθῆ γιὰ
μένα; εἶπε ὁ Λάρος. Καὶ μασούλισε
τὸν καπνὸ του.

Ὁ παπᾶς σηκώθηκε καὶ στάβρωσε
τὰ χέρια.

Μὰ γιατί ἔπρεπε νὰ προσευκηθῆ;
Λογιάζονταν τὸν Οὐάγγεν.

Μὰ ὁ ἥλιος λαμποκοποῦσε τόσο
φιλικὰ ἀπάνω στὸ πάτωμα τὸ σπαρ-
μένο φουῦντες τσαμιῶν, ρίχνοντας τὶς
ἀκτίνες του ἀπάνω στὸ δερμάτινο σκέ-
πασμα τοῦ ἄρρωστου καὶ στὸ ἄσπρο
τοῦ πουνκάμισο, πὸ φαίνονταν σὰ
νάταν μ' ἄνημα ἐκεῖνοῦ πὸ ἀγρυπνᾶ
ἀπάνω στοὺς καλοὺς κι ἀπάνω στοὺς
κακοὺς.

Κι ὅλα, στὸ μικρὸ καλύβι ἦταν τ' ὅσο
φτωχά, τόσο γυμνωμένα καὶ οἱ καημέ-
νοι ἐκεῖνοι οἱ δυσὸ γέροι τὸ γιόμοζαν
μὲ τόση ἀποθυμῖα λύπης καὶ συχώ-
ρης πὸ ἄρχισε νὰ παρακαλῆ τὸ Θεὸ
νὰ κάνη ἔλεος.

Ὅταν τελειῶσε ἡ γυναῖκα ἔκλαψε
καὶ ξαναφύσησε τῆ μῖτη τῆς μὲς στὰ
δάχτυλά τῆς.

Ὁ ἐτοιμοθάνατος εἶχε σταβρώσει τὰ
χέρια του ἀπάνω ἀπ' τὸ δερμάτινο
σκέπασμα μὰ τὰ δάχρυα ἔτρεχαν ἀπ'
τὰ μάτια του καὶ ξεγνοῦσε τὸν καπνὸ
μὲς στὸ στόμα του.

Ὅταν ὁ παπᾶς ξανακάθησε, ἔφτυσε
τὸν καπνὸ καὶ εἶπε:

— Θέλει ὁ παπᾶς νὰ μὲ κοινονήσῃ;

Ὁ πνευματικός σηκώθηκε σὰ μηχανή κι ἄνοιξε τὸ δέμα του. Ἄκουγε τὰ χελιδόνια νὰ πετοῦν στὸν φατολουσμένον ἀέρα, μπρὸς στὰ παράθυρα κι ἄκουγε τὸ ψαρόνι πού ἔχτισε κάτω ἀπ' τὴ σκεπαστὴ τὴ φολειά του. Καὶ τοῦ φαίνονταν σὰν νάταν μῦνυμα πού λέγει πὼς ἡ ζωὴ εἶναι κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ἀντίληψη πού ἔχουν οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὸ δίκιο καὶ τὸ ἄδικο.

Ὅταν φόρεσε τὸ πετοχέβλι κι ετοίμασε τὸ δισκοπότηρο, μὲ κεφάλι γυρτὸ εἶπε.

— Ἄκουσε, Λάρος, ἡ δίξη ἐμπρὸς στοὺς ἔνορκους θὰ γένη τὴν ἐρχομένη βδομάδα. Θέλεις νὰ πῆς τῆς γυναίκας σου νὰ πάη νὰ μαρτυρήσῃ στὸν τόπο σου; καὶ μὲ δίξης τὴν ἄδεια νὰ καταθέσω τὴ ξομολόγησή σου;

— Βέβαια, εἶπε ὁ γέρος καὶ κῦτταξε στραφτοκοπώντας ἀπὸ ἐλπίδα, τὸ δισκοπότηρο. Ἡ γυναίκα ἀναστέναξε, πλησίασε καὶ ἀποτράβηξε ἀπ' τὸ στόμα τοῦ ἄντρα τῆς τὸν καπνὸ καὶ τὸν ἀκούμπησε στὴν κατεβατὴ τοῦ παράθυρου.

Ὅταν ὁ παπὰς ξανάβαλε στὸ δέμα τὰ ἱερατικά του κάθησε μιὰ στιγμή πλάι στὸ κρεβάτι τοῦ ετοιμοθάνατου. Λὲς κι ὁ Λάρος βαστάζε τόσο μόνο περιμένοντας τὴν κοινωνία καὶ τὸ σκώριο μὰ τότε ἡ ζωὴ ἄρχισε νὰ λιγοστεύη καὶ νὰ σβύνη.

Μιὰ στιγμή ἄνοιξε τὰ μάτια του καὶ τὰ γύρισε στὴ γυναίκα του. Ἐκείνη κατ λαβε, πήρε ἀπὸ τὸ παράθυρο τὸ μισομασημένο καπνὸ καὶ τὸν ἔβαλε στὸ στόμα τοῦ. Ὁ Λάρος τὴν κῦτταξε σὰ νὰ τῆς ἔλεγε: ναί, αὐτὸ ἦταν.

Ὁ παπὰς σηκώθηκε κι ἀποχαιρέτησε. Ἐκείνη τὴ στιγμή ὁ ετοιμοθάνατος τὸν κῦτταξε κι αὐτὸς κι ἔπειτα κῦτταξε στοργικά τὴ γυναίκα του.

— Ἄ! ὄχι, δὲν πρέπει, ψιθύρισε, νὰ πάη νὰ μαρτυρήσῃ γιατί τότε θὰ τῆς πάρῃ τὸ σπῆτι.

— Ναί... εἶπε ὁ παπὰς ἀμφίβολα καὶ τὸκοψε.

Ὁ γέρο-Λάρος χαμογέλασε βλέποντας πὼς ὅλα εἶναι τόσο ὠραία μέσα στὸν περιορισμένο χρόνο καὶ μέσα στὴν αἰασιότητα καὶ βυθίστηκε μέσα στὸ προσκεφάλι του· πολέμησε τοῦ κάκου γὰ σηκώση τὸ κεφάλι γιὰ νὰ φτύσῃ ἔβηξε κι ἄρχισε τὸ ψυχομαχητό. Σὲ λίγο τίποτα πιά δὲν ἀκούγονταν.

Ἡ γυναίκα ἔμεινε λίγο ἀκίνητη καὶ τὸν ἔβλεπε, ἔπειτα ἀποφασιστικά τὸν πλησίασε καὶ σφάλησε τὰ μάτια του.

Καὶ τότε γύρησε στὸν πνευματικὸ καὶ εἶπε μὲ συγκίνηση:

— Δόξα σοι ὁ Θεός! τώρα ξέρω πὼς πέθανε σὰ χριστιανός.

Μετάφ. Ν. Α.

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ: ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΜΟΥ

Ὁ Ἄγγελος Σημηριώτης φάνηκε ἕνα πρῶτὸ τοῦ 1896 στὴν πόλη μας μὲ μιὰ ποιητικὴ συλλογὴ «Τὰ Θανάσιμα». Ἡ συλλογὴ αὐτὴ εἶχεν ἀρκετὴ δροσιά κεῖταν κάτι ἐντελῶς ἀσυνήθιστο γιὰ τὴν πόλη μας. Μῶλο πού ἡ *Φιλολογικὴ Ἠχώ* ἄρχισε νὰ ξαναβγαίνει, ὡς ἐκείνην τὴν ὥρα δὲν παρουσίασε κα-

νένα νέον ποιητὴ. Ὁ Γρυπάρης ἂν καὶ πρωτοδημοσίεψε ἐδῶ τὸ πρῶτο σονέττο, στὴν Ἀθήνα ἔκαμε τὴν ἐμφάνησή του καὶ στὴν Ἠχώ δημοσίεψε σπανιότατα. Ἡ συλλογὴ λοιπὸν αὐτὴ ἔαφνισε ἐκείνους πού νιόθουν τὴν ποίηση καὶ μῶλο πού ἡ τέχνη του ἔβγαίνει ἀπὸ τὰ μοντέλλα τῆς «Λειψανοθήκης» τοῦ Κοππέ καὶ ἄλλων παρνασίων καθὼς καὶ τοῦ Οὐγκώ, καὶ μῶλο πού δὲν ἔδειχνε γερὸ στιχογυρῶ, ὁ νέος ποιητὴς

εἶχε κάποιον ἀέρα πού ἔδινε ἐλπίδες.

Ἡ συλλογὴ ὥστόσο τελείωνε μὲνα μέρος πού εἶταν γραμμένο πέρα-ὡς-πέρα στὴν ἀψογο καθαρεύουσα. Εἶταν τὰ πρῶτα τοῦ *περυγίσματι*, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ ἀδυναμία τοῦ ποιητῆ τὸν ἔκαμε νὰ μὴν μπορεῖ νὰποχωριστεῖ.

Ἐννοεῖται πὼς ἡ εὐλογημένη αὐτὴ καθαρεύουσα ἔδειχνε ἕναν ἄλλο ἄνθρωπο πού δὲ ξεχώριζε καθόλου ἀπ' τοὺς συνηθισμένους πολίτες. Ὅταν κατόπι διάβασα τὸ πρῶτο του αὐτὸ βιβλίον μὲκαμε τὴν ἐντύπωση ἀνθρώπου πού ἔχει φορτωθεῖ στὸν ὦμο του τὶς παλιὲς ἀμαρτίες του καὶ δὲν τοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ τὶς ξεφορτωθεῖ. Αὐτὴ μου ἡ ἐντύπωση δὲν ἄλλαξε οὔτε μὲ τὰ *Μαῦρα Κρίνα*, πού ἔβγαλε ὕστερα ἀπὸ 9 χρόνια, οὔτε μὲ τὰ *Τραγοῦδια τοῦ Λυτρωμοῦ*, σήμερα. Ἄν κεδῶ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ σχεδὸν λόγος γιὰ τὴ γλώσσα, ἡ τεχντροπία του ἔχει κάπια καθυστέρηση. Δὲ θέλω νὰ πῶ μαῦτὸ ὅτι ὁ ποιητὴς πρέπει νὰκολουθεῖ τὴ μόδα, κάθε ἄλλο, ἀφοῦ ὁ ἀληθινὸς ποιητὴς τὴ δημιουργεῖ ἢ καλύτερα γίνεταὶ ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθεῖ—ὅσο κι ἂν εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε μόδα—ἀπὸ ἐκείνους πού τὸν ἀκολουθοῦν.

Ἐκεῖνος ὅμως πού ἀκολουθεῖ κάτι πού εἶταν ἡ μόδα περασμένου καιροῦ—καὶ μάλιστα ὄχι πολὺ παλιοῦ γιὰ νὰ ξαναγιώσει, μὲ κάπιο νέο φρεκάρισμα—φαίνεται ὅλους διόλου demodé.

Ὁ Σημηριώτης, ἂν καὶ φαίνεται νὰ μὴν προσέχει ἰδιαίτερα σὲ καμιά τεχντροπία, ὥστόσο ἀπὸ τὴ φιλολογικὴ του μόρφωση εἶναι σκλαβωμένος μέσα στὰ καλούπια τῶν παρνασιέν, χωρὶς νὰ ξεχνᾷ ὅπως κἐκείνοι ἀπάνου ἀπ' ὅλα τὸ δάσκαλο Οὐγκώ, πού φαίνεται νὰ τὸν ἀγάπησε ἰδιαίτερα. Γιατὶ ἡ συλλογὴ αὐτὴ στὸ συνολότης καὶ σὲ πολλὰς λεπτομέρειες μου κάμει τὴν ἐντύπωση τῶν «*Ἀνατολίτικων*» τοῦ μεγάλου δασκάλου τοῦ ρομαντισμοῦ.

Ἐξὸν ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Σημηριώτης φαίνεται πού μελέτησε κι ἄλλους ἀπὸ τοὺς δικούς μας τὸ Σολωμὸ ἀλλὰ μὲ κάπια νωθρότητα κἐτσι δὲ θέλησε

ποτέ νὰ βαθύνῃ στὴν τέχνη του, πέρα ἀπὸ τὸ *Δάμπρο*. Ἐπίσης βλέπεις κάπου-κάπου ὅτι τὸν τραβᾷ καὶ ἡ τεχντροπία τῶν σονέττων τοῦ Γρυπάρη ἐντελῶς ὁμως κομματιαστή. Ὅταν ὁμως ξεσκλαβώνεται ἀπὸ τὶς διάφορες ἐπίδρασεις, ὅταν κατασταλάζει καὶ δὲ βαριέται νὰ ἀποτελειώνει τὸ ποίημα, ρίχνοντές το δὲ πρόχειρα καλούπια, ὁ στίχος του γίνεταὶ ἀλλιόωτικος καὶ παίρνει μιὰ γλύκα καθαρὰ νεοκλασικὴ, πράμα πού θὰ ἐπιθυμούσαμε νὰ γίνεταὶ συχνότερα, κἐτσι θὰ μπορούσαμε νὰ ἰδοῦμε ἕναν ἄλλο ποιητὴ λυτρωμένο ἀπὸ τὴν παλιὰν ἀμαρτία.

Τὰ ποιήματα αὐτὰ γραμμένα σὲ διάφορες ἐποχὲς δὲν ἔχουν ὅλα τὴ σφραγίδα τῆς πατριωτικῆς ποιήσεως καὶ τὰ καλύτερα εἶναι ἐκείνα πού εἶναι ὀλότελα ξένα ἀπὸ αὐτὴν. Σάλλα πάλι καὶ πατριωτικὰ ἀκόμη δὲ λείπει ἡ ἀληθινὴ ἐμπειση χαλναίει ὁμως ἀπὸ τὸ κοινὸ τοῦ φημισματοῦ πού μόλις χάσει τὴ δροσερότητα τῆς ἰδέας; πέφτει σὲ πεζολογία.

Αὐτὸ στοιχεῖα τὸν τραβοῦν τὸ καθαρὸ ποιητικὸ πού τὰτόμεινε, γιὰτ' δὲν ἀπόχτησε νέο, καὶ τὸ δημοσιογραφικὸ, εὐκολόφκιαστο, καὶ ἐπιδεικτικὸ πού φαίνεται νικᾷ τὶς περισσότερες φορές.— Μῶλο πού δὲ γράφει στὴν ποίηση τὴν καθαρεύουσα ἢ ἀντίληψη τῆς γλώσσας πού ἔχει εἶναι καθαρευουσιάνικη. Δὲν ἀγάπησε κατάβαθα τὴ δημοτικὴ γιὰ νὰ ξετάσει ὅλη τὴ δύναμή της. Πῆρε πρόχειρα ὅτι τοῦ φάνηκε ἀπ' αὐτὴν τριμμένο, καθαρευοποιημένο, πιδ εὐκολοπαρουσίιστο καὶ τὸ μεταχειρίστηκε.

Αὐτὴ εἶναι ἡ γενικὴ μου ἐντύπωση, λυποῦμαι πού δὲν ἔχω καιρὸ νὰ μπῶ σὲ περισσότερες λεπτομέρειες.

ΘΡΑΣ. ΣΤΑΥΡΟΥ: ΔΡΟΜΟΙ ΚΑΙ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ.

Νὰ κι ἕνας ποιητὴς τῆς Ἰωνίας ἄλλης γενεᾶς κι ὅλους διόλου ἀντίθετος ἀπὸ τὸ Σημηριώτη. Στὸ πρῶτο αὐτὸ βιβλίον πού μᾶς παρουσιάζει συγκεντρω-

νει τὸν ἀνθὸ τῆς ποιητικῆς ἐργασίας του. Ἡ στιχογραφία του ἄψογη χωρὶς νᾶναι καὶ σοφὴ οὔτε πλούσια· ὅπως στὴν ποιησὴ του δὲ φέρνει νέα ὕλικά, ξαναπλάθει συντομεύοντας. Καμιά δίψα, καμιά προσπάθεια ἀνεβάσματος, οὔτε γερά ἀτομικὸ ὕφος—μιὰ παραλλαγή τεχνικὰ ἐκτελεσμένη στὰ δεδεμένα καὶ συγχρονισμένη μορφωτικά.

Γνώστης τοῦ στίχου τὸν παρουσιάζει σφιχτοδούλευτο χωρὶς νὰ τὸν στενοχωρεῖ, καλύτερος ὅμως στὰ ἀπλά πού δὲ δείχνουν ὡστόσο τὴν ἐπιτήδευσή του ἀπλοῦ, ἢ ὁποία ὅταν φαίνεται εἶναι χειρότερη ἀπ' ὅλες.

Τέτια χαρίσματα θᾶταν μοναδικὰ γιὰ πρωτόβγαλτο, ἀπὸ τὸ Σταύρου ὅμως πού ἔχει κάμει ἀρκετὸ δρόμο, περιμέναμε περισσότερα πράγματα, γι' αὐτὸ δὲ μᾶς ἱκανοποιεῖ στὸ σύνολο. Πρέπει νὰ τόμολογήσομε. Μόλο τὸ ἐκλεπτισμένο γούστο του καὶ τὴν λαγαρότητα τῆς ποιητικῆς ρύθμης του, ὁ Σταύρου εἶναι ἀπὸ ἐκείνους πού παίρνουν κι ὄχι πού δίνουν, κἔτσι ἀπὸ τὴν ἰδιοσυγγρασία του φαίνεται προωρισμένος νᾶναι δορυφόρος. Καὶ τὸ ἀστρικό του ἄφησε νὰ τὸν σκεπάσει ἡ ἀπαίσια σκιά τῆς παλαμισμού.

Ἡ ἔμνευσή του, ἡ στιχογραφία του ὁ τρόπος τοῦ ξεδιπλώματος παλαμικά. Μολαταῦτα ὁ μαθητὴς δείχτηκε σοφώτερος ἀπ' τὸ δάσκαλο, στὸν δὲ βιάζει τὸν ἑαυτό του, ὦρα πάρωρα, νὰ πεῖ πράγματα μὲ τὸ ζόρι· ἐξεναντίας ἀγάγια καὶ νωθρὰ μικραίνει τὰ μοντέλα διαλέγοντας τὸ λαγαρότερο στοιχεῖο τους.

Ἀπὸ τὸν τίτλο—δρόμοι καὶ δρομάκηδες τοῦ Παλαμά—ὡς τὸ τέλος παλαμίζει. κἔκει πού θέλει νὰ περπατήσει ἀνετώτερα, στὸν ἐλεύθερο στίχο, εἶναι σκλάβος τοῦ Παλαμά.

Ἡ Ρήγας Γκόλφης λέει ὅτι ὁ Σταύρου ἀκολουθαίει τὸν ἐλεύθερο στίχο πού πρωτόγραψε ὁ Παλαμάς. Δὲν ἔχει σημασία ποιὸς τὸν πρωτόγραψε, ἂν καὶ νομίζομε ἂν—δὲ μᾶς ἀπατάει ἡ μνήμη μας—ὅτι ὁ Πέτρος Ζητουσιάτης τὸν πρωτόφερε. Ὁ ἐλεύθερος στίχος εἶναι πολύμορος καὶ πολυσύνθετος κι ἂν

στὶς 15 συλλαβὲς τοῦ πολιτικοῦ στίχου φαίνεται τὸ διάφορο περπάτημα δὲ ποιητῶν, πολὺ περισσότερο στὸν ἐλεύθερο. Ὁ ἐλεύθερος ὅμως στίχος τοῦ Σταύρου εἶναι παλαμικός, οἱ ἄρμοί του τὸ περπάτημά του παλαμικά. Ἀπὸ τὸ πρῶτο του ποίημα. Ἡ Πηγὴ παλαμίζει σὲ σημεῖο πού παρασύρθηκε νὰ ἐπαναλαμβάνει ἀκόμη καὶ τὴ σειρά τῶν ἀποκρουστικῶν καὶ πού ἀρχίζουν τοὺς στίχους.

Στοὺς 21 στίχους τῆς Πηγῆς οἱ 10 ἀρχίζουν ἀπὸ καί.

Θᾶλεγα ἴσως ὅτι κρυφοπαίγει καὶ κάποιος καθαφισμὸς· σαυτὸ τὸ ποίημα ἂν δὲ φοβούμεν νὰ μὴν κατηγορηθῶ ὅτι γυρεύω ὅλο ξένες ἐπίδρασε. Κι ὅμως μέσα ἀπὸ τέτιες ξεραήλες κατορθώνει ὁ Σταύρου νὰ μᾶς δώσει κάποια δροσιά, θὰ πεῖ πὼς κάτι ἄζει. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ ἄλλο ποίημα *Χρυσὰ κλουβιά*, πού παρουσιάζεται μὲ λεπτότερο ντύμα καὶ λαγαρισμένο ἀπ' τὰ περιττὰ παλαμικά στοιχεία.

Κάπου στὰ «Μεγαλνὰ ριὰ» τονίζοντας σὲ ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια τὴν ἀγάπη του, σὴν μερκοὺς παλιούς ψαλτάδες, προσπαθεῖ νὰ ξεφύγει, δὲν τὸ κατορθώνει ὅμως ὁλοτέλεια. Κἔτσι ὅσο νᾶναι τονισμένα ἀπάνω σιό: Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβείμ, δὲν μπορεῖ νάβνηθει ὅτι σὶν ἴδιο ἦχο καὶ ρυθμὸ ψέλνεται καὶ τὸ: Ἀπὸ τῶν πολλῶν μου ἁμαρτιῶν ἀσθενεῖ τὸ σῶμα ἀσθενεῖ μου καὶ ἡ ψυχὴ. Πιὸ δικὰ του εἶναι τὰ ποιήματα πού τὰ χαρακτηρίζει ἡ ἐξωτερικὴ ὁμορφιά, τὸ *Παρακλή*, ὅπου μὲ τὸ ψηφιδωτὸ τῆς ρίμης σχηματίζει τὴ βυζαντινὴ ζωγραφία, ἂν καὶ τέτιου εἴδους ποιήματα χρωματικά, χρειάζονται πλουσιώτερον ρίμα καὶ μεγαλύτερο πλοῦτο λέξεων γιὰ νὰ δώσουν ἕνα τοπικὸ χρώμα—τὸ ἴδιο καὶ στὸ *Τσαί* ὅπου ἡ ρίμα πέφτει περισσότερο.

Γενικὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ πού ἔχει σκόρπιες χαριτωμένες εἰκόνας ἐδῶ κἔκει ἂν καὶ δὲ μᾶς ἔκαμε νὰ κερδίσουμε τίποτα ἢ ἀναγνωσὴ του εἶναι ἀπ' τὶς πιὸ εὐχάριστες.

Ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει τὸ Σταύρου εἶναι μιὰ εὐγένεια ἀλλὰ καὶ μιὰ δειλία μαζί· δὲν τολμᾷ τὸ νέο ὅταν ὅμως ἀπολυτρωμένος ἀπὸ τὶς παλιὲς ἁμαρτίες, μαζέψει νέα στοιχεῖα ἀγνὰ τότε ἡ στιχογραφικὴ του γνώση θὰ κάμει ὥρατα πλάσματα.

Τὸ βιβλίον τελειώνει μὲ λίγες μεταφρῶσες πολὺ καλές, ἀπ' τὶς καλύτερες πού ἔχομε. Αὐτὸ δυναμώνει ὅμως τὴν ἰδέα μου ὅτι ὁ Σταύρου ἐπιτυχαίνει πιότερο ὅταν ἔχει ὠρισμένο πλάσμα γιὰ νὰ ἐπεξεργαστεῖ. **M.**

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ

Τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐθρήνησαν καὶ θὰ θρηνοῦν γιὰ πάντα τὸν πρόωρὸ κάπως θάνατο τοῦ μεγαλύτερου σοφοῦ τῆς νέας Ἑλλάδος, μᾶς ἀληθινῆς· Ἑλληνικῆς δόξας, τοῦ Νικολάου Πολίτη.

Δὲν ἦταν συνηθισμένη φυσιογνωμία ὁ ἀοίδιμος Πολίτης. Σ' ὅλα του ἦταν τέλειος καὶ ἀνυπέβλητος, ὡς ἄνθρωπος, ὡς ἄντρας, ὡς Ἑλληνας, ὡς οἰκογενειάρχης, ὡς ἐπιστήμονας, ὡς διδάσκαλος, ὡς φίλος.

Σωστὸ πρότυπο. Ὅλοι ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν, εἴτε ὡς μαθηταὶ του, εἴτε ὡς φίλοι του, τὸν ἐθαύμασαν καὶ τὸν ἀγάπησαν μὲ ὅλη τους τὴν καρδιά.

Γεννήθηκε στὴν Καλαμάτα στὰ 1852 καὶ σπούδασε τὴ Φιλολογία στὸ Ἐθνικὸ μας Πανεπιστήμιο καὶ στὴ Γερμανία. Νεώτατος ἀκόμα, πρὶν νὰ τελειώσῃ τὲς σπουδές του, εἶχε μορφωθῆ ἐπιστημονικώτατα καὶ φάνηκε ποιὸς θὰ γίνονταν ἀπὸ παιδὶ ἀκόμα, πού στὰ 1866 ἐδημοσίευσε στὴν Πανδώρα ἀξιόλογα λαογραφικὰ ἄρθρα. Ὀλίγον ὑστερώτερα ἔγραψε τὸ πρῶτο σπουδαιότατο δίτομο σύγγραμμά του «Μελέτη ἐπὶ τοῦ Βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Νεοελληνικὴ Μυθολογία», πού εἶχε βραβευθῆ στὰ 1871 στὸ Ροδοκανάκειο Φιλολογικὸ διαγωνισμό. Ἐτσι ἀπὸ ἔμφθος μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς ἐγινεν ἰδρυτῆς καὶ πατέρας τῆς Ἑλληνικῆς λαογραφίας.

Πεννηταπέντε χρόνους ἀδιάκοπα ὁ μέγας σοφὸς ἐσύναξε, ταξιθετοῦσε, παραλλήλιζε, ἐξηγοῦσε καὶ ἐρμήνευε μὲ ἀκρίβεια καὶ πολυμαθεῖα ἀσυνήθιστη καὶ μὲ ὑπομονὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἱκανότητα θαυμαστή, τὲς παραδόσεις, τὲς παροιμίες, τοὺς μύθους, τὰ παραμύθια, τὰ τραγούδια καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀναφέρεται στὴ ζωὴ καὶ στὴ γλῶσσα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἐκάνεν ἐργασία ἐπιστημονικὴ, περιγραφικὴ, καταγραφικὴ, κριτικὴ καὶ δημιουργικὴ, ὄχι ἐνὸς ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀκαδημειῶν καὶ πανεπιστημίων. Καὶ σ' αὐτὸ τὸν βοήθησε ἡ σιδηρένια κρᾶση του, ὁ ἀκούραστος ὀργανισμὸς του ἢ ἀκλόνητη ὑγεία του, ἢ ὁποία ὅμως στὰ τελευταῖα δύο χρόνια τῆς ζωῆς του ἀπὸ τὴν ἐπίμονη καὶ ἀδιάκοπην ἐργασίαν του κλονίστηκε θανάσιμα.

Τὸ κολοσσαῖο ἔργο του, γιὰ τὸν ὄγκο του, γιὰ τὴν μέθοδόν του, γιὰ τὴν ἀκροβολογίαν του καὶ γιὰ τὴν κριτικότητά του, θὰ μένη πάντα θαυμαστὸ πρότυπο ἐπιστημονικῆς ἐργασίας καὶ ἀστείρευτη βρυσομάνα τῆς Ἑλληνικῆς λαογραφίας καὶ λογοτεχνίας. Κι ὅσο θὰ περᾶ ὁ καιρὸς τόσο θὰ θαυμάζεται περισσότερο καὶ τὸ ἔργο κι ὁ μοναδικὸς ἐργάτης, πού θεωρεῖται καὶ εἶναι ὁ μεγαλύτερος λαογράφος τοῦ κόσμου. Εἰς τὸ μέλλον θὰ φαίνεται σωστὸς γίγαντας τῆς ἐπιστήμης. Ὅμοιοι του εὐκόλα δὲ βγαίνουν. Ποιὸς ξέρει πότε θὰ ξαναφανῆ στὴν Ἑλλάδα δεῦτερος Πολίτης.

Μὲ πόσους κόπους, μὲ πόσες θυσίες τῆς χαρᾶς τῆς ζωῆς καὶ τῆς οἰκογενειακῆς του εὐτυχίας καταγίνονταν στὸ κολοσσαῖο του οἰκοδόμημα!

Στὰ 1890 εἶχε διοριστῆ τακτικὸς καθηγητῆς τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχαιοτήτων στὸ Ἐθνικὸ Πανεπιστήμιο. Προτύτερα ἦταν τμηματάρχης τῆς Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν δημοτικῶν σχολείων. Εἶχε καταγράψει καὶ ταξιθετῆσει ἐπιστημονικὰ καὶ τὴ βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς. Ἦταν καὶ διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ *Ἐστίας*, ὅπου ἔξον ἄλλων ἔγραφε καὶ τὴν παγκόσμια

πνευματική κίνηση με σπάνια πολυμάθεια και ένημερότητα.

Με τη σοφή του φροντίδα τυπώθηκαν και οι δύο πρώτοι τόμοι του Έγκυκλοπαιδικού του Λεξικού και Άπειρα σ' αυτό άρθρα με την ύπογραφή Π.

Πολλά χρόνια ήταν πρόεδρος του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσού, που τον ίδρυσε ο ίδιος νεώτατος, ως και ενεργότατο μέλος της Ιστορικής και Εθνολογικής Έταιρείας, στα περιοδικά των οποίων έδημοσίευσε αξιολογώτατες μελέτες.

Νεώτατος άκόμα (άπό το 1872) έστειλε συλλογές και μελέτες λαογραφικές και στο δικό μας Φιλολογικό Σύλλογο, που βραβεύθηκαν στο «Ζωγράφειον άγών» του και δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό του Συλλόγου. Δέν ήταν επιστημονικό σωματείο, δέν ήταν σπουδαία έθνική υπηρεσία που να μ'ήν έζητ'ώνταν, τα φώτα του κ'ή συμβουλή του.

Έγινε πρόεδρος του Έκπαιδευτικού Συμβουλίου, άμα ιδρύθη ο θεσμός αυτός, Πρόεδρος της άρχαιολογικής Έταιρείας, Πρύτανης του Πανεπιστημίου, το όποιον τόν έστειλε πολλές φορές αντιπρόσωπό του σ' επιστημονικά συνέδρια της Εύρώπης, και στον έορτασμό της 50 ετηρίδας του Φιλολογικού μας Συλλόγου.

Στά κυριότερα επιστημονικά έργα, στους ποιητικούς διαγωνισμούς, αυτός ήταν ο έπίσημος κριτής και συχνά ο εισηγητής. Έλεγε πάντοτε τη γνώμη του με μεγάλη εύθυκρία, με σοβαρότητα και άμεροληψία.

Η έργασία του μεγάλου σοφού παρουσιάστηκε μ' όλον τόν θαυμαστόν όγκο της και την καταπληκτική της άκρίβεια και μεθοδικότητα συστηματοποιημένη στη Βιβλιοθήκη Μαρασλή (1899-1902) με την έπιγραφή «Μελέται επί του βίου και της γλώσσης του Έλληνικού λαού.» Έκεί δημοσιεύτηκαν 4 τόμοι *Παροιμιών* (άπό του Α-Ε) σέ 3,000 σελίδες, καθώς και άλλοι δύο μεγάλοι τόμοι *Παραδόσεων* σέ 1500 περίπου σελίδες.

Δέν ξέρει κανένας τί να πρωτοθραύραση σ' αυτά του τά μνημειώδη έργα

την άκούραστη πολυμάθεια και εύσυνεθισία, ή την άνεξάντλητη ύπομονή και άκριβολογία, με την όποία δημοσιεύει, συμπαραβάλλει, κρίνει και έρμηνεύει γνωστές και άγνωστες Έλληνικές παροιμίες, με τά όνόματα των έκδοτών ή συλλογών των και των τόπων όπου συνηθίζονται, και με παραλληλισμό των παροιμιών των Βαλκανικών, των Άνατολικών και των λοιπών Εύρωπαϊκών λαών.

Δυστυχώς με το θάνατο του γενναίου χορηγού της επιστημονικής Βιβλιοθήκης έσταμάτησε και το μεγάλο του έργο και μαζί μ' αυτό κ'ή δημοσίωση της έργασίας του μεγάλου μας σοφού. Καθώς μ'ας έλεγε ο ίδιος τές παροιμίες του τές υπελόγιζε σέ δέκα τόμους. Μένουν λοιπόν άνέκδοτοι άκόμα έξι τόμοι παροιμιών και ένας τουλάχιστον τόμος παραδόσεων.

Ο Πολίτης ίδρυσε και τη Λαογραφική Έταιρεία στους έξι τόμους της *Λαογραφίας* της καθρεφτίζεται ή λαογραφική έργασία της Ελλάδος με τές σοφές όδηγίες, τά ύπομήματα, τές παρατηρήσεις, και τές μελέτες του πατέρα της λαογραφίας. Τελευταία και το *Λαογραφικόν άρχεϊον* του Κράτους, στο όποιον θα δημοσιεύονταν σέ τόμους πρώτα-πρώτα ή άνέκδοτη έργασία του Θεσαυρός όλόκληρος είναι τ' άνέκδοτα έργα του. Έκτός των άδημοσιεύτων Παροιμιών και Παραδόσεων μ'ας έλεγε οτι είχε περισσότερα των είκοσι χιλιάδων δημοτικά τραγούδια μαζεμένα, για να κάμη μι'ά επιστημονική έκδοση με τούς σοφούς του προλόγους με τές παραλλαγές και τούς ύπομνηματισμούς και τά λεξιλόγια των.

Άπ' αυτά έδημοσίευσε εις ένα τόμον μικρόν τές «Έκλογές άπό τά τραγούδια του Έλληνικού λαού.» Έδημοσίευσε και γλαφυρές μεταφράσεις ξένων έργων, καθώς το *Νεώτερον πνεύμα* του Ε. Κυνέ, την *Ελλάδα* του Φάλκε, το *Έγχειριδιον της άρχαιολογίας* του δημοσίου βίου των Έλλήνων του Γίλβερτ κ.τ.λ. σέ παλαιότερα χρόνια.

Άπειρες είναι οι επιστημονικές (άρχαιο-

λογικές, λαογραφικές, λογοτεχνικές, βιβλιογραφικές) μελέτες που δημοσίευσε ο σοφός σέπιστημονικά περιοδικά και ήμερολόγια, στές έπετηρίδες του Πανεπιστημίου, σέ ιδιαίτερα φυλλάδια.

Κι αυτά πρέπει να περιμαζευτούν και δημοσιευθούν σέ τόμους. Έκτός των άνεκδότων παροιμιών και παραδόσεων άφησε και άλλο άπειρο λαογραφικό, άρχαιολογικό, μυθολογικό υλικόν ο μέγας σοφός, που μ'εύλάβεια το διατηρεί ή τιμημένη οίκογένειά του, καθώς και την πλουσιώτατη και καλοδεμένη βιβλιοθήκη του, με βιβλία σπανιότατα, που πολλά δέν τάχει καμιά άλλη βιβλιοθήκη της Ελλάδος.

Είναι χρέος του Πανεπιστημίου και του Υπουργείου της Παιδείας να καταρίσουν έπιτροπή άπό τούς συνεργάτες του μακαρίτου και τούς δύο άξιους μεγαλύτερους υιούς του, Γεώργιον και Φώτον, διά την έκδοση του πολυτίμου άνεκδότου Θεσαυρού και των διασπαρμένων έδώ κ'έκει διατριβών του, καθώς έγινε και διά την άνέκδοτη αξιόλογη έργασία άλλου κολοσσού της Έλληνικής επιστήμης, του μακαρίτου Σπυρ. Λάμπρου.

Αυτά σύντομα και βιαστικά πρὸς το παρόν για το έργο του μεγάλου σοφού και πολυθρηνήτου διδασκάλου και φί-

λου, που ως τές τελευταίες στιγμές της ζωής του εργάζονταν και παρακολουθούσε την επιστημονική κίνηση.

Έζήτησε μάλιστα να ιδη και το περιοδικό τούτο, τη *Ζωή*. Του άρεσαν πολύ οι ποιητικές μεταφράσεις του Ίσπολύτου και της Ίφιγενείας εν Άυλίδι του Είριαίδου, που άναδημοσιεύθηκαν άπ'αυτή και μ'όλη του τη δύσπνοια, κατάκοιτος στην έπιθανάτια κλίνη του, έγραψε με άπειρη καλωσύνη, που τού έχαρικήριζε πάντα, θερμότατο συγχαρητήριο γράμμα στον μεταφραστή του Εύριπίδη, ο όποιος άλλου θα κάμη επιστημονικώτερα λόγο για το μεγάλο και σοφώτατο διδάσκαλό του και φίλο.

Πολύ σωστά έγραψεν ο Παύλος Νιρβίνος, στη νεκρολογία του Πολίτη, οτι «την άληθινήν του δόξαν θα την δεχθή και θα εξακολουθή να την δέχεται άπό μέρος εκείνων οι όποιοι θα έλθουν κατόπιν μας, διότι διά το έργον του Πολίτου δέν ύπάρχει σήμερον ή άναγκαία προοπτική. Και ή καρποφορία του θα έλθη άργότερα. Δι' αυτό ο τέφος του δέν βιάζεται να δεχθή το έπιτύμβιον του.» Και το έπιτύμβιο τούτο— πέντε χρόνια πριν ν'άποθάνη ο σοφός— το έχάριαξεν έξοχα ο μεγάλος μας ποιητής Κ. Παλαμάς στους Βωμούς του με την έπιγραφήν *Οί Πατέρες* έτσι:

«Χαίρε, ο Πολίτης, ο Σοφός!— Η αύγή ροδογελοῖσε, στάραχνιασμένο, στο κλειστό παλάτι, βαρὺς ύπνος το γέρο καταχώνιαζε το βασιλιά, το Μῦθο, και γίγρω του νυχτερευτές και λιβανίστρες γύρω θρησκείες, λατρείες και βωμοί λογής και σά σβυσμένοι. Και τά προτοπαράθυρα του παλατιού τάνοίγεις και μ'άξεις μέσα της ζωής το φῶς και τόν άέρα, και λές του Μύθου:— Ξύπνησε!— Και λές του ρίγα:— Μίλα, ξύπνα, και να ή Παράδοση και να ή νεράιδα μίλα!— Και ξεσκεπάξεις της κρυφής λιγόλογης Παροιμίας τάγαματένιο πρόσωπο, νόημα, φωνή της δίνεις. Και της καρδιάς μας την καρδιά μ'ας δείχνεις, το Τραγούδι τ'όλοδροσο, το πιό ύμορφο ρηγόπουλο, και κράξεις:— Ακούστε το πῶς κελαιδεί και δέστε το πῶς πάει!—»

Δ. Μ. Σ.

ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ

Με την ευκαιρία των παραστάσεων των «Χοηφόρων» στο άρχαιο θέατρο της Συρακούσας φίλος μας άπ'την Ίταλία μ'ας στέλνει τη μετάφραση του άκόλουθου ίγτεροβιού που δημοσιέφτηκε στην *Corriere della Sera*:

Ένώ στη Συρακούσα πηγαίνουνε πρὸς το τέλος τους οι προετοιμασίες για τις κλασικές παραστάσεις που στο έκει θαμαστό άρχαιο έλληνικό θέατρο θα

ξαναπιαστή φέτος ή σειρά τους με τις «Χοηφόρες» του Αίσχύλου, μεταφρασμένες άπό τόν Έχτορα Ρομανιόλη, παρακαλέσαμε το Ρομαλιόλη τόν ίδιο, που τώρα βρίσκεται στο Μιλάνο για να έτοιμάση στα καθέκαστα το θίασο που θα δώση τις συρακουσιάνικες παραστάσεις, να μ'ας πη τις τελευταίες ετιδησεις για το κοντινό γεγονός.

—Τις «Χοηφόρες», μ'ας λέγει ο λογο-

τέχνης που διαφεντέβει τις παράστασης της Συρακούσας και τους δίνει ψυχή, θα τις υποκριθούνε, στα κυριώτερα τους μέρη, ο Έχτορας Μπέρτη και οι κυρίες Βαρίνη και Φραγκίνη.

Τα κοστούμια και τις σκηνές τα έχει ζουγραφίσει ο Duilio Cambellotti. Για την τεχνολογική εμμορφία τους, αφήνω να πούνε οι θεατάδες τη γνώμη τους, μά, για να σας δώσω από τα τώρα μια ιδέα για την επιβλητικότητα που θα έχει το θέαμα, σας λέγω πως μοναχά τα έξοδα για τις σκηνοθεσίες περνούνε τις 200.000 λιρέτες.

Δεν πρόκειται, όπως βλέπετε, και όπως είναι γνωστό, για μία κερδοσκοπία, γιατί η Έπιτροπή σίγουρα θ' αντίκριση ένα πολύ μεγάλο έλλειμμα, και, αν άκόμη υποθέσουμε (πράμα όμως που δεν τ' προβλέ.ουμε) πως οι παράστασης θα μ'ας αφήσουνε ένα κάπιο μικρό περίσσεμα, αυτό θα δωθή στο "Ίδρυμα για τ'ο Κλασικό Δράμα" που έχει βγει στη Συρακούσα με την πρωτοβουλία ειός όμιλου από πολίτες συρακουσιάνους που Πρόεδρος του είναι ο κόντες Mario Gargallo.

Τ'ο καινούργιο αυτό "Ίδρυμα έχει σκοπό του όχι μόνο να παρασταίνη κάθε χρόνο μερικά κλασικά έργα, μά και να κάμη προαίτ'ο σε όλους τ'ο Θέατρο και γενικά όλη τη Ζωή της κλασικής Αρχαιότητας με διάφορα Αναγνώσματα και Αναπόλησεις. Έχει τώρα τις προετοιμασίες μιανής μεγάλης πινδαρικής όδης που θα τραγουθή γύρω στο βωμό του Ίερόνα από εκατοσταριές κοπέλλες και αγόρια της Συρακούσας. Η σκηνή, καμωμένη από γύψο, παρασταίνει από μία μεριά την πλατεία και τ'ο αρχαϊκό παλάτι του Αγαμέμνονα, κι άπ' την άλλη μεριά τ'ο προάστειο της Θήβας με τόν τάφο του Βασιλιά στο βάθος.

Πρός τα πίσω ύψώνονται πηχτές άράδες κιπαρίσσια, μά κεπαρίσσια αληθινά, ξεριζωμένα και φερμένα επίτηδες στόν τόπο.

—Δε θα γίνη λοιπόν άνάγκη από σκηνικές άλλαγές μεταξύ του πρώτου επεισόδιου που ξετυλίγεται στο προάστειο και του δεύτερου που γίνεται μπροστά στο Παλάτι ;

—Όχι, γιατί ο Cambellotti, με την επιτηδιότητά του σκεδίασε μία σκηνή που οι δυό της οι άκρες είναι αρκετά μακρυνά ή μία από την άλλη για να δώσουνε την ιδέα της άπόστασης.

Μά, κι αν δε λογαριάσουμε αυτό, τα δυό επεισόδια θα είναι χωρισμένα σαν από μία ήχερη άβλαία, δηλαδή από ένα

τραγουδιστ'ο και ζ'ογαίοπαιχτο διάλειμμα που στη διάρκεια του θα ξετυλιχτούνε διάφορες σκηνές της ελληνικής ζωής σε πιστές αρχαιολογικές αναπράστασης που θα δείχνουνε τ'ο βρόδνασμα.

Θά ίδουμε γυναίκες που έρχονται με τις λαγίνες να πάρουνε νερό από τη βρύση, ύστερα θα περάσουνε κοπάδια άγγελ.δες, πρόβατα και γίδια πηγαίνοντας για τις μάντρες τους και θα βγούνε οι σκλάβες ν' άνάψουνε τα φώσια στις κολώννες του Παλατιού και του Πύργου. Και στο τέλος οι φρουροί θα σφαλήξουνε τις πόρτες του Παλατιού.

Κατά τ'ο δειάλειμμα τούτ'ο θα τραγουδηθ'οινε και δυό λαϊκά τραγούδια της αρχαίας Ελλάδας που τώρα τελεφταία τ' ανακαλίψαμε σε μία στήλη και σέναν πάπυρο, και για να τα τραυ υδήση θαρθεή ξεπίτηδες ή κ. Genny Sadero.

—Και ή μουσική, που χωρίς άμφιβολία θα έχη ένα μεγάλο μέρος στο θέαμα, από π'όνα είναι γραμμένη ;

—Από τ'ο μουσικοδάσκαλο Μουλέ, γνωστό, πριν άπ' τ'άλλα, από μία όπερά του: Al lupo (στο Λύκο), που παραστ'οθηκε με επιτυχία.

Έγώ, σε μία μελέτη μου άπάνου στην αρχαία ελληνική μουσική και στα τωρινα σικελιανά λαϊκά τραγούδια παρατηρώ και άποδειχνοντες όρξω πως τα τελεφταία τούτα διατηρούνε πολλά χαρακτηριστικά της πρώτης δηλαδή της μουσικής, και πως ή άναλογία τους με ατήνη, φτάνει κάπιες φορές ίσ'ιαμε την ταφτότητα.

Έτσι και ό Μουλέ στη μουσική παραγωγή του, χωρίς να τρέχη όλους διόλου πίσω άπ' τα τωρινα τραγούδια τού τόπου του γράφει με την ίδια τάση, και έτσι μπορούμε να πούμε πως άφτ'ος είναι τ'ο σημερινό σημάδι του σικελικού λαϊκού εκείνου ψυχέρμητου αρχαίας καταγωγής.

Μου φάνηκε λοιπόν πως άφτ'ος ήτανε ό πιο κατάλληλος να κάμη τη μουσική για μία ελληνική τραγωδία και τώρα που ή έργασία του είναι τελειωμένη, πρέπει να πω πως τ'ο άποτέλεσμα ξεπέρασε τις έλπιδες μου και την προσδοκία μου.

—Θά έχετε πολυ θεατρικό πλήθος στη διάθεσή σας ;

—Πάρα-πολύ. Όταν ό Όρέστης χύνεται μέσα στο Παλάτι δείχνοντας τους νεκρούς του Αϊγιστου και της Κλυταιμνήστρας, όλη ή Θήβα θα προστρέξη με άλόγατα και άμάξια. Τη στιγμή εκείνη θα είναι άπάνου στη σκηνή περίπου 500 πρόσωπα.

—Και πόσο θα διαρκέσουνε οι παράστασης ;

—Από τις 16 ως τις 28 του Απρίλη.